

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

กรรณช ตันติจารุภัทร์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม

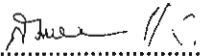
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

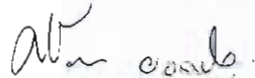
สิงหาคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ กรกฤช ดันติจารุภัทร์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

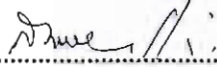
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์

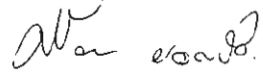

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

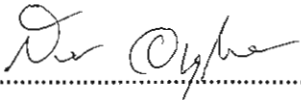

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัววรรณ ขอดนิต)

คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

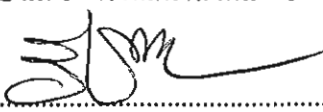

..... ประธาน
(ดร.วิชัย รูปจำดี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัววรรณ ขอดนิต)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพิร อนุศาสนนันท์)

คณะศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ 17 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

คุณฐิณีพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล และ ดร.วิชัย
รูปจำดี ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ
เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร
รองศาสตราจารย์ พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี ดร. โกมล จันทร์ทวงษ์ ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะในการศึกษา

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม และเพื่อน
พี่น้องที่ปริญาเอก สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ขอขอบคุณ ดร.เฉลิมศรี ราชนาจันทร์
ที่ให้คำแนะนำคุณฐิณีพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และเป็นแบบอย่างในการสร้างกำลังใจใน
การต่อสู้ปัญหาและอุปสรรค ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขดูแลกันด้วยดี
ตลอดมา ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สำนักบริหารสินเชื่อเกษตรกร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตร ที่กรุณาให้ข้อมูลอย่างสมบูรณ์ซึ่งเป็นประโยชน์ในงานวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณ ครูอุดมวิทย์ ดันติจารุภัทร์ (บิดาผู้ล่วงลับ) และคุณแม่วรรณา ดันติจารุภัทร์
(มารดา) ผู้จุดประกายความคิดและให้โอกาสในการศึกษา

คุณค่าและประโยชน์ของคุณฐิณีพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแก่ บพการี
บูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตถึงปัจจุบันที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบ
ความสำเร็จ มาจนตราบเท่าทุกวันนี้

กรกฤษ ดันติจารุภัทร์

520820227: สาขาวิชา: การศึกษาและการพัฒนาสังคม; ป.ด. (การศึกษาและการพัฒนาสังคม)

คำสำคัญ: พฤติกรรม/ การใช้บัตรเครดิตเกษตรกร

กรกฎ ตันติจารุภัทร์: พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร (FARMER CREDIT CARD USAGE BEHAVIOR OF THAI FARMERS) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: สมหมาย แจ่มกระจ่าง, Ph.D., ศรีวรรณ ขอดนิต, Ph.D. 173 หน้า ปี พ.ศ. 2558

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลเป็นชาวนาไทยที่ได้รับบัตรเครดิตเกษตรกร ผู้นำชุมชน/ แกนนำชุมชน/ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรที่ได้รับบัตรเครดิตเกษตรกร ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบัตรเครดิตเกษตรกร พนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรเครดิตเกษตรกรและมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่นำร่องของโครงการบัตรเครดิตเกษตรกรทั้ง 5 จังหวัดนำร่อง ผลการวิจัย พบว่า

ชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรและกลุ่มไม่ใช้บัตรเครดิตเกษตรกร โดยพฤติกรรมการใช้บัตรระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างกัน คือ ชาวนาภาคกลางใช้บัตรเครดิตเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งให้ผู้อื่นใช้บัตรตนเอง ใช้บัตรซื้อสินค้าผิดประเภท รวมถึงการใช้บัตรรูปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย ส่วนของชาวนาภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีผลกระทบทางบวก มีความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตร ส่วนผลกระทบทางลบ คือ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการเป็นผู้ค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงิน และการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วยวงเงินของสินเชื่อเกษตรกร การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ 1) การปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรเครดิตเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามความต้องการของตน 2) การปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง สำหรับแนวทางการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาคควรเป็นดังนี้ 1) ด้านผู้เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรเครดิตเกษตรกร 2) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ต.) ควรจัดหาสินค้าให้มีความหลากหลายให้เป็นไปตามความต้องการของชาวนา 3) ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรม 4) ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกรควรส่งเสริมให้เกษตรกรหยุดการก่อหนี้นอกระบบ โดยการขอความร่วมมือองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สินและส่งเสริมการประกอบอาชีพพิเศษ 5) ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรแก่ชาวนา ควรส่งเสริมให้ใช้บัตรเครดิตเกษตรกรตรงตามวัตถุประสงค์ 6) ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา ควรสร้างความเข้าใจแก่ชาวนาเกี่ยวกับการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลาให้ชัดเจน 7) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประเมินผลและชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และคืนให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

520820227: MAJOR: EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT; Ph.D. (EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT)

KEYWORD: BEHAVIOR/ FARMER CREDIT CARD USAGE

KORAKIT TUNTIJARUPHAT: FARMER CREDIT CARD USAGE BEHAVIOR OF THAI FARMERS. ADVISOR COMMITTEE: SOMMAI JAMKRAJANG, Ph.D., SRIWAN YODNIL, Ph.D., 173 P. 2015.

This study aimed at 1) examining behavior, impacts and adaptation of Thai farmers towards farmer credit card usage under the pilot project of B.E. 2555-2558; 2) conducting a comparison of Thai farmer credit card usage in different regions, namely, the central, the north, and the north-east of Thailand; and 3) providing several ways of the appropriate and profitable usage for the farmers. This qualitative research was conducted by in-depth interview, participatory and non-participatory observation. Informants for the study were farmers, community leaders, head of farmers who were granted farmer credit cards, entrepreneurs of agricultural shops who participated in the farmer credit card program, officers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives relevant to the said project and resided in five pilot provinces of the project.

The findings are as follows:

There were two types of the behaviors: usage and non-usage by differences among the regions. The farmers in central Thailand used their farmer credit card irrelevant to the criteria. Some allowed others to use their own cards. Some used the card to purchase irrelevant products. Some used the cards for cash exchange. With a comparison to the farmers in northern and northeastern Thailand, they could use the farmer credit card relevant to the criteria. These behaviors contributed to both positive and negative impacts. With regards to the positive ones, there were a flow of capital for their daily life, and contingency reserve. With regards to the negative ones, there was an increase in debts from guaranty to others who needed the farmer credit cards and their own over-payment. As far as the adaptation attributed from the behaviors and impacts was concerned, the farmers should adapt themselves for their appropriate and profitable usage. Firstly, the relevant persons should review the process of the farmer credit card granting. Secondly, the Agricultural Marketing Co-operatives Limited should improve product brands to meet the farmer's needs. Thirdly, prices of the products should be reasonable. Fourthly, there should be a campaign for stopping non-systematic debts by increasing special earnings and participating with other stakeholders. Fifthly, there should be awareness building for the farmer credit card usage. Sixthly, the farmers should be educated about on-time payment. Seventhly, relevant agencies should often evaluate and publicize their evaluations for further development.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
คำถามการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค.....	14
ทฤษฎีการปรับตัว.....	20
วิถีชีวิตของชาวนาไทย.....	21
โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของไทย.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
ผู้ให้ข้อมูล.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	60
เครื่องมือที่ใช้การวิจัย.....	62
การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การควบคุมคุณภาพงานวิจัย.....	64
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558.....	66
แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย.....	101
สรุปพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อ เกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558.....	103
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	109
สรุปผลการวิจัย.....	109
อภิปรายผลการวิจัย.....	111
ข้อเสนอแนะ.....	116
บรรณานุกรม.....	118
ภาคผนวก.....	127
ภาคผนวก ก.....	128
ภาคผนวก ข.....	133
ภาคผนวก ค.....	147
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	173

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	เปรียบเทียบเหตุผลของพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค..... 103
2	เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยเกี่ยวกับวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค. 105
3	เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยเกี่ยวกับสถานที่และราคาสินค้าที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค..... 106
4	เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในการขอเพิ่มวงเงินและการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค..... 107
5	เปรียบเทียบความพึงพอใจของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค. 108
6	การกำหนดประเด็นและรหัสข้อมูล..... 146

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2	แบบจำลองกระบวนการบริโภคของ Schiffman and Kanuk (2007).....	19
3	รูปแบบบัตรสินเชื่อเกษตรกร.....	38

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ภาคเกษตรกรรมจึงนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยมาก โดยประชากรร้อยละ 38 เป็นประชากรภาคเกษตร นอกจากนี้การเกษตรกรรมจะเป็นระบบการผลิตอาหารสำหรับทุกคนแล้วยังเป็นแหล่งวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมด้วย (สุธาสนี ทองถ่ม, 2556, หน้า 2) พื้นที่หนึ่งในห้าของประเทศ หรือประมาณ 70 ล้านไร่ ใช้ในการทำเกษตรกรรมทำนาปลูกข้าว ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของคนไทย พื้นที่ทำนาปลูกข้าวกระจายอยู่ทั่วประเทศ อาชีพทำนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในฐานะภาคการผลิตหลัก และเป็นวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ปัจจุบันเกษตรกรมีอาชีพทำนาปลูกข้าวมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 17,600,000 คน หรือ 4,800,000 ครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 9)

ปัจจุบันรูปแบบการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบบการทำนาแบบดั้งเดิมมาสู่การเกษตรแผนใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง มีผลกำไรมากขึ้น โดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การเกษตรและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า เช่น การใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ไถพรวน ได้ลึกมากขึ้นเพื่อทดแทนแรงงานจากสัตว์ รวมถึงการใช้สารเคมีทางการเกษตรจำพวกปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนพืชสังเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้นภายในระยะเวลาเท่าเดิม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 4) เนื่องจากชาวนาไทยต้องการผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ต้องประสบปัญหาด้านการผลิต คือ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น สาเหตุสำคัญ คือ การขาดแคลนแรงงานซึ่งทำให้อัตราค่าจ้างภาคเกษตรสูงขึ้น ต้นทุนค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และค่าขนส่งเพิ่มสูงขึ้น เพราะราคาน้ำมันแพง นอกจากนั้นหลังจากรัฐบาลใช้นโยบายจำนำข้าวในราคาตันละ 15,000 บาท ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะค่าเช่านาในภาคกลางที่เพิ่มจาก 800-1,000 บาทต่อไร่ต่อปี เป็น 1,000 บาทต่อไร่ต่อฤดูการผลิต และราคาปุ๋ยแพงขึ้น ผลผลิตต่อไร่ทั้งน้ำปีและนาปรังมีแนวโน้มทรงตัวความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยลดลง ดังปรากฏหลักฐานว่า ต้นทุนการใช้ทรัพยากรในประเทศเพื่อปลูกข้าว 1 ตัน มีค่าสูงขึ้นและสูงกว่าเพื่อนบ้าน เกษตรกรประสบปัญหาเพ็ญระบาครุนแรง เนื่องจากปลูกข้าวติดต่อกันโดยไม่พักดิน ปัญหาขาดแคลนน้ำทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การอพยพของแรงงานหนุ่มสาวอายุ 15-34 ปี

ออกจากภาคเกษตร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2556) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้รายงานว่ พ.ศ. 2557 มีต้นทุนการผลิตข้าวชนิดต่าง ๆ ประมาณ 4,323-5,968 บาทต่อไร่ ซึ่งต้นทุนการผลิตข้าวจะสูงขึ้นทุกปี ในขณะที่ผลตอบแทนสุทธิของชาวนาต่อไร่มีแนวโน้มลดลง รวมทั้งเกษตรกรมีขนาดหนี้สินต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น เนื่องจากรูปแบบการทำนาสมัยใหม่เป็นระบบการเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตต่อพื้นที่สูง ซึ่งน่าจะเป็นผลดีต่อชาวนา แต่จากข้อเท็จจริงพบว่า หนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรมีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 204,100,000 บาท ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 453,300,000 บาท ในปี พ.ศ. 2555 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรต่อผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (Gross domestic product-GDP) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.71 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 1.10 ในปี พ.ศ. 2555 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 4) สำหรับหนี้สินภาคการเกษตรในส่วนของชาวนา ปรากฏว่าด้านทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนา ในปีการผลิต 2554 และปีการผลิต 2555 เกษตรกรที่ทำนามีทรัพย์สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 1,890,000 บาท ในจำนวนนี้เป็นทรัพย์สินเพื่อกิจกรรมการเกษตรร้อยละ 70 ของทรัพย์สินครัวเรือนในด้านการได้รับสินเชื่อครัวเรือน ร้อยละ 85.56 ของครัวเรือนเกษตรกรได้รับสินเชื่อโดยเกษตรกรที่ทำนามีเงินกู้ที่เป็นหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 123,339 บาท ซึ่งมีจำนวนน้อยเมื่เทียบกับทรัพย์สินของครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 6.51 ของสินทรัพย์ของครัวเรือน การกู้ยืมเงินของครัวเรือนส่วนมากเป็นการกู้ระยะสั้นเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิตเพื่อการทำการเกษตรในระหว่างปีเป็นสำคัญ และมีบางส่วนเพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภคของครัวเรือน (สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ, 2556)

จากปัญหานี้สินของเกษตรกร ทำให้ภาครัฐเห็นความสำคัญจึงได้จัดตั้งโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ให้เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการช่วยเกษตรกรให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบมาลงทุน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อให้เกษตรกรเกิดความสะดวกรวดเร็วในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิตของเกษตรกร เพิ่มช่องทางในการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเกษตรกรจากมิจฉาชีพ (สรุปโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร, 2558) โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นโครงการรัฐบาลที่ต้องการให้เกษตรกรได้มีวงเงินสินเชื่อใช้ในบัตรเครดิตทรอนิกส์เพื่อใช้แทนเงินสด สำหรับซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตรและเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในครัวเรือนที่มีคุณภาพและราคายุติธรรม อันจะเป็นส่วนช่วยลดต้นทุนทางการผลิต ลดภาระทางการเงิน และเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกร รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน และเปิดตัวโครงการอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 โดยจัดทำ

และส่งเสริมบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้แก่เกษตรกรที่เป็นชาวนาเป็นลำดับแรก (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2557) และได้กำหนดนโยบายเรื่องบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยกำหนดวงเงินสินเชื่อเพื่อให้ซื้ออุปกรณ์การผลิต เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าใช้จ่ายในการผลิตต่าง ๆ โดยใช้ผลผลิตเป็นหลักประกันให้สามารถกู้ได้ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 70 ของราคาประกันผลผลิต ทั้งนี้ บัตรสินเชื่อเกษตรกรถือเป็นประเภทหนึ่งของบัตรอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นนวัตกรรมทางการเงินระบบใหม่สำหรับเกษตรกรที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการจับจ่ายหรือซื้อสินค้าแทนเงินสด และเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงบริการทางการเงินที่ทันสมัยมากขึ้น (สาริต วงศ์อนันต์นนท์, 2555, หน้า 1-2)

สำหรับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ผ่านมา ยังไม่พบงานวิจัยมากนักเนื่องจากโครงการดังกล่าวเพิ่งเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2555 งานวิจัยของชิดชนก แสนป้อ (2555, หน้า 67-70) ได้ศึกษาผลการดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและได้รับประโยชน์จากบัตรสินเชื่อเกษตรกร และเกษตรกรมีความต้องการให้รัฐบาลเพิ่มเติมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในเรื่องการบริการให้ใช้ได้กับร้านค้าทั่วไปทุกประเภท สอดคล้องกับงานวิจัยของยุวดี เล้าเรือนบุญ (2556, หน้า 11) ผู้ให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความพึงพอใจด้านส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงาน ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านผลกระทบ ส่วนผลการวิจัยของฉันทุนารี ทาจวง (2555, หน้า 31) ศึกษาผลกระทบของบัตรเครดิตชาวนาค่อภาวะหนี้สินของชาวนาในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชาวนาใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 70 ยังคงไม่ได้ชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร อาจเนื่องจากโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรอยู่ในช่วงต้นของการดำเนินการจึงยังไม่มีตัวเลขของอัตราการชำระหนี้และหนี้เสีย (สาริต วงศ์อนันต์นนท์, 2555, หน้า 7) สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรุวรรณ บุญสมบัติ (2557, หน้า 17) ศึกษาบัตรสินเชื่อเกษตรกร ช่วยเหลือ หรือสร้างหนี้ให้เกษตรกร กรณีศึกษา อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัญหาการทำนา คือ ต้นทุนการผลิตสูง ชาวนาไม่มีเงินลงทุนจึงต้องกู้เงิน บัตรสินเชื่อเกษตรกรทำให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนง่ายขึ้น แต่การสนับสนุนให้เกษตรกรใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในการซื้อปัจจัยการผลิตกลับทำให้เกษตรกรเกิดหนี้สินเพิ่มขึ้นหากเกษตรกรไม่มีวินัยในการชำระหนี้ และเป็นการสนับสนุนให้พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากกว่าการพึ่งพาตนเอง ด้านพฤติกรรมชำระหนี้ หากเกษตรกรนำเงินรายได้จากการทำนามาชำระหนี้จะไม่เกิดปัญหา แต่ถ้าเกษตรกรไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ เกษตรกรจึงยังคงต้องพึ่งพาการกู้ยืมหนี้นอกระบบ

เหมือนเดิม ทำให้ปัญหาหนี้สินยังคงมีอยู่ จะเห็นได้ว่าบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้นตามโครงการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหของเกษตรกรซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ

การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทยถือว่าเป็นเรื่องใหม่ จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ และการปรับตัวในการเรียนรู้ถึงกระบวนการในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและความรับผิดชอบต่อการก่อหนี้ได้ง่ายกว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบัตรเครดิตทั่วไป กับบัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้ว พบว่า บัตรเครดิตทั่วไปมีระบบตรวจสอบโดยเครดิตบูโร (Credit bureau) ซึ่งเป็นองค์กรกลางที่ตั้งขึ้นมาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสินเชื่อและบัตรเครดิต แต่บัตรสินเชื่อเกษตรกร จะมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับผิดชอบดูแล โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเรื่องใหม่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) อาจทำให้เกิดความเสี่ยงสำหรับชาวนามากกว่าการใช้บัตรเครดิตทั่วไป เนื่องจากมีข้อจำกัดและขอบเขตการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ดังนั้น ถ้าชาวนาไทยได้ตระหนักรู้และเข้าใจเงื่อนไขในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชาวนาไทยมีพฤติกรรมและการปรับตัวในทางที่ดีก็จะส่งผลต่อโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้บรรลุวัตถุประสงค์ตรงตามเป้าหมาย และเป็นแนวทางในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เหมาะสมให้กับชาวนาไทยต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงสนใจและได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรให้มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรมีลักษณะเป็นอย่างไร
3. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างไรร
4. แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมกับชาวนาไทยควรเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรได้ทำการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ เน้นศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างชัดเจน ได้แก่ พฤติกรรมภายนอกโดยเชื่อว่าเราจะทราบถึงเรื่องราวของจิตใต้ โดยศึกษาจากพฤติกรรมที่แสดงออก ความเชื่อของกลุ่มพฤติกรรม คือ พฤติกรรมทุกอย่างจะต้องมีสาเหตุ พฤติกรรมเป็นการตอบสนองกับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มากระตุ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลได้ Lahey (2001, p. 5) ได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า มีเป้าหมายเป็น 4 ประการ คือ 1) เพื่อการอธิบายพฤติกรรม 2) เพื่อการเข้าใจพฤติกรรม 3) เพื่อการพยากรณ์พฤติกรรม และ 4) เพื่อการควบคุมพฤติกรรมหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะช่วยให้รู้และบอกได้ถึงสาเหตุที่มาของพฤติกรรม แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ช่วยทำนายแนวโน้มพฤติกรรม และได้แนวทางเสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรมเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่าวิกฤติชีวิตได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยสันติสุข

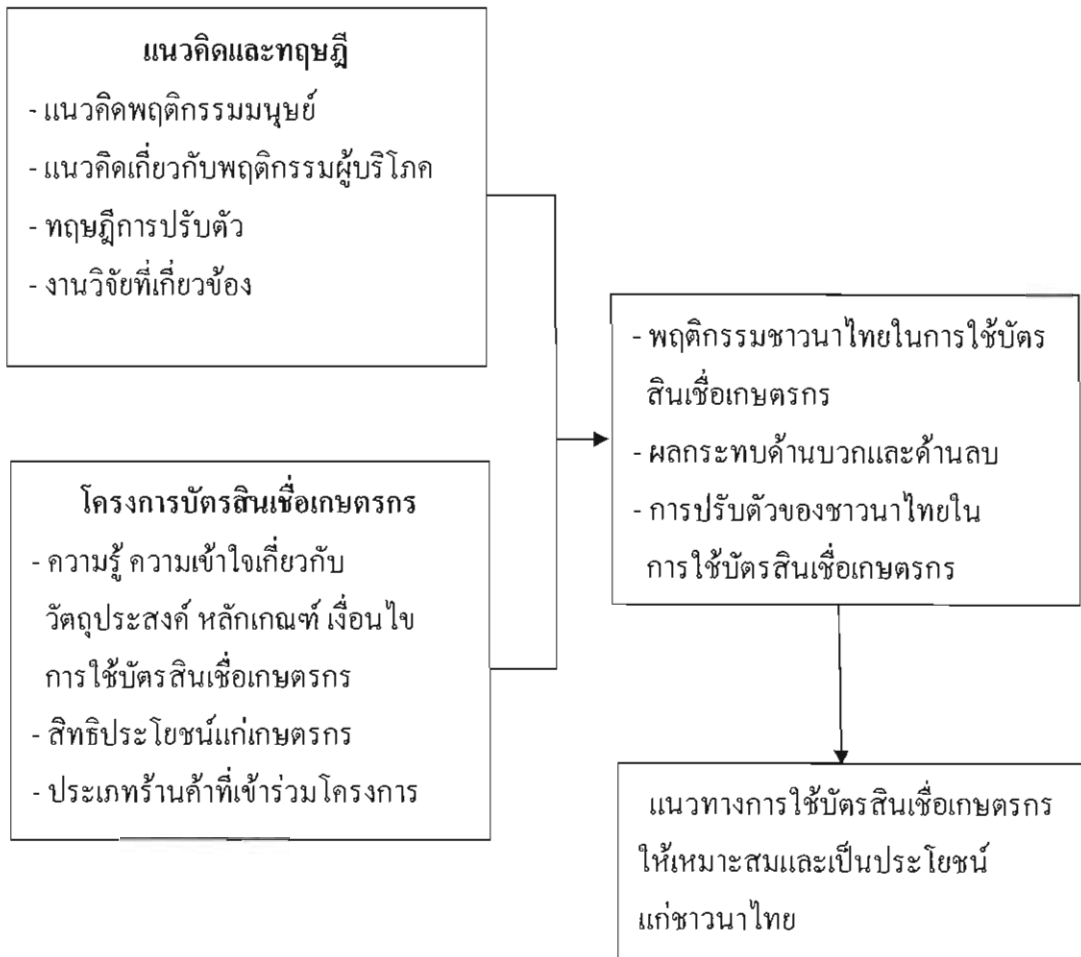
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค Shiffman & Kanuk (2007, p. 3) เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออก ไม่ว่าจะทางด้านการแสวงหา ซื้อ ใช้ ประเมิน หรือการซื้อสินค้าและใช้บริการ ซึ่งนำมาซึ่งการตอบสนองสิ่งที่คาดหวัง ความต้องการและความจำเป็นของตนเอง โดยจะต้องมีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ความพยายามที่จะได้มาเพื่อการบริโภคและใช้บริการของตนเอง ประกอบด้วย จะซื้ออะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม และความถี่ในการซื้อ

3. ทฤษฎีการปรับตัว ใช้แนวคิดของของ Havighurst (1953) พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการเรียนรู้ตามขั้นพัฒนาการของชีวิต ประกอบด้วย สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

และเหมาะสมกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ทั้งที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศ ปรับตัวได้เหมาะสมกับ บทบาททางเพศของตน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายของตน และปรับตัว ให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลง ควบคุมอารมณ์ของตนได้ เป็นตัวของตัวเอง ความมั่นใจในเศรษฐกิจ การเงิน รับผิดชอบในการใช้จ่ายเงินได้ การเลือกและเตรียมตัวเพื่ออาชีพ เตรียมตัวในเรื่องคู่ครอง และชีวิตครอบครัว พัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องค่านิยม และจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางใน การดำเนินชีวิต Lazarus (1963) การปรับตัวเป็นกระบวนการทางจิตซึ่งใช้ในการเผชิญข้อเรียกร้อง คือ ความคิดเชิงวิเคราะห์มีความสุขในการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม สามารถเข้ากับบุคคลอื่น ได้ง่าย ความมั่นคงทางอารมณ์ไม่วิตกกังวลจนเกินไป สามารถผ่อนคลายความเครียด ความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าในการตัดสินใจของตนเอง พร้อมทั้งจะเผชิญปัจจุบันและอนาคตด้วยดี ความสัมพันธ์ ส่วนบุคคลมีความอดทน ไม่โกรธและมองโลกในแง่ดี ความพึงพอใจในบ้านมีความสัมพันธ์ใน ครอบครัวดี และ Roy (1976) มีการปรับตัว คือ ร่างกาย อุดมโนทัศน์ บทบาทหน้าที่ และการพึ่งพา อาศัยผู้อื่น แสดงถึงพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้สามารถปรับตัวได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำทั้ง 3 ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการปรับตัว โดยมองด้านสังคม ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ทางสังคม ความสามารถปรับตัวทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ความมั่นใจในเศรษฐกิจการเงิน สามารถรับผิดชอบ ในค่าใช้จ่ายได้ และด้านจิตใจ ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ

4. โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ดำเนินการเพื่อยกระดับ ราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน ดำเนินงานโดยธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และให้ครอบครัวเกษตรกรทุกราย และขยายสิทธิประโยชน์ เพื่อให้สามารถใช้ซื้อปัจจัยการผลิต เครื่องอุปโภคบริโภคได้เสมือนบัตรเครดิตทั่วไป รวมทั้ง ใช้บัตรในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล

จากการศึกษาในแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ชาวนาไทย มีความสะดวกรวดเร็ว ลดภาระค่าใช้จ่าย มีช่องทางซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และลดการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนหมุนเวียนนอกระบบ
2. ได้ข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง เพื่อเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกร
3. ได้แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาพื้นที่นำร่องทั้ง 5 จังหวัดของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ประกอบด้วย เขตพื้นที่
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 12 สาขา ดังนี้

- 1.1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ สาขาบางไทร สาขาอุทัย และสาขาภาชี
- 1.2 จังหวัดลพบุรี ได้แก่ สาขาท่าม่วง สาขาบ้านหมี่ และสาขาลพบุรี
- 1.3 จังหวัดสระบุรี ได้แก่ สาขาบ้านหมอ และสาขาสระบุรี
- 1.4 จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ สาขาบ้านดุง และสาขาอุดรธานี
- 1.5 จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ สาขาสันกำแพง และสาขาคอยสะเก็ด

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้กำหนดประเด็นในการวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร
- 2.2 วิถีชีวิตชาวนาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ

และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่อง
ปี พ.ศ. 2555-2558

- 2.4 ผลกระทบต่อชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- 2.5 การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- 2.6 เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาค

ต่าง ๆ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และผู้วิจัย
ได้ทำการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2557-มิถุนายน พ.ศ. 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก
ทางด้านการแสวงหา ซื้อ ใช้ ประเมินราคาสินค้าและบริการ ซึ่งตอบสนองสิ่งที่คาดหวัง

ความต้องการและความจำเป็นของตนเอง จะต้องมีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ความพยายามที่จะได้มาเพื่อการบริโภคและใช้บริการ

วิธีการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง การใช้บัตรเครดิตเกษตรกรตามวัตถุประสงค์หลักเกณฑ์ เงื่อนไขในเรื่องปัจจัยการผลิต ข้าวสาร และน้ำมันเชื้อเพลิง ที่ร้านค้าการเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ

ผลกระทบจากการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง ผลทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดขึ้นกับชาวนาไทยหลังการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรเกี่ยวกับแหล่งทุน การเข้าถึงแหล่งทุน ทุนหมุนเวียน การจัดการเงินทุนหมุนเวียน

การปรับตัวต่อการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง กระบวนการตอบสนองของมนุษย์เมื่อถูกกระตุ้นหรือเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมแล้วเกิดพฤติกรรมในการปรับตัวโดยมองด้านสังคม ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ทางสังคม ความสามารถปรับตัวทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ความมั่นใจในเศรษฐกิจการเงิน สามารถรับมือชอบในค่าใช้จ่ายได้ และด้านจิตใจ ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ

วิถีชีวิตชาวนา หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของชาวนา ประเภทของชาวนา ต้นทุนการทำนา การประกอบอาชีพเสริม แหล่งเงินทุนหมุนเวียนและหนี้สิน

ความรู้ ความเข้าใจต่อการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ เงื่อนไขการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร สิทธิประโยชน์ของเกษตรกร

ความพึงพอใจเกี่ยวกับบัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง เจตคติของชาวนาทั้งด้านบวกและด้านลบ ตั้งแต่มีการจัดทำบัตรเครดิตเกษตรกร ได้รับบัตรเครดิตเกษตรกร มีการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร การให้บริการของร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ สินค้าและผลิตภัณฑ์ บริการหลังการขายของร้านค้า และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

โครงการบัตรเครดิตเกษตรกร หมายถึง นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้เกษตรกรมีวงเงินสินเชื่อไว้ในบัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือบัตรเครดิตเพื่อใช้แทนเงินสด สำหรับใช้ตามวัตถุประสงค์โครงการ คือ การซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิต เพิ่มช่องทางการจัดหาปัจจัยการผลิต สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

บัตรเครดิตเกษตรกร (Thai farmers credit card) หมายถึง บัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือบัตรเครดิตที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ออกให้แก่เกษตรกรเป็นวงเงินสินเชื่อในการซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง ข้าวสาร จากร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการตามที่เกษตรกรได้รับตามโครงการบัตรเครดิตเกษตรกร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หมายถึง หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้รับผิดชอบดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

ชาวนา หมายถึง ชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาข้าว และมีผลผลิตข้าวส่วนเหลือเพื่อขาย และได้นำผลผลิตข้าวของตนเองมาจำหน่ายตามโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล ในเขตพื้นที่นำร่อง 5 จังหวัดของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งอยู่ใน 3 ภูมิภาค ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ดัชนีภาคกลาง จังหวัดเชียงใหม่ ดัชนีภาคเหนือ และจังหวัดอุดรธานี ดัชนีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ร้านค้าเกษตรกร หมายถึง ร้านค้าสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาด และร้านค้าท้องถิ่น สถานที่ขึ้นทะเบียนเข้าร่วมโครงการกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ภายในจังหวัดที่เกษตรกรเป็นลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ชาวนาสังกัดอยู่

ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกร หมายถึง บุคคล ชุมชนและสถาบันเกษตรกรที่ประกอบธุรกิจร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

การสื่อสารประชาสัมพันธ์การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร หมายถึง กระบวนการสื่อสารของบุคคลที่เป็นทั้งผู้รับและส่งสาร โดยใช้ช่องทางต่าง ๆ เพื่อเกิดการถ่ายทอดความรู้สึกและความต้องการ ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับการบัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยกันเอง ระหว่างพนักงานของธนาคาร (ธ.ก.ส.) กับเกษตรกรและผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกร ระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง และระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกร

สิทธิประโยชน์ของเกษตรกรตามโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร หมายถึง ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามเงื่อนไขที่กำหนด

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสม หมายถึง กระบวนการที่เหมาะสมในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรนับตั้งแต่การไปนำซื้อสินค้าและบริการยังร้านค้าที่อยู่ในโครงการ ตลอดจนวิธีการในการชำระหนี้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค
3. ทฤษฎีการปรับตัว
4. วิถีชีวิตของชาวนาไทย
5. โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของไทย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

ความหมายของพฤติกรรม

Allen & Santrock (1993, p. 8) พฤติกรรม หมายถึง ทุก ๆ สิ่งที่บุคคลทำซึ่งสามารถสังเกตได้โดยตรง หรืออยู่ในกระบวนการทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความคิด ความรู้สึก และแรงขับ ซึ่งเป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ไม่สามารถจะสังเกตได้โดยตรง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 768) ให้คำนิยามพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด ความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า ดังนั้นพฤติกรรมจึงเป็นกิจกรรมหรือการแสดงออกใด ๆ ของอินทรีย์ที่เราสามารถสังเกตเห็นได้ทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

เฉลิมพล ต้นสกุล (2541, หน้า 2) ได้ให้ความหมายพฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่บุคคลนั้นแสดงออกมา รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล

กันยา สุวรรณแสง (2537, หน้า 92) พฤติกรรม หมายถึง กิริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าที การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกออกให้ปรากฏ สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน 5 ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส และทางผิวหนัง

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์ (2556, หน้า 13-14) พฤติกรรมมนุษย์เป็นเรื่องของปัจจัยส่วนบุคคลอันได้แก่ ลักษณะต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม การทำงานของระบบประสาท ค่อมไว้ต่อกระบวนการรับรู้ ความจำ แรงจูงใจความรู้สึกอารมณ์ การปรับตัวและปฏิกริยาโต้ตอบต่อสิ่งเร้า

ต่าง ๆ ตลอดจนถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เด็กอ่อนในครรภ์มารดา จนกระทั่งวัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว และวัยชรา หรือปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อันได้แก่ ครอบครัว สังคม สถาบันต่าง ๆ ตลอดจนถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง กฎระเบียบ และวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่ส่งผลพฤติกรรมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงานหรือสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์จึงต้องอาศัยการผสมผสานความรู้จากศาสตร์หลายสาขาวิชา เช่น สรีรวิทยา พันธุศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ สังคมศาสตร์ ปรัชญา และการบริหารจัดการ ฯลฯ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการกระทำที่บุคคลนั้นแสดงออกมาและเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล

พฤติกรรมมนุษย์

ในปี ค.ศ. 1913 John B. Watson นักจิตวิทยาชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้นำด้านพฤติกรรม เชื่อว่าการศึกษาด้านจิตวิทยาควรใช้วิธีการศึกษาที่สามารถสังเกตและทดลองได้ โดยมีการเสนอ ข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นประจักษ์นิยม การศึกษาไม่ควรศึกษาเฉพาะจิตเพราะสัมผัสไม่ได้ ไม่มีตัวตน และมีความเชื่อถือได้ยาก แต่ควรจะศึกษาพฤติกรรมโดยกล่าวว่า “จิตวิทยาควรจะมุ่งศึกษาสิ่งที่สามารถสังเกต ทดลอง วัดและสามารถนำไปวิเคราะห์ได้” ดังนั้น กระบวนการศึกษาด้านจิตวิทยาของกลุ่มพฤติกรรมนิยมจึงใช้ที่เป็นปรนัย (Objective) ในการศึกษาพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน ทำการทดลองได้พิสูจน์ให้เห็นจริงได้ สามารถควบคุมพฤติกรรมนั้น ๆ ได้

ด้วยเหตุที่จิตวิทยาเป็นการศึกษาพฤติกรรม ซึ่งสามารถใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) เพื่อศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมที่ศึกษาเป็นไปได้ทั้งภายนอกและพฤติกรรมภายในที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ถ้าสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ได้ ก็จะทำให้มนุษย์นั้นมีพฤติกรรมได้ตามที่ต้องการ ดังนั้นกลุ่มพฤติกรรมนิยมจึงนิยมใช้วิธีการทดลอง การสังเกต และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนี้ยังเชื่อว่า การศึกษามนุษย์นั้นควรเน้นการศึกษาที่สิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็ย่อมเปลี่ยน โดยเชื่อว่าพฤติกรรมเกิดจากผลของการกระทำระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (อริยา คูหา, 2556, หน้า 14-15)

Lahey (2001, p. 5) ได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า มีเป้าหมายเป็น 4 ประการ คือ เพื่อการอธิบายพฤติกรรม เพื่อการเข้าใจพฤติกรรม เพื่อการพยากรณ์พฤติกรรม และเพื่อการควบคุมพฤติกรรม การเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งแก่ตนเอง และสังคม เพราะช่วยให้รู้และบอกได้ถึงสาเหตุที่มาของพฤติกรรม แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ช่วยทำนายแนวโน้มพฤติกรรม และได้แนวทางเสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรมเพื่อดำรงชีวิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่าวิกฤติชีวิตได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยสันติสุข

ประเภทของพฤติกรรม

1. พฤติกรรมภายใน หมายถึง การแสดงออกของอินทรีย์ที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า ต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ บันทึก ศึกษา วัด เช่น จินตนาการ การคิด อารมณ์ ความรู้สึก แรงจูงใจ การหดตัวของกล้ามเนื้อหัวใจ การทำงานของม่านตา

2. พฤติกรรมภายนอก หมายถึง การแสดงออกของอินทรีย์ที่สามารถมองเห็นสังเกตได้โดยตรง ระบุได้ตรงกันชัดเจน โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือศึกษา วัด จับ เช่น การเขียน การพูด การหายใจ การขยับตัว การเกา การกระโดด ฯลฯ

นอกจากนี้พฤติกรรมยังสามารถแบ่งได้ตามลักษณะการเกิดได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ เช่นกัน กล่าวคือ

1. พฤติกรรมที่คิดค้นมาแต่กำเนิด หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกที่อินทรีย์สามารถกระทำได้ตามวุฒิภาวะหรือความพร้อมของร่างกาย โดยไม่จำเป็นต้องผ่านการฝึกฝนหรือฝึกหัด เช่น การคลาน วิ่ง นั่ง เดิน การกิน การหายใจ

2. พฤติกรรมที่ได้จากการเรียนรู้ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกที่อินทรีย์สามารถกระทำได้ภายหลังอันเป็นผลจากการเรียนรู้ ฝึกฝน และฝึกหัด โดยผ่านการฝึกบ่งชี้ ๆ จนเป็นการเรียนรู้ เช่น จากทำไม่ได้มาทำได้ จากการเขียนไม่ได้มาเป็นเขียนได้ ทั้งนี้ไม่ได้เป็นผลจากการใช้ยา สารเคมี สารเสพติดใด ๆ เช่น การเขียน การอ่าน (อริยา อุหา, 2556, หน้า 4)

องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมของมนุษย์เชื่อว่าเกิด โดยเลื่อนลอย ไร้เหตุผล และไร้ทิศทาง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละบุคคลแสดงออกแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งแวดล้อมตามแต่ละสถานการณ์ที่มีสิ่งเร้ามากระตุ้น Cronbach (1963) กล่าวว่า การกระทำหรือการแสดงออกที่จะเป็นพฤติกรรมได้นั้น ควรประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมาย: พฤติกรรมทุกพฤติกรรมต้องมีทิศทาง มีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย
2. ความพร้อม: อาจจะเป็นความพร้อมทางกายภาพ จิตใจ และวุฒิภาวะซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในความสามารถของการแสดงออกของบุคคล
3. สถานการณ์: เป็น โอกาส สถานการณ์ที่จะตอบสนองหรือแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ถึงเป้าหมาย
4. การแปลความหมาย: เป็นการใช้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ ไตร่ตรอง การพิจารณาตัดสินใจเพื่อกำหนดการหรือมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามสิ่งเร้าที่มากระตุ้นและตามความต้องการ
5. การตอบสนอง: เป็นขั้นของการปฏิบัติหรือกระทำตามที่ได้วางแผน ใคร่ครวญไว้แล้ว เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

6. ผลลัพธ์: เป็นผลจากการได้ลงมือกระทำและจากการคาดหวังซึ่งอาจจะเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง: เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมไปแล้ว นับเป็นขั้นที่บุคคลต้องปรับตนตามสถานการณ์ กล่าวคือ หากผลของการแสดงพฤติกรรมไม่บรรลุเป้าหมายก็ต้องพิจารณาหาค่าคิด ทบทวน และกลับมาสู่การไตร่ตรอง การแปลความหมายอีกครั้ง เพื่อวางแผนใหม่ ตอบสนองใหม่ แต่หากเป้าหมายใกล้เคียงความสามารถ บุคคลอาจล้มเลิกความตั้งใจได้

สรุปได้ว่า การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมภายในหรือพฤติกรรมภายนอก อธิบายพฤติกรรมของบุคคลจะทำให้ทราบสาเหตุแห่งพฤติกรรม และช่วยให้วิเคราะห์และเข้าใจเหตุผล แรงผลักดันที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีปัจจัยหลายประการประกอบกัน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงสิ่งเร้าหรือสภาพแวดล้อมที่มีผลทำให้เกิดพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะทำให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่ออาการปรับตัวของชวานาไทย

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค

Krugman (1968, p. 350) นักจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคว่า เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้า ลักษณะการใช้และการยอมรับในสินค้าบริการนั้น ซึ่งความหมายนี้กว้างพอที่จะทำให้ นักสังคมวิทยา นักมนุษยวิทยา และนักพฤติกรรมศาสตร์ที่สนใจในการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาการค้าและการอุตสาหกรรมให้สามารถยอมรับได้

Engel, Kollat & Backwell (1968, p. 24) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาและการใช้สินค้าและบริการ ซึ่งได้รวมถึงกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้วและที่มีส่วนร่วมในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว

Mathews, Ann & Alison (1965, p. 36) ให้ความหมายของการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค อาจหมายถึง กระบวนการบุคคล หรือกลุ่มของบุคคลจะทำการตัดสินใจว่าจะซื้อสินค้าและบริการอะไรหรือไม่ ถ้าซื้อจะซื้อที่ไหน เมื่อไร ตลอดจนจะมีวิธีการซื้อและการใช้สินค้าและบริการอย่างไร จากกระบวนการตลาดขององค์กรทางธุรกิจ

Schiffman & Kanuk (2007, p. 3) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออก ไม่ว่าจะทางด้านการแสวงหา การซื้อ การใช้ การประเมิน หรือ การซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งนำมาซึ่งการตอบสนองสิ่งที่คาดหวัง ความต้องการและความจำเป็นของตนเอง โดยจะต้องมีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ความพยายามที่จะได้มาเพื่อการบริโภคและใช้บริการของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย จะซื้ออะไร ซื้อที่ไหน ซื้อเมื่อไร ซื้ออย่างไร ทำไมถึงจะซื้อ และความถี่ในการซื้อ

ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของผู้บริโภค

ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของผู้บริโภคประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอก กล่าวโดยสังเขป ปัจจัยทั้งสอง คือ ปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ชูชัย สมศิริไกร, 2556, หน้า 11-12)

1. ปัจจัยภายใน หรือปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค ได้แก่ ปัจจัยดังต่อไปนี้

1.1 การรับรู้ (Perception) หมายถึง การเปิดรับให้ความสนใจและแปลความหมายสิ่งเร้า หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า

1.2 การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ

1.3 ความต้องการและแรงจูงใจ (Needs and motives) หมายถึง สิ่งที่ทำให้บุคคลมีความปรารถนา เกิดความตื่นตัวและพลังที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่ต้องการนั้น

1.4 บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ความเป็นปัจเจกบุคคลและเป็นสิ่งกำหนดลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ของบุคคลนั้น

1.5 ทศนคติ (Attitude) หมายถึง ผลสรุปของการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคลวัตถุ ซึ่งบ่งชี้ว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว น่าพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ และมีประโยชน์หรือเป็นอันตราย

1.6 ค่านิยมและวิถีชีวิต (Values and lifestyles) ค่านิยม คือ รูปแบบของความเชื่อที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจว่า สิ่งใดเลวหรือดีและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ส่วนวิถีชีวิต คือ รูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลที่แสดงออกมาในรูปกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinion)

2. ปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อมภายนอกตัวของผู้บริโภค ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค ได้แก่ ปัจจัยดังต่อไปนี้

2.1 ครอบครัว (Family) หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือด หรือการแต่งงาน หรือการรับเลี้ยงดูบุคคลที่เข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกัน

2.2 กลุ่มอ้างอิง (Reference group) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคลหนึ่ง ๆ โดยมุมมองหรือค่านิยมของกลุ่มอ้างอิงจะถูกนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

2.3 วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในสังคม รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิด และแบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถืออยู่ในสังคมนั้นและมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

2.4 ชั้นทางสังคม (Social class) หมายถึง การจำแนกกลุ่มบุคคลออกเป็นชั้น ๆ โดยบุคคลที่อยู่ในชั้นเดียวกันจะมีความคล้ายคลึงกันในด้านค่านิยม วิถีชีวิต ความสนใจ พฤติกรรม สถานะทางเศรษฐกิจ และการศึกษา

การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปรีญา ลักษิตานนท์ และสุกร เสรีรัตน์ (2550, หน้า 18) กล่าวว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการค้นหาหรือวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อและบริโภค เพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการซื้อและการใช้สินค้าและบริการของผู้บริโภค โดยใช้หลักคำถาม คำตอบที่ต้องการทราบ พร้อมคำตอบ 7 ประการ เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค (7Os) ประกอบด้วย

1. ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย เป็นคำถามเพื่อทราบถึงลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย การตอบจะอาศัยเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาด 4 ด้าน คือ ด้านประชากรศาสตร์ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และด้านพฤติกรรมศาสตร์ สามารถนำไปกำหนดกลยุทธ์การตลาด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคคล การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และกระบวนการที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายได้

2. ผู้บริโภคซื้ออะไร เป็นคำถามที่ทราบถึงสิ่งที่ตลาดต้องการจากผลิตภัณฑ์และบริการ สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการจากผลิตภัณฑ์ก็คือต้องการคุณสมบัติหรือองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง นำไปสร้างกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์และบริการให้มีศักยภาพ คุณภาพ และความแตกต่างทางการแข่งขัน เป็นต้น

3. ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ เป็นคำถามเพื่อทราบถึงวัตถุประสงค์ในการซื้อ ผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสนองความต้องการของเขาทั้งทางด้านร่างกาย จิตวิทยาในการครอบนี้ต้องศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ คือ ปัจจัยภายในหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา การจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ทักษะคิด บุคลิกภาพของบุคคล และแนวคิดของตนเอง ปัจจัยภายนอก (ด้านวัฒนธรรม

สังคม ส่วนบุคคล และจิตวิทยา) ใช้กลยุทธ์การตลาด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคคล การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และกระบวนการที่เหมาะสม

4. ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ เป็นคำถามเพื่อทราบถึงบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจซื้อ ผู้ซื้อ และผู้ใช้ กลยุทธ์ที่ใช้มาก คือ การโฆษณา และกลยุทธ์การส่งเสริมโดยใช้กลุ่มอิทธิพลอ้างอิง

5. ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด เป็นคำถามที่ต้องการทราบโอกาสในการซื้อ เช่น ช่วงเดือนใดของปี หรือช่วงฤดูใดของปี ช่วงวันใดของเดือน ช่วงเวลาใดของโอกาสพิเศษ หรือเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด เช่น ทำการส่งเสริมการตลาดเมื่อใดจึงจะสอดคล้องกับโอกาสในการซื้อเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริโภค

6. ผู้บริโภคซื้อที่ไหน เป็นคำถามที่ต้องการทราบว่าช่องทางหรือแหล่งใด (Outlets) ที่ผู้บริโภคไปทำการซื้อหรือใช้บริการ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร เป็นต้น จะใช้กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย บริษัทนำผลิตภัณฑ์สู่ตลาดเป้าหมายอย่างไรเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคมากที่สุด โดยพิจารณาว่าจะผ่านคนกลางอย่างไร เพื่อช่วยลดต้นทุนในการจัดจำหน่าย

7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกลังการซื้อ กลยุทธ์ที่ใช้กันมากคือ กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย การโฆษณาการขายโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การให้ข่าว และการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง เช่น พนักงานขายจะสามารถกำหนดวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจซื้อ (ชูชัย สมิทธิไกร, 2556, หน้า 13-16) แบบจำลองกระบวนการการบริโภคเป็นสิ่งที่นักวิชาการได้นำเสนอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างมากสำหรับการอธิบายว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคมีลำดับขั้นตอนการกระทำเป็นอย่างไรและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอะไรบ้าง Schiffman and Kanuk (2007) นำเสนอแบบจำลองการบริโภคประกอบด้วยขั้นตอนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันรวม 3 ขั้น คือ ขั้นปัจจัยนำเข้า ขั้นกระบวนการ และขั้นผลลัพธ์ ดังภาพที่ 2

7.1 ขั้นปัจจัยนำเข้า (Input state) คือ ขั้นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ปัจจัยภายนอกดังกล่าว ได้แก่ การดำเนินการขององค์การธุรกิจและปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม การดำเนินการขององค์การธุรกิจเป็นความพยายามที่จะทำให้ผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความต้องการของตน โดยผ่านหลักการที่เรียกว่า “ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing

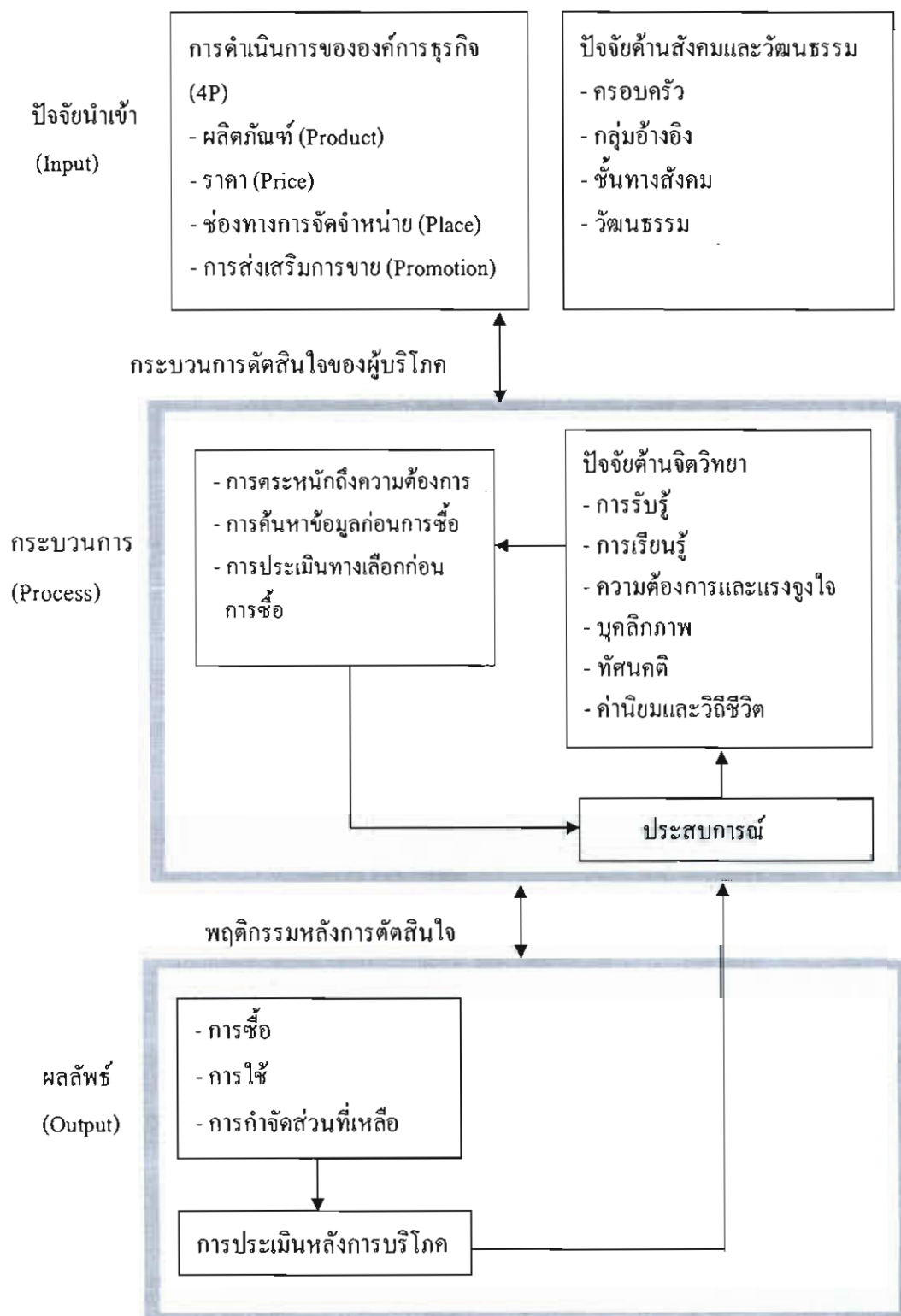
mix: 4P)” ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) ส่วนปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ปัจจัยที่แวดล้อมตัวผู้บริโภคและมีอิทธิพลในการหล่อหลอมพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง ชั้นทางสังคม และวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอกทั้งสองประการมีอิทธิพลร่วมกันต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคจะซื้อ สถานที่ที่จะซื้อ และวิธีการบริโภคสินค้าหรือบริการ

7.2 **ขั้นกระบวนการ (Process state)** คือ ขั้นที่แสดงถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ ความต้องการและแรงจูงใจ บุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยมและวิถีชีวิตของผู้บริโภค จะมีอิทธิพลต่อการตระหนักถึงความต้องการ การค้นหาข้อมูลก่อนการซื้อและการประเมินทางเลือกก่อนการซื้อของบริโภค นอกจากนี้ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการประเมินหลังการบริโภคก็จะมีอิทธิพลต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภคด้วย

7.3 **ขั้นผลลัพธ์ (Output state)** คือ ขั้นสุดท้ายของกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องการซื้อ การใช้ การกำจัดส่วนที่เหลือและการประเมินหลังจากการบริโภค ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบริโภค อาจจะเป็นความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในตัวสินค้าหรือบริการก็ได้ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะถูกจดจำไว้เป็นประสพการณ์ในการบริโภค และส่งผลต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภคในระยะต่อไป ดังภาพที่ 2

สรุปพฤติกรรมผู้บริโภค คือ พฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออกทางด้านการซื้อ การใช้ การประเมินเพื่อซื้อสินค้าและบริการเพื่อการตอบสนองสิ่งที่คาดหวัง ความต้องการ และความจำเป็นของตนเองโดยมีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ความพยายามที่จะได้มาเพื่อการบริโภค และการใช้บริการของตนเอง

อิทธิพลจากปัจจัยภายนอก

ภาพที่ 2 แบบจำลองกระบวนการบริโภคของ Schiffman & Kanuk (2007)

ทฤษฎีการปรับตัว

Aguilera & Mesick (1982) มีความเชื่อว่า ปกติมนุษย์จะพยายามปรับตัวเองให้อยู่ในสภาพสมดุลแต่สภาพแวดล้อมที่แวดล้อมอยู่ทำให้มนุษย์ประสบกับเหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดเป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุลในร่างกายหรือจิตใจ มนุษย์จะพยายามปรับตัวแก้ไข ปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ตนเองอยู่ในสภาพสมดุลเช่นเดิมนี้ขึ้นอยู่กับมนุษย์มีปัจจัย ก่อให้เกิดความสมดุลเพียงพอหรือไม่

Havighurst (1953) พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการเรียนรู้ความขึ้นพัฒนาการของชีวิต เขามีความเห็นว่าการพัฒนาการของชีวิตในแต่ละวัยนั้นบุคคลจะมีงานประจำวัยหรืองานประจำขั้นที่ต้องเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย ถ้าบุคคลสามารถพัฒนางานประจำวัยได้สำเร็จก็จะเป็นบุคคลที่มีความสุข และสามารถพัฒนางานประจำวัยในขั้นต่อไปได้สำเร็จด้วย ในทางตรงข้ามงานในช่วงวัยใดไม่ประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลนั้นไม่มีความสุขและพัฒนางานประจำวัยในช่วงต่อไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นการที่บุคคลปรับตัวได้ในทัศนะของฮาวิกเฮิสต์ จึงหมายถึงบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และพัฒนางานประจำวัยให้ผ่านพ้นได้ด้วยดี งานพัฒนาตามขั้นที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น ประกอบด้วย

1. สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสมกับเพื่อนรุ่นเดียวกันทั้งที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศ

2. สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับบทบาททางเพศของตน

3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายของตน สามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลง

4. สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ เป็นตัวของตัวเอง

5. มั่นใจในเศรษฐกิจการเงิน สามารถรับผิดชอบในการใช้จ่ายเงินได้

6. การเลือกและเตรียมตัวเพื่ออาชีพ

7. เตรียมตัวในเรื่องคู่ครองและชีวิตครอบครัว

8. พัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องค่านิยมและจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

Lazarus (1963) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการหรือวิธีการทั้งหลายทางจิตซึ่งมนุษย์ใช้ในการเผชิญข้อเรียกร้อง หรือแรงผลักดันภายนอกและภายใน และได้กล่าวถึงลักษณะบุคคลที่มีปรับตัวดีไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ความคิดเชิงวิเคราะห์ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความสุขในการแก้ปัญหาโดยที่จะวางแผนอย่างระมัดระวัง

2. ทักษะทางสังคม กล่าวคือ เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย เป็นบุคคลที่มีชีวิตชีวา เพลิดเพลินในการเข้าสังคม

3. ความมั่นคงทางอารมณ์ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ไม่วิตกกังวลจนเกินไปสามารถผ่อนคลายความเครียด และมองชีวิตในความเป็นจริง

4. ความเชื่อมั่น กล่าวคือ เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าในการตัดสินใจของตนเองปรับตัวได้อย่างง่ายในสถานการณ์ใหม่หรือยากลำบาก พร้อมทั้งจะเผชิญปัจจุบันและอนาคตด้วยดีไม่รู้สึกด้อยค่าและพอใจในรูปร่างของตน

5. ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความอดทน ไม่โกรธบ่อย มองโลกในแง่ดี ไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น

6. ความพึงพอใจในบ้าน กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี พึงพอใจในสภาพของบ้าน ได้รับการยกย่องและเข้าใจจากทางบ้าน

Roy (1976) ทฤษฎีการปรับตัวของรอย กล่าวถึงการปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิตโดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึกรู้สีกจากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน

Gilmer (1970, p. 73) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นความสามารถที่มนุษย์มีปฏิกริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหาและปรับสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ให้เข้ากับความต้องการของตน

สุชา จันทรเอม (2536, หน้า 135) ได้ให้คำจำกัดความของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัวหมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขา และมนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวราบเท่าที่เขาดำรงชีวิตอยู่ มนุษย์ต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่อสนองความต้องการทางกาย จิตใจและสังคม นอกจากนี้ การปรับตัวทำให้เกิดแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกที่กระทบตัวบุคคลและสภาวะจิตของบุคคลที่ได้รับ ทำให้เกิดการกระตุ้นความต้องการให้เกิดขึ้น บุคคลจึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้การ ใ้ร่รอง และเลือกสรรเพื่อให้ได้มาซึ่งความปรารถนาและความต้องการที่เหมาะสมของตนเอง

สรุปได้ว่า การปรับตัว คือ การปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวต่อเหตุการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิตและต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ และสนองความต้องการทางกาย จิตใจ และสังคม

วิถีชีวิตของชาวนาไทย

ความหมายของวิถีชีวิตและวิถีชีวิตชาวนา

ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2552, หน้า 6) วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

งามพิศ สัตย์สงวน (2545, หน้า 10) วิถีชีวิต หมายถึง ระบบวัฒนธรรม ซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทาง หรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

จันทร์ดา เขียวแก่ (2547, หน้า 9) วิถีชีวิต หมายถึง ลักษณะความเป็นไปในการดำรงชีวิต เช่น เรื่องการกิน การอยู่ อาชีพ รวมทั้งประเพณีต่าง ๆ ซึ่งแยกออกเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

1. วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับครอบครัวและการสมาคม มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว การพักผ่อนหย่อนใจ การติดต่อสื่อสาร การศึกษา และค่านิยม
2. วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน ได้แก่ การหาอาหารจากธรรมชาติ การผลิตอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การแลกเปลี่ยนซื้อขาย การบริโภคอุปโภค
3. วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมและควบคุมสังคม ได้แก่ ศาสนา ลัทธิความเชื่อ การปกครอง และการเมือง

อัญชลี มีบุญ (2556, หน้า 9) วิถีชีวิตชาวนา หมายถึง คนกลุ่มใหญ่ในสังคมไทยที่ดำรงชีวิตและยังชีพด้วยการทำนา มีระบบเศรษฐกิจของตนเองจากการทำการเกษตรแบบยังชีพเลี้ยงชีพตนเองเป็นหลัก อยู่รอดในสังคมโดยการปลูกข้าวเพื่อบริโภคและเพื่อค้าขายเป็นหลัก ชาวนาถือเป็นชนพื้นเมืองที่อยู่ในชนบท เป็นผู้ผลิตข้าวนำไปเลี้ยงคนในเมือง ครอบครองที่นาหรือเช่าที่นาทำการเพาะปลูกข้าว ใช้แรงงานของคนภายในครอบครัวหรือภายนอกตามความจำเป็น บางฤดูผลผลิตส่วนใหญ่มักใช้บริโภคโดยตรงภายในครอบครัวหรือไม่ก็ขายในเชิงพาณิชย์ ชาวนาจึงได้รับขนานนามว่า “กระดูกสันหลังของชาติ” เป็นผู้ที่ทำงานแบบเอาหลังสู้ฟ้า เอาหน้าสู้ดิน สร้างรากฐานทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมาทุกยุคทุกสมัย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า วิถีชีวิต หมายถึง การกระทำตามวิธีการและแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย กระทั่งการกระทำนั้น ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต อีกทั้งแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรม และคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

วิถีชีวิตของชาวนาไทย

คนไทยในชนบท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งมีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ สมาชิกมีความรู้จักและคุ้นเคยกันและกันในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ครอบครัวของชาวนาเป็นลักษณะ

ครอบครัวขยาย ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกและญาติ ๆ ที่อยู่ร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างญาติมิตร มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และชาวนาไทยส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ จึงมีการทำบุญตักบาตรกันเป็นประจำ มีการช่วยงานประเพณีในหมู่บ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2540, หน้า 30) ผลผลิตที่ได้จากการทำนาในชนบท จะกลายเป็นที่พึ่งของสังคมเมือง แต่ในขณะที่เดียวกันชาวนาก็ยังต้องอาศัยผลผลิตจากสังคมเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทจึงมีลักษณะพึ่งพากันและกัน ในทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์นี้สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัดถึงความพยายามที่จะสร้างสถาบันทางการเมืองเพื่อควบคุมชุมชนในชนบทจากสังคมเมือง จะเห็นได้ว่าสังคมชาวนายังไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเต็มที่ ยังมีการแทรกแซงจากภายนอกโดยเฉพาะจากสังคมเมือง (วิภาวดี ชวนบุญ, 2541, หน้า 15-16)

จากสภาพของชาวนาไทยในชนบทที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้มองเห็นถึงสภาพสังคมของชาวนาไทยว่ามีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างญาติมิตร มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีมาแต่อดีตและสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมในปัจจุบัน ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวนาไทยยังคงเป็นแบบสังคมชนบท แต่ในปัจจุบันจะเห็นว่ามีการเติบโตของสังคมในด้านเศรษฐกิจ

ความสำคัญของชาวนาไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยเฉพาะพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว ซึ่งข้าวถูกนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อประเทศ หากพิจารณาจากพื้นที่ของประเทศไทย พบว่า หนึ่งในห้าของพื้นที่ของประเทศไทยหรือประมาณ 70 ล้านไร่ เป็นพื้นที่นากระจายอยู่ทั่วประเทศและอยู่นอกเขตชลประทาน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 9) จากการสำรวจพบว่า ประเทศไทยมีชาวนาเกือบ 4,000,000 ครัวเรือน มีกำลังการผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยปีละ 30 กว่าล้านตัน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท รวมทั้งใช้บริโภคภายในประเทศ คิดเป็นมูลค่าปีละ 230,000 ล้านบาท รวมมูลค่าของข้าวเฉลี่ยปีละประมาณ 430,000 ล้านบาท

ในอดีตข้าวถือเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ ที่สร้างรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก แต่ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกข้าวไทยต่อมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมดลดลงอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งในช่วงสิบปีที่ผ่านมาประเทศผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ อาทิเช่น จีน เวียดนาม และอินเดีย มีการเพิ่มการผลิตข้าวสะสมสต็อกข้าวให้มีปริมาณเพียงพอต่อความบริโภคภายในประเทศ เพื่อลดปริมาณนำเข้าและลดผลกระทบจากการผันผวนของราคาข้าวในตลาดโลก (สมพร อิศวิลานนท์ และปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์, 2556, หน้า 2)

ถึงแม้ว่าข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศสยามมานาน แต่รายได้จากการประกอบอาชีพทำนาของชาวนากลับไม่ได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร ซึ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสร้างปัญหาความยากจนให้แก่กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพทำนา ตลอดจนเกิดความไม่เป็นธรรมในระบบการผลิตและความโปร่งใสในระบบกลไกการตลาด การขาดระบบการจัดการในการทำ การเกษตรที่ดี รวมถึงการจัดทำนโยบายรัฐที่ผิดพลาด ที่ดึงข้าวจากพืชเศรษฐกิจไปเป็นพืชการเมือง ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวเร่งในการสร้างภาระหนี้สินให้แก่ชาวนา จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาโดยการทดแทนแรงงานคนด้วยเครื่องจักรกล จากการใช้ชีวภาพสู่การใช้สารเคมี ทำให้ต้นทุนการผลิตปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มต่ำลง ปัจจัยดังกล่าวเมื่อรวมเข้ากับสภาพความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศโลกที่ขยายตัว ในวงกว้างที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ล้วนเป็นปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตของชาวนาทิ้งสิ้น ในปัจจุบันขีดความสามารถในการแข่งขันการผลิตข้าวไทยอยู่ในภาวะวิกฤติ ประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจข้าวและชาวนาไทย ทั้งในเชิงโครงสร้างทางการผลิตและพฤติกรรมของชาวนาคบคู่กันไป โดยเน้นในสามประเด็นหลัก คือ การปฏิรูประบบวิจัยข้าวไทย การปรับโครงสร้างน้ำพื้นฐานเพื่อการผลิตข้าว การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา เพื่อตอบสนองความต้องการเทคโนโลยีในการผลิตที่สามารถสร้างความยั่งยืนในอาชีพการทำนาและลดความเหลื่อมล้ำได้ (มูลนิธิข้าวไทย, 2557)

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนา จากวิถีดั้งเดิม สู่ยุคเครื่องจักรกลและทุนนิยม

ในช่วงปี พ.ศ. 2500 มีการนำนโยบายพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาปรับใช้กับอาชีพทำนา ทำให้ชาวนาเริ่มปรับตัวด้วยการหันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อป้อนผลผลิตให้กับตลาด แม้ในระยะแรกชาวนายังคงใช้ระบบการผลิตแบบเลี้ยงชีพ ไปควบคู่กับการผลิตเพื่อการตลาด แต่พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ใช้เครื่องจักรทางการเกษตร คือ รถไถนาเดินตามและการเกิดการแบ่งทางชนชั้นซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การล่มสลายของสังคมชาวนา ในเวลาต่อมาความเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนาเริ่มเห็นเด่นชัดมากขึ้น ช่วงปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา โดยชาวนาได้มีโอกาสใช้ทุนหรืออำนาจทางการเงินเพื่อปลูกข้าวที่มุ่งเน้นผลผลิตเพื่อป้อนตลาดเป็นหลัก จากการตัดสินใจเชิงธุรกิจของชาวนาทำให้มีการนำเครื่องจักรขนาดใหญ่ คือ รถไถนากับรถเกี่ยวข้าวมาใช้แทนการใช้แรงงานคน และจากนั้นชาวนาก็เริ่มทำธุรกิจด้วยการนำเครื่องจักรออกไปรับจ้างในหมู่บ้าน และขยายออกไปรับจ้างนอกเขตหมู่บ้าน (ธิดิญา เหล่าอัน, 2553, หน้า 16)

การแบ่งแยกทางชนชั้นที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวนาแต่ละชนชั้นมีโอกาสในการปรับตัวและแข่งขันได้ไม่เท่ากัน ชาวนาผู้มั่งคั่งสามารถปรับตัวเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ได้เป็นอย่างดีในขณะที่ชาวนาระดับกลางและชาวนา และระดับล่างมีการปรับตัวได้น้อยกว่าการปรับตัวดังกล่าว ส่งผลให้ชาวนาระดับกลางได้หันเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม ส่วนชาวนาระดับล่างเปลี่ยนตนเองมาสู่การเป็นแรงงานรับจ้างในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ นอกภาคเกษตรกรรม หรือกลายเป็นผู้ประกอบการรายย่อยในหมู่บ้าน

สภาพปัญหาของชาวนาไทย

ชาวนาส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน และมีรายได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของผู้ประกอบอาชีพอื่น จากการสำรวจ พบว่า ขนาดการถือครองที่ดินของชาวนามีแนวโน้มลดลง ดันทุนการผลิตข้าวแต่ละประเภทมีต้นทุนเพิ่มขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้รายงานว่ พ.ศ. 2557 มีต้นทุนการผลิตข้าวชนิดต่าง ๆ ประมาณ 4,323-5,968 บาทต่อไร่ ซึ่งต้นทุนการผลิตข้าวจะสูงขึ้นทุกปี ในขณะที่ผลตอบแทนสุทธิของชาวนา (บาทต่อไร่) มีแนวโน้มลดลง รวมทั้งเกษตรกรมีขนาดหนี้สิน (บาทต่อครัวเรือน) เพิ่มขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 4) ในด้านแรงงานพบว่าแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรน้อยลง ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของแรงงานภาคเกษตรสูงขึ้น นอกจากนี้อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูงจากภัยธรรมชาติ ได้แก่ ฝนแล้ง น้ำท่วม ฯลฯ อย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้แบ่งแยกปัญหาชาวนาไทยได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาระบบชลประทานในพื้นที่เพาะปลูกข้าวมีจำกัด ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 320 ล้านไร่ มีศักยภาพในระบบชลประทาน 60 ล้านไร่ ซึ่งมีระบบชลประทานแล้วเพียง 29.6 ล้านไร่ และมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาระบบชลประทานได้อีก 30.4 ล้านไร่ พื้นที่เขตน่าน้ำฝน 109 ล้านไร่ สามารถพัฒนาระบบชลประทานได้อีก 9.1 ล้านไร่ โดยร้อยละ 70 ของพื้นที่ปลูกข้าวอยู่นอกเขตชลประทาน ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูก 149 ล้านไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าว 70 ล้านไร่ แยกเป็นพื้นที่ปลูกข้าวในเขตเหมาะสม และเหมาะสมมากและเหมาะสมปานกลาง ประมาณ 43 ล้านไร่ และมีพื้นที่ปลูกข้าวที่เหมาะสมน้อยและไม่เหมาะสมประมาณ 27 ล้านไร่ ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปปลูกพืชเกษตรอื่นที่เหมาะสมและให้ผลตอบแทนสูงกว่า โดยพื้นที่เพาะปลูกข้าวส่วนใหญ่ของประเทศประมาณสามในสี่อยู่ในพื้นที่น่าน้ำฝน และมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวในที่นาชลประทานประมาณหนึ่งในสี่ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวในปี อย่างไรก็ตามในพื้นที่น่าน้ำฝนจะมีผลผลิตต่ำประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตข้าวในพื้นที่ชลประทาน โดยการจัดการ โครงสร้างระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ จะเอื้อให้ชาวนาได้มีน้ำใช้ในการปลูกข้าวตลอดปี (วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, 2555, หน้า 7) ชลประทานในประเทศไทยยังถือว่ามียังมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ

ในอาเซียนด้วยกัน โดยไทยมีพื้นที่เข้าถึงระบบชลประทาน ร้อยละ 23 ในขณะที่มาเลเซียเข้าถึงระบบชลประทาน ร้อยละ 65 ฟิลิปปินส์ ร้อยละ 62 เวียดนาม ร้อยละ 55 และอินโดนีเซีย ร้อยละ 54 (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556, หน้า 2)

2. ปัญหาการระบาดของศัตรูพืชชานาส่วนใหญ่ประมาณ 600,000 ครัวเรือน ต้องเช่าที่นาเพื่อให้มีรายได้เพียงพอ และต้องเร่งเพาะปลูกข้าวให้ได้มากกว่าปีละ 1 ครั้ง ทำให้เกิดการระบาดของศัตรูพืชได้ง่าย เพราะที่นาไม่ได้มีการไถกลบและตากหน้าดินเพื่อฆ่าเชื้อโรค เมื่อมีการระบาดของเชื้อโรคหรือศัตรูพืชที่ทำลายนาข้าว ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนในการทำนา เมื่อต้นทุนการผลิตสูงและเผชิญกับความผันผวนของราคาข้าวเปลือก รายรับที่ได้กลับมาก็ไม่สมดุลกับต้นทุน ชาวนาจึงต้องเผชิญกับภาวะหนี้สิน ไม่มีเสถียรภาพทางการเงิน ไม่มีหลักประกันที่มั่นคงในการประกอบอาชีพตลอดจนขาดสวัสดิการที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่วัยชรา จากการสำรวจ พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55 ปี ขึ้นไป และอายุเกินกว่า 60 ปี ประมาณร้อยละ 30 ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นต่อเนื่องและยังอยู่ระหว่างการแก้ไข อย่างไรก็ตามเมื่อสังเกตกลุ่มอายุของเกษตรกร พบว่า มีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูง ซึ่งกลุ่มคนอายุน้อยกว่าจะเน้นการประกอบอาชีพในงานที่มีรายได้ประจำ ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของอาชีพทำนา และมองว่าการทำนาเป็นอาชีพที่ไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตได้ ดังนั้นจึงมีลูกหลานชาวนาจำนวนมากที่ละทิ้งไร่นาหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน

3. ปัญหาชาวนาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพเนื่องจากเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตโดยศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีไม่เพียงพอในการจำหน่ายให้กับเกษตรกร โดยในแต่ละปีชาวนามีความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อการเพาะปลูกประมาณ 1 ล้านตัน ขณะที่กรมการข้าวสามารถผลิตได้ปีละไม่เกิน 1 แสนตัน ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าว และไม่เพียงพอกับความ ต้องการ ทำให้ชาวนาแก้ปัญหาด้วยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง โดยชาวนาบางส่วนไม่มีความรู้ในเรื่องการเก็บรักษามล็ดพันธุ์ให้ถูกวิธีและมีคุณภาพ ไม่ทราบวิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ ทำให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่บริสุทธิ์ พันธุ์ของเมล็ดข้าวไม่แท้ คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน มีเปอร์เซ็นต์การงอกต่ำส่งผลให้ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ จากข้อมูลจากกรมการข้าว พบว่า ชาวนาไทยยังขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี การผลิต และการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้ของชาวนาอย่างเพียงพอและทั่วถึง เนื่องจากในแต่ละปีชาวนาท้องประเทศจะมีการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 1.4 ล้านตัน แต่ปรากฏว่ามีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ของชาวนาเพียงปีละ 520,000 ตัน ผลิตโดยกรมการข้าว 85,000 ตัน สหกรณ์การเกษตร 35,000 ตัน และผู้ประกอบการภาคเอกชนและศูนย์ข้าวชุมชน 400,000 ตัน เมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนที่เหลืออีกจำนวน 880,000 ตัน เป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวมาจากที่ชาวนา

เก็บไว้ใช้เอง ซึ่งมีคุณภาพต่ำ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ คุณภาพผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน เป็นผลเสียต่อรายได้ของชาวนา และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2556)

4. ปัญหาด้านทุนการผลิตต่อไร่สูง การปลูกข้าวของชาวนานั้น ชาวนาต้องอาศัยปัจจัยการผลิตที่สำคัญหลายปัจจัย ได้แก่ เครื่องจักรกลทางการเกษตร น้ำมันเชื้อเพลิง ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยากำจัดศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อการผลิตและให้ได้ผลผลิตหรือผลตอบแทนมากขึ้น แต่ปัจจัยการผลิตดังกล่าวมีราคาค่อนข้างสูงเนื่องจากส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ และใช้ในปริมาณที่มาก นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นเวลานาน ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของดิน ทำให้ดินเสื่อมสภาพ หรือไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลผลิตข้าวแทนที่จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นกลับมีปริมาณที่ลดลง ทำให้รายได้ที่จะได้รับลดลงตามไปด้วย และไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่ได้ลงทุนไป ชาวนาจึงเกิดภาวะขาดทุน และเกิดหนี้สินตามมา จากผลการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน และมีรายได้น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ๆ จากการสำรวจพบว่า ขนาดการถือครองที่ดินของชาวนามีแนวโน้มลดลง ดันทุนการผลิตข้าวแต่ละประเภทมีต้นทุนเพิ่มขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้รายงานว่ พ.ศ. 2557 มีต้นทุนการผลิตข้าวชนิดต่าง ๆ ประมาณ 4,323-5,968 บาทต่อไร่ ซึ่งต้นทุนการผลิตข้าวจะสูงขึ้นทุกปี ในขณะที่ผลตอบแทนสุทธิของชาวนา (บาทต่อไร่) มีแนวโน้มลดลง แต่เกษตรกรมีขนาดหนี้สิน (บาทต่อครัวเรือน) เพิ่มขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 4)

ต้นทุนการปลูกข้าวเปลือกของชาวนาไทย พบว่า มีการลงทุนที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับประเทศอาเซียนด้วยกัน คือ 9,266 บาทต่อตัน สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม ต้นทุนอยู่ที่ 5,615 บาทต่อตัน และพม่าอยู่ที่ 4,353 บาทต่อตัน ในขณะที่ต้นทุนการปลูกข้าวนาปรัง พ.ศ. 2556 มีต้นทุน 8,711 บาทต่อตัน เทียบกับของเวียดนามปีเดียวกันมีค่า 4,960 บาทต่อตัน ทั้งนี้ ต้นทุนการทำนาของไทย ประกอบด้วย การไถนา สูบน้ำ เมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าจ้างหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมี ค่าจ้างหว่านปุ๋ยเคมี สารเคมี ค่าจ้างฉีดสารเคมี เก็บเกี่ยวข้าว น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าเช่านา เป็นต้น ไบโอดีไทยระบุว่า ต้นทุนการทำนาภาคกลาง 1 ใน 3 เป็นค่าเช่าที่ทำกิน และอีก 1 ใน 3 เป็นค่าปุ๋ยเคมีซึ่งนำเข้าเกือบทั้งหมด หรือที่เป็นรายย่อยก็ใช้ส่วนผสมจากบริษัทใหญ่ และยังอ้างอิงข้อมูลของ IRRi ว่าไทยจ่ายค่าปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช และยากำจัดวัชพืชมากที่สุด ในเขตลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำแดง ลูซอน ฮวา แต่ผลผลิตที่ได้กลับลดลง ประเทศที่มีต้นทุนสูงกว่าไทย คือ จีน แต่ได้ผลผลิตสูงกว่ามาก (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556, หน้า 2)

ปุ๋ยเคมีได้ถูกนำมาใช้ในเมืองไทยครั้งแรก พ.ศ. 2496 ปริมาณ 1 พันกิโลกรัม แล้วขึ้นเป็นแสนตันในปี พ.ศ.2512 จากนั้นก้าวกระโดดสู่หลักล้านตันในปี พ.ศ. 2533 โดยระหว่าง พ.ศ. 2548-2553 ประเทศไทยนำเข้าปุ๋ยไนโตรเจนที่เป็นปุ๋ยเคมีมากเป็นอันดับที่ 5 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา อินเดีย บราซิล และฝรั่งเศส ในขณะที่ความกว้างขวางของพื้นที่ประเทศอยู่อันดับที่ 48 การใช้ปุ๋ยเคมีถูกนำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2555 จาก 5.172 ล้านตัน เป็น 5.583 ล้านตัน ทั้งที่มีอบรมเกษตรอินทรีย์แก่ครอบครัวเกษตรกรในประเทศไทย ร้อยละ 34 หรือ 1.75 ล้านครัวเรือน และอบรมใช้สารทดแทนสารเคมีแก่เกษตรกร 2,551,071 คน (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556, หน้า 2) ปุ๋ยเคมีเป็นสินค้านำเข้าจากประเทศอุตสาหกรรมตั้งแต่ประเทศไทยหันมาใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ในช่วงปฏิวัติเขียว ปัจจุบันไทยนำเข้าปุ๋ยมากกว่า 10,000 ล้านบาท ร้อยละ 40 เป็นการนำเข้าปุ๋ยในนาข้าว (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556 หน้า 2) ในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประเภทต่าง ๆ เข้ามาปีละ 137,594,393.26 กิโลกรัม (ปริมาณสารออกฤทธิ์ 68,768,742.98 กิโลกรัม) คิดเป็นมูลค่าการนำเข้า 16,815,769,077 ล้านบาท โดยร้อยละ 66 นำเข้าจากประเทศจีน ร้อยละ 8 จากอินเดีย ที่เหลือร้อยละ 26 จากประเทศอื่น ๆ กลุ่มการผลิตและการค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในโลก คือ ผู้ผลิตสารเคมีสำคัญ 6 บริษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ของโลก คือ ไบเออร์ ซินเจนต้า BASF ดาวมอนซานโต้ และคูปองท์ที่ผูกขาดสารเคมีการเกษตรของโลกประมาณ ร้อยละ 70 นอกจากนี้ยังมีบริษัทอื่น ๆ อีก 230 บริษัท มีบริษัทผลิตสูตรสำเร็จ 90 บริษัท ผู้ค้าส่ง 543 ราย และผู้ค้าปลีก 15,822 ราย ทั้งนี้ บริษัทท้องถิ่นของไทยจะนำสารออกฤทธิ์ดังกล่าวมาผสมและบรรจุขายและนำส่งไปยังร้านค้าปลีกและเกษตรกร ซึ่งราคาที่เกษตรกรซื้อจะมีมูลค่าสูงกว่าราคาวัตถุดิบที่นำเข้ามาหลายเท่าตัว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นโครงการที่สนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างแพร่หลาย ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และสร้างหนี้จากการกู้เงินผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกรเท่ากับเป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิต ทำให้รายได้ที่แท้จริงของเกษตรกรในอนาคตจะลดลงเพราะเกษตรกรต้องนำเงินส่วนหนึ่งมาชำระค่าบัตรสินเชื่อ ซึ่งหนี้สินของเกษตรกรจะเกิดขึ้นเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556, หน้า 3)

5. ปัญหาราคาข้าว เนื่องจากที่ผ่านมาชาวนาไทยอยู่ในสถานะที่ถูกกำหนดให้เข้าสู่ระบบทุนหรือระบบตลาด โดยที่ชาวนาไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปกำหนดทิศทางหรือกลไกการตลาด ชาวนาขาดอำนาจในการต่อรอง ถูกกดขี่ ขูดรีดอย่างไม่เป็นธรรมจากพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากกลไกการตลาดเป็นของพ่อค้าคนกลาง ความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นจากพ่อค้าในประเทศ เพิ่มเป็นพ่อค้าต่างประเทศในระบบตลาดโลก ชาวนาเป็นผู้ผลิต แต่ไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคา หรือกลไกตลาด ซึ่งแตกต่างจากผลผลิตของบริษัทเอกชนทั่วไปที่สามารถกำหนดราคาขายได้ เพราะมีอำนาจใน

การต่อรองสูง และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างตลาดภายในประเทศกับตลาดโลก ซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจข้าวไทยมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นหากเกิดความผันผวนในตลาดโลก และยังพบว่าการส่งออกข้าวออกไปตลาดโลกนั้น ถูกกุ่มอำนาจด้วยผู้ส่งออกเพียง 6 ราย ซึ่งมีอำนาจชี้นำตลาด และสามารถผลักดันภาระของความเสี่ยงด้านราคาที่เกิดขึ้นในตลาดโลกมาสู่ราคาในประเทศไทย (วีรบูรณ์ วิจารณ์สกุล, 2555, หน้า 6)

6. ปัญหาหนี้สิน จากการศึกษา พบว่า สาเหตุในการกู้เงินส่วนใหญ่มาจากค่าใช้จ่ายในการลงทุนประกอบกิจกรรมการเกษตร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการแก้ไขปัญหานี้สินด้วยการกู้ยืมเงินนอกระบบ และลดต้นทุนการผลิต จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร โดยแบ่งประเภทวิธีการแก้ไขปัญหานี้สินแบ่งเป็น 3 วิธี คือ การแก้ไขในภาคเกษตร การแก้ไขนอกภาคเกษตรและการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่น นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรมีปัญหาการเรื่องการค้างชำระสินเชื่อการเกษตร ปัจจุบันชาวนาไทยมีทั้งสิ้นประมาณ 17.6 ล้านคน (หรือ 4.8 ล้านครัวเรือน) และสามารถจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้รายได้เป็นเกณฑ์ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของคนทั้งประเทศจะสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวนายากจน ชาวนาฐานะปานกลาง และชาวนาร่ำรวย ทั้งนี้แม้ชาวนายากจนจะมีจำนวนมากถึง 7.7 ล้านคน (หรือ 1.9 ล้านครัวเรือน) แต่ก็ไม่ใช่คนส่วนใหญ่ของชาวนาอีกต่อไปแล้ว เพราะชาวนาฐานะปานกลางนั้นมี 7.3 ล้านคน (หรือ 2.1 ล้านครัวเรือน) และชาวนาร่ำรวยนั้นมี 2.6 ล้านคน (หรือ 900,000 ครัวเรือน) ชาวนาเหล่านี้ ร้อยละ 90 ทำนาปีที่เรียกว่าน่าน้ำฝน ปลูกข้าวได้ปีละครั้ง ส่วนอีกร้อยละ 10 เป็นชาวนาที่อยู่ในเขตชลประทาน เรียกว่า นาปรัง สามารถปลูกข้าวได้ปีละอย่างน้อย 2 ครั้ง (วีรบูรณ์ วิจารณ์สกุล, 2555, หน้า 1) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ชาวนาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าว เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป โดยใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกที่ต้องมีการลงทุนเพิ่มขึ้น และที่สำคัญเนื่องจากราคาข้าวตกต่ำ ชาวนาจึงมีรายได้ที่ไม่พอกับค่าใช้จ่ายจำเป็นต้องกู้หนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว และใช้เป็นค่าลงทุนครั้งต่อไป จากข้อมูลตัวเลขหนี้สินของเกษตรกร (รวมถึงชาวนา) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2555 พบว่า ครัวเรือนภาคการเกษตรทั้งหมดมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 204,117 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2542 เป็น 456,339 ล้านบาท การศึกษา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุน รายได้ และเงินคงเหลือสุทธิ ของชาวนาไทยกับชาวนาชาวเมียนมาร์และชาวนาเวียดนาม ชาวนาไทยมีรายได้สุทธิต่อปีจากการทำนายน้อยที่สุดในสามประเทศ เฉลี่ยรายได้เดือนละสองพันกว่าบาทเท่านั้น ซึ่งผลจากรายได้ที่ไม่สมดุลกับรายรับจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะก่อให้เกิดปัญหานี้สินตามมา และจากการสำรวจของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยในปี พ.ศ. 2555 พบว่า เกษตรกรชาวนาทัวประเทศ มีหนี้

โดยรวมเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2555 เพิ่มขึ้นร้อยละ 3-5 หรือมีมูลค่ากว่า 110,000 บาทต่อครัวเรือน จากปี พ.ศ. 2554 ที่มีหนี้ 103,000 บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 6.6 ซึ่งในปี พ.ศ. 2555 สัดส่วนหนี้ต่อระบบเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39.1 จากปีก่อน 2554 ที่อยู่ร้อยละ 37.7 ส่วนหนี้ในระบบลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 60.9 จากปีก่อนที่ร้อยละ 62.3 และพบว่า ชาวนาประมาณร้อยละ 80.5 ไม่อยากให้บุตรหลานทำนาโดยให้เหตุผลว่าเป็นอาชีพที่ลำบาก คิดเป็นร้อยละ 40.4 จ้างคนทำนาแทนคู้มากกว่า คิดเป็นร้อยละ 24.6 เป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 21.8 รายได้น้อยไม่พอเพียงและอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 13.3 ซึ่งให้เห็นถึงความไม่สัมพันธ์ระหว่างแหล่งเงินกู้ในระบบ อย่างกองทุนหมู่บ้านที่มีกระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นแหล่งเงินกู้ที่มีดอกเบี้ยถูกและไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ในการค้าประกันเงินกู้ กับกระแสเงินที่ครอบครัวชาวนาดำเนินการในกระบวนการผลิต ความไม่สัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชาวนาจำเป็นต้องกู้เงินนอกระบบที่มีต้นทุนสูงกว่ากองทุนหมู่บ้านมากอย่างเลี่ยงไม่ได้ (วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, 2555, หน้า 7)

7. ปัญหาไร้ที่ดินทำกิน ชาวนาส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไร้ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือต้องเช่าที่ดินเพื่อปลูกข้าวซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุที่สำคัญ อาทิเช่น ชาวนาดำเนินการขายที่ดินให้กับนายทุนอันเนื่องมาจากปัญหาหนี้สิน และจากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2554 พบว่ามีเกษตรกรที่เช่าที่ดินผู้อื่นเป็นพื้นที่ร้อยละ 19.6 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด (149.25 ล้านไร่) ซึ่งในภาคกลางมีการเช่าที่ดินสูงที่สุดประมาณร้อยละ 36 ถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ โดยพบสูงที่สุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการเช่าที่ดินมากถึงร้อยละ 72 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน (กลุ่มโล โกลแอค) ที่พบว่า ใน พ.ศ. 2555 มีเกษตรกรเช่านาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สูงถึงร้อยละ 85 นอกจากนี้เกษตรกรภาคกลางต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินสูงถึงไร่ละ 1,500-2,500 บาทต่อไร่ต่อรอบการผลิต คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20-25 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมดในขณะที่ต้นทุนการผลิตรวมทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี มีสัดส่วนรวมกันร้อยละ 30-45 ของต้นทุนการผลิต เกษตรกรที่เป็นชาวนาและลงทะเบียนกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) 3.4 ล้านครัวเรือน หรือประมาณ 10 ล้านคน โดยชาวนาเกือบครึ่งหรือ 1.5 ล้านครัวเรือนมีที่ดินไม่พอทำกิน เกษตรกรไทยทำเกษตรภายใต้รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรอิสระ เกษตรกรพันธะสัญญา และเกษตรกรแรงงานในไร่นาขนาดใหญ่ที่เป็นของรัฐกิจการเกษตร จากรายงาน Contract farming in thailand (2007) โดย Isabelle delfroge กลุ่ม Focus on the global south ระบุว่าไม่ทราบตัวเลขที่แท้จริงของจำนวนเกษตรกรพันธะสัญญาในประเทศไทย แต่จากการประเมินของกรมปศุสัตว์ผู้แทนอุตสาหกรรมเกษตร FAO และองค์กรพัฒนา คาดว่าวิธีการผลิตนี้จะขยายตัวไปเรื่อย ๆ ตามเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นครัวโลก (เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์, 2556, หน้า 1) ปัญหาเรื่องที่ดินเป็นปัญหาเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อชาวนาเรื่อยมานับศตวรรษ ชาวนา

มีที่ดินเป็นของตัวเองคิดเป็นร้อยละ 29 เท่าที่ทำนาคิดเป็นร้อยละ 20 ที่นาติดจำนองคิดเป็นร้อยละ 20 และที่ดินไร้เอกสารสิทธิ์คิดเป็นร้อยละ 31 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

8. ปัญหางบประมาณการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการผลิตข้าวน้อยเกินไป ประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์ข้าวรวมไปถึงเทคโนโลยีในการเพาะปลูก การพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งสังเกตได้จากการกำหนดนโยบายของรัฐบาลซึ่งจะเน้นด้านราคาข้าวมากกว่าที่จะสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชาวนาสามารถยืนหยัดด้วยตนเองได้ ในขณะที่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศคู่แข่งข้าวที่สำคัญ กลับให้ความสำคัญกับเรื่องการวิจัยและการพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยทุ่มงบประมาณหลายพันล้านบาทต่อปี ในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวอย่างต่อเนื่อง ทำให้เวียดนามสามารถพัฒนาด้านการผลิตข้าวได้อย่างรวดเร็ว จากการศึกษา พบว่า อุปสรรคหนึ่งที่สำคัญ คือ หน่วยงานวิจัยด้านข้าวขาดแคลนนักวิจัย โดยเฉพาะนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว รวมทั้งขาดการสนับสนุนงบประมาณ และเครื่องมืออุปกรณ์ในการวิจัยที่ทันสมัย รวมทั้งหน่วยงานวิจัยด้านข้าวยังขาดการบูรณาการ และการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์วิจัยร่วมกันอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานวิจัยทั้งหมดของประเทศ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556, หน้า 3) ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณด้านการวิจัยพันธุ์ข้าว สนับสนุนนักวิจัยพันธุ์ข้าวเพื่อวิจัยวิธีการเพิ่มคุณภาพของข้าว ตลอดจนศาสตร์ทางการเกษตรสมัยใหม่เพื่อพัฒนาการทำนาของไทย รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดทิศทางให้ชัดเจนว่าจะพัฒนาและปรับปรุงด้านใดบ้าง และควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินงานควรเป็นส่วนหนึ่งของทางภาครัฐมากกว่าจะเน้นทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาที่ชาวนาต้องเผชิญหน้า คือ การเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน ค่าเช่าที่ดินมีราคาสูง ปุ๋ยแพง โรคแมลงระบาด ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ชาวนาอาจมีทางเลือกอื่นที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น หากชาวนารายใดมีนิสัยการออมก็จะสามารถสะสมทุนไว้ใช้ในการประกอบอาชีพและพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมน้อยลง หรือหากได้เข้าไปเป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกร ก็จะพึ่งพาและร่วมมือกันในการสร้างอำนาจการต่อรองราคาด้วยวิธีการรวมซื้อปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิตร่วมกัน อีกทั้งมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารและรู้เรื่องเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยปัจจุบันมีสถาบันเกษตรกรหลายแห่งได้จัดตั้งกองทุนเกื้อกูลระหว่างกัน โดยมุ่งไปที่การส่งเสริมการออมและสร้างวินัยทางการเงินแก่สมาชิก ซึ่งนอกจากจะช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตแล้ว ยังช่วยให้ชาวนามีอิสระในการเลือกซื้อปัจจัยการผลิตและขายผลผลิตด้วย (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2555, หน้า 2)

แนวทางการแก้ปัญหาของชาวนาไทย

ขำขันว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอันดับต้น ๆ ในกลุ่มของผลิตผลทางการเกษตร ทั้งในด้านการบริโภคภายในประเทศและเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังต่างประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากมายที่ขัดขวางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในวงการการค้าข้าว ดังนี้ กระบวนการการผลิต กลไกราคาตลาดที่เป็นธรรมแก่ชาวนา นโยบายที่สนับสนุนส่งเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนาพันธุ์ข้าวและการกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนา ศักยภาพและการแก้ปัญหาสินค้าข้าวสัมฤทธิ์ผลดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ เกษตรกรมั่นคง ประเทศชาติมั่นคง มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยได้เสนอมาตรการต่าง ๆ ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และการปฏิรูปในระยะยาว เพื่อพัฒนาข้าวและชาวนาไทยไว้ ดังนี้ (สำนักงานประสานการพัฒนา สังคมสุขภาวะ, 2556)

1. การพัฒนาข้าวและชาวนาไทย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการยึดชาวนา และชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะต้องมีการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยยึดแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นกลไกเศรษฐกิจการผลิตและการค้าข้าวภายในชุมชน ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตข้าวคุณภาพและเพิ่มคุณค่า (Smart farmer) หรือสร้างความจำเพาะใน ตัวของสินค้า (Niche product) เช่น การปลูกข้าวพันธุ์พิเศษ หรือข้าวอินทรีย์ปลอดสาร พร้อมกับ การสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมต่อในห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าให้เข้มแข็ง และเป็น ทางเลือกใหม่เพื่อให้สินค้าข้าวจากชุมชนสู่ตลาดจำเพาะ (Niche market) สร้างความเชื่อมโยง ชาวนารายย่อยของหน่วยการผลิตเข้ากับผู้ประกอบการและกิจกรรมการตลาด และรวมถึงผู้บริโภค ในรูปแบบของการจัดการห่วงโซ่อุปทานร่วมกัน และมีการจัดแบ่งผลประโยชน์ในแต่ละฝ่ายที่เป็น ธรรม (Fair trade) เพื่อสร้างต้นแบบในการพัฒนาข้าวไทย โดยกระจายในทุกภูมิภาค ทั้งนี้รัฐบาล ควรจัดการให้มีการสนับสนุนด้านงบประมาณ

2. เกษตรสมัยใหม่ (Modern farming) เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน เป็นความสำคัญ เร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ ได้มีรายงานว่าในขณะที่ต้นทุนการผลิต ข้าวเปลือกในพื้นที่ชลประทานของไทยอยู่ประมาณ ไร่ละ 9,266 บาทต่อตัน ในปี พ.ศ. 2555 นั้น เวียดนามและพม่ามีต้นทุนการผลิตในพื้นที่ชลประทานอยู่ที่ 5,615 บาท และ 4,353 บาทต่อตัน ตามลำดับ ต้นทุนการผลิตข้าวของไทยสูงกว่าต้นทุนการผลิตข้าวของเวียดนามและพม่าประมาณถึง หนึ่งเท่าตัว ปัญหาดังกล่าวกำลังบั่นทอนให้เศรษฐกิจการผลิตข้าวไทยแข่งขันในตลาดการค้าไม่ได้ การเร่งยกระดับความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยจึงควรต้องพิจารณาทั้งการเร่งพัฒนาด้าน คุณค่าและคุณภาพ และด้านการลดต้นทุนการผลิตให้เกิดขึ้น ไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ ให้มุ่งส่งเสริม การรวมกลุ่มของชาวนา เป็นศูนย์เรียนรู้ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตร

หรือกลุ่มเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในการผลักดันการเกษตรที่มุ่งลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต จากการรวมแปลงที่นาอย่างสมัครใจ และมีการวางแผนการเพาะปลูกที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนจากการรวมพลังและทรัพยากรของชุมชนร่วมกัน อนึ่ง การรวมกลุ่มชาวนาเป็นพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ (การรวมแปลง) จะสามารถทำให้มีการใช้เครื่องจักรการเกษตรได้สะดวก ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพ และผลผลิต เพราะจะเป็นทางเลือกที่สำคัญในการทำให้เศรษฐกิจข้าวไทยมีความเข้มแข็งยั่งยืนต่อไปได้

3. การจัดเขตเกษตรเศรษฐกิจทางเลือก (Alternative crops zoning) ประเทศไทยมีพื้นที่การเพาะปลูกข้าวประมาณ 70 ล้านไร่ แต่ละพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกพืชแตกต่างกัน จึงต้องมี การจัดเขตเกษตรเศรษฐกิจ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้กำหนดเขตพื้นที่เกษตรกร และให้ภาคเอกชนเป็นผู้บริหารจัดการพื้นที่เกษตร และศึกษาเพื่อการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจอื่นที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งนี้ รัฐบาลลงทุนควรจัดเตรียม โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบชลประทาน ระบบการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงคุณภาพของดิน ตลอดจน โครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรอื่น ๆ

4. การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การส่งเสริมนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ในการผลิต และการต่อยอดการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวไทย การจัดทำแผนแม่บทข้าว และชาวนาไทย การจัดตั้งธนาคารที่ดิน การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาข้าวและชาวนาไทย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาข้าวไทย โดยเงินสนับสนุนอาจมาจาก 1) แหล่งของกระทรวงการคลัง ที่เรียกเก็บภาษี หัก ณ ที่จ่าย ร้อยละ 0.75 ที่เรียกเก็บจาก โรงสี และ 2) เงิน โควตาสหภาพยุโรปที่กระทรวงพาณิชย์ เรียกเก็บจากผู้ส่งออก นำมาเป็นกองทุนบริหาร โดย Rice board และพัฒนาระบบการประกันภัย การผลิตข้าวและพืชผลการเกษตร เพื่อประกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยให้ตลาดการรับประกันภัย เอกชนเข้ามามีบทบาทในการป้องกันความเสี่ยงให้กับชาวนาทั้งในด้านผลผลิตและราคาให้ครอบคลุมในวงกว้างมากขึ้น พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการ Rice board โดยมี Stakeholders หรือ ผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้ามาเป็นคณะกรรมการ อาทิเช่น ผู้แทนชาวนา โรงสี ผู้ส่งออกข้าว ภาคราชการ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น โดยบทบาทของ Rice board จะทำหน้าที่ในการที่กำหนด ทิศทางอนาคตของข้าวไทย ตามยุทธศาสตร์ข้าวไทย

5. การตลาดข้าวไทย ให้ส่งเสริมกลไกการตลาด ไม่นำสินค้าข้าวไปเป็นสินค้า การเมือง ในระยะยาวรัฐควรส่งเสริมการแข่งขันเสรีอย่างแท้จริงโดยรัฐเป็นผู้รักษาระเบียบผ่าน คณะกรรมการนโยบายบริหารข้าว (นบข.) ในเวลาเดียวกัน รัฐควรเปิดให้มีเวทีของการมีส่วนร่วม กำหนดนโยบายและอนาคตของของข้าว โดยผู้มีส่วนได้เสียตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค โดยมุ่งเน้น สร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการทุกชั้นตอนของห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนั้น

ควรปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ให้สามารถเป็นตลาดที่สะท้อนราคาสินค้าเกษตรได้จริง โดยการส่งเสริมให้ตลาดเติบโตจากการมีผู้ลงทุนมากขึ้น โดยอาจจะนำตลาดสินค้าล่วงหน้าออกจาก การดูแลของกระทรวงพาณิชย์ ไปไว้ใน การดูแลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีศักยภาพ และความเชี่ยวชาญในการสร้างเสริมตลาดเฉพาะทางประเภทต่าง ๆ ส่วนมาตรการระยะสั้น ต้องมี การแก้ไขระเบียบที่เป็นอุปสรรคในระบบการตลาดข้าว และสร้างความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล ตัวเลขการค้าการส่งออกให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคม

วิถีการผลิตของชาวนาไทย

จากผลการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวนาในด้านทัศนคติและแนวคิด ในการประกอบอาชีพจากอดีตที่เรียบง่าย และวิถีการผลิตที่เคยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเน้น การพึ่งพาตนเองไม่ต้องการเพิ่มภาระหนี้สินไปสู่การยุค โลกาภิวัตน์ กระแสของความทันสมัย ที่เน้นความสะดวก รวดเร็ว ซึ่งทำลายค่านิยมของความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พอเพียง ไปสู่แนวคิด วัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ใช้เงินเป็นตัวตั้งหลัก เน้นการได้รับผลลัพธ์ที่รวดเร็ว โดยปราศจาก การไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนถึงผลดีผลเสียที่ตามมา โดยผ่านโฆษณาชวนเชื่อจากกลุ่มนายทุน และการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่าการรับเอาเทคโนโลยีการผลิตแบบ ตะวันตกเข้ามาใช้ในกระบวนการทำนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาช้านาน เริ่มตั้งแต่โรงสีข้าว เครื่องจักร ทุ่นแรงประเภทรถไถ ตันนวด รถเกี่ยว เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยา ไปจนถึงเทคโนโลยีการควบคุมน้ำ เช่น เขื่อนชลประทาน หรือแม้แต่การบำรุงดิน เช่น ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช เทคโนโลยีแบบตะวันตก ได้ค่อย ๆ เข้ามาทำลายภูมิปัญญา ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตแบบดั้งเดิม จนชาวนาต้องหันไป พึ่งความรู้แบบตะวันตกอย่างเต็มตัว ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลให้แนวทางการผลิตเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังส่งผลไปถึงวิถีชีวิตที่คลายความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเอื้อแรงกัน การนับถือบูชาข้าวมา เป็นความสัมพันธ์ในรูปของการค้าและเงิน

ปัจจุบันชาวนาส่วนใหญ่เป็นผู้เช่าทำนามากกว่าเป็นเจ้าของเอง ในแต่ละปีมีการทำนา ต่อเนื่องถึงประมาณ 5 ครั้งใน 2 ปี โดยเฉพาะในพื้นที่เขตชลประทาน ทำให้มีเวลาในการเตรียมดิน น้อย สภาพดินเสื่อมโทรมและขาดความอุดมสมบูรณ์ และเนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ใช้เน้นการตอบสนอง ต่อปุ๋ยเคมี โดยเฉพาะ ทำให้จำเป็นต้องมีการเพิ่มปริมาณแร่ธาตุแก่ดิน โดยการใช้ปุ๋ยเคมีกันมาก ชาวนาใช้ปุ๋ยคอกผสมบ้างเพื่อช่วยปรับโครงสร้างดินและลดต้นทุนการผลิตกระบวนการทำนา ชาวนาของภาคกลางปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลที่ทันสมัยในการผลิตทดแทนแรงงานคน และสัตว์ เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยา รถไถนา เครื่องปักดำ เครื่องเกี่ยวนวด เป็นต้น และแทบ ไม่มีการใช้แรงงานสัตว์ การดูแลรักษาเครื่องมือจึงต้องใช้ความรู้ที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ ได้รับการถ่ายทอดจากบริษัทผู้ขายเครื่องมือ นอกจากนั้นยังมีความจำเป็นต้องใช้เงินทุนสูงเพื่อ

การซื้อหาปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถผลิตได้เองในชุมชน (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี และเครื่องจักรกล) ทำให้ต้องพึ่งพาแหล่งทุนการเงินจากภายนอก โดยส่วนใหญ่เป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน กองทุนหมู่บ้าน หรือเงินกู้ยืมระบบอื่น และจากการสำรวจ พบว่า ชาวนาประมาณร้อยละ 70-80 มีการจ้างทำนาแล้ว และประมาณร้อยละ 21-22 จ้างทั้งหมดในขั้นตอนการเตรียมดินและการปลูก การใส่ปุ๋ย การฉีดป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และร้อยละ 88 มีการจ้างรถเกี่ยวมาเก็บเกี่ยว โดยส่วนใหญ่ทำนาโดยใช้วิธีการจ้างหรือจ้างงานผ่านโทรศัพท์มือถือ ทำให้ชาวนามีลักษณะเป็นกึ่งผู้จัดการ และบางคนเรียกตนเองว่าเป็น “ผู้จัดการนา” ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงดูเหมือนว่าการทำนาปัจจุบันชาวนาไม่จำเป็นต้องมีความรู้และประสบการณ์มากนักก็สามารถทำนาได้ มีเพียงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวและใช้บริการรับจ้างทำนา (Outsourcing) ก็สามารถประสบความสำเร็จได้ ดังเช่น บางรายมีอาชีพหลักเป็นข้าราชการแต่เห็นว่าเพื่อนบ้านทำนาได้กำไรมากจึงเช่าที่นามาทำ โดยสั่งการจ้างในแต่ละขั้นตอนผ่านโทรศัพท์มือถือก็สามารถประสบความสำเร็จ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

ปัญหาทางเศรษฐกิจของชาวนาไทย

ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พบว่า ส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจต่อชาวนาโดยชาวนาต้องเพิ่มภาระเงินทุนในการผลิตแต่ละครั้งอย่างสูงในด้านปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช เมื่อการพัฒนาเปลี่ยนไปเป็นปลูกข้าวเพื่อการค้าขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชาวนาเร่งปลูกข้าวให้ได้มากขึ้น มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรสมัยใหม่ มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ทำให้ต้นทุนสูงถึงเวลาเก็บเกี่ยวก็นำไปจำหน่ายทั้งหมด ชาวนาไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง ซึ่งแตกต่างจากภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้ชาวนาทำนาแล้วขาดทุน ทำให้เกิดหนี้สินและยากจน สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นปัจจัยในการดำรงชีพของคนไทยเป็นประจำทุกวันที่ต้องบริโภคอาหารอย่างน้อยโดยเฉลี่ยวันละ 3 มื้อ และในอาหารนั้นจะต้องมีข้าวอยู่ด้วยเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นอาหารอะไรก็ตาม รวมไปถึงประชากรโลกส่วนใหญ่มีการบริโภคอาหารที่มีข้าวผสมอยู่ด้วยทั้งสิ้น นอกจากนั้นการปลูกข้าวยังอาจได้รับผลกระทบทั้งในด้านข้อจำกัดทางสภาพอากาศ คือ ฝนแล้งหรือปริมาณน้ำไม่เพียงพอจะส่งผลต่อการขาดน้ำในการทำนา แต่ปริมาณน้ำที่มากเกินไปในช่วงที่ฝนตกหนัก หรือน้ำป่าไหลมาพื้นที่ลุ่มส่งผลให้เกิดน้ำท่วมยังทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในปริมาณต่ำ อย่างไรก็ตามการเพาะปลูกที่ได้ผลผลิตสูง พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในด้านราคา จากเอาเปรียบด้านราคาของกลุ่มนายทุนอย่างไม่เป็นธรรม เพราะขาดอำนาจต่อรอง ชาวนาไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาผลผลิตของตนเอง เพราะไม่สามารถเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อได้โดยตรง จากสภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลให้เกิดความยากจน

และก่อภาระหนี้สินจากการประกอบอาชีพทำนาทำให้ชาวนาขาดเสถียรภาพทางการเงิน โดยไม่สามารถนำรายได้จากการประกอบอาชีพไปชำระหนี้ได้ ซึ่งชาวนาทำได้เพียงหนี้กลบหนี้ ชาวนาจำนวนมากที่ต้องสูญเสียที่ดินทำกินซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษให้แก่กลุ่มนายทุนเพื่อใช้หนี้แทนหนี้เงินกู้ ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานทางภาครัฐทุกยุคทุกสมัยได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาวนา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2554 จึงได้มีโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถประกอบอาชีพทำนาอยู่ได้ โดยการให้ชาวนากู้ยืมเงินในลักษณะของการใช้บัตรเครดิตเพื่อนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพแทนการกู้เงินนอกระบบ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของไทย

นโยบายของรัฐบาล

คณะรัฐมนตรี โดย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 กำหนดนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก ข้อ 1.11 ยกระดับราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยการจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 นายกรัฐมนตรีมีดำริที่ทำเนียบรัฐบาลต้องการให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ขยายการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ให้ครอบคลุมเกษตรกรทุกราย และสามารถใช้จ่ายปัจจัยการผลิต เครื่องอุปโภคบริโภคและใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าได้เสมือนบัตรเครดิตทั่ว ๆ ไป รวมทั้งใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล ต่อมาได้มีแนวนโยบายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เร่งรัดจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อมอบให้แก่เกษตรกรทุกอาชีพไม่น้อยกว่า 4 ล้านบัตร ภายในปีบัญชี 2556 โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ตามนโยบายรัฐบาล เพื่อกำหนดนโยบายที่เร่งด่วนนี้เป็นการเฉพาะ (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

ยุทธศาสตร์ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้กำหนดให้โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรลูก้าเป็นแผนหนึ่งในธุรกิจบัตรสินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในปีบัญชี พ.ศ. 2554-2558 ในลักษณะผลิตภัณฑ์สินเชื่อต่อยอด เน้นคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ลูกค้าชั้นดี มีระบบงานที่มีความเสถียรและมีความเป็นสากล (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

1. วัตถุประสงค์ของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

- 1.1 เพื่อให้เกษตรกรลูกค้าเกิดความสะดวกรวดเร็วในการซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตร
- 1.2 เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิตของเกษตรกรลูกค้า
- 1.3 เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรลูกค้า
- 1.4 เพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเกษตรกรลูกค้าจากมิถุนาชัพ

2. วิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2.1 ใช้ซื้อปัจจัยการผลิตโดยไม่ต้องจ่ายเงินสด อาทิเช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยใส่नाข้าว และยากำจัดศัตรูพืชในนาข้าว เป็นต้น

2.2 ใช้ได้โดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง แต่ไม่เกินวงเงินที่กำหนด (ไม่เกินร้อยละ 70 ของราคาประกันผลผลิตของเกษตรกรแต่ละราย)

2.3 ใช้ได้ที่ร้านค้าสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาด หรือ ส.ก.ต. และร้านค้าท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ภายในจังหวัดที่เกษตรกรเป็นลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอยู่

3. คุณสมบัติของผู้สมัครบัตรสินเชื่อเกษตรกร

เกษตรกรที่มีสิทธิเข้าร่วมโครงการสินเชื่อเกษตรกร จะต้องเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ไม่มีหนี้ค้างชำระ และไม่ปลูกข้าวตามโครงการพักชำระหนี้ ประกอบอาชีพทำนาข้าวและมีผลผลิตข้าวส่วนเหลือเพื่อขาย และได้นำผลผลิตข้าวของตนเองมาจำหน่ายตามโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล

4. วิธีการสมัครบัตรสินเชื่อเกษตรกร

ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนำสมุดบัญชีที่เปิดบัญชีไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์แห่งประเทศไทย และบัตรประชาชน เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการติดต่อขอรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรได้ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาที่เกษตรกรสังกัดอยู่ ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 เป็นต้นไป โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมออกบัตร ค่าธรรมเนียมรายปี และปลอดดอกเบี้ย 30 วันแรกเมื่อใช้บัตรแต่ละครั้ง โดยรูปแบบของบัตรสินเชื่อเกษตรกร แสดงได้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบบัตรเครดิตเกษตรกร

ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (2555)

5. สิทธิประโยชน์แก่เกษตรกรตามโครงการบัตรเครดิตเกษตรกร

กระทรวงการคลังได้ทำความร่วมมือกับภาคเอกชนจัดทำบันทึกข้อตกลงเพื่อเพิ่มสิทธิประโยชน์และแบ่งเบาภาระดอกเบี้ยให้แก่เกษตรกรตามโครงการบัตรเครดิตเกษตรกร ดังนี้

บัตรเครดิตเกษตรกรจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรผู้ถือบัตรเครดิตสามารถซื้อปัจจัยการผลิต 3 ประเภท ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะงดคิดดอกเบี้ยเป็นเวลา 30 วัน ส่วนบริษัทเครือข่ายผู้จำหน่ายปัจจัยจากการผลิตที่เข้าร่วมโครงการ (ตัวแทนเครือข่ายสมาคมผู้ผลิตปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ บริษัทปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์ จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย สมาคมการค้าผู้ผลิตปุ๋ยไทย สมาคมการค้าปุ๋ยและธุรกิจการเกษตรไทย สมาคมไทยธุรกิจเกษตร และสมาคมอรัक्षाพืชไทย) จะสนับสนุนดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับเกษตรกรในอัตราดอกเบี้ยลูกค้าย่อยขั้นดี ปัจจุบันเท่ากับร้อยละ 7 ต่อปี เป็นระยะเวลา 120 วัน รวมแล้วเกษตรกรที่ใช้บัตรเครดิตเกษตรกรนี้ จะสามารถซื้อปัจจัยการผลิตโดยปลอดดอกเบี้ยนาน 5 เดือน นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ยังเพิ่มสิทธิประโยชน์และแบ่งเบาภาระดอกเบี้ยให้กับเกษตรกรสามารถซื้อน้ำมันผ่านบัตรเครดิตเกษตรกรในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. และบางจาก จำนวน 1,000 แห่ง ทั่วประเทศ รวมวงเงินไม่เกิน 3,000 บาทต่อฤดูกาลการผลิต โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะงดคิดดอกเบี้ยเป็นเวลา 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ซื้อ และลดราคาน้ำมันให้เกษตรกรที่ใช้บัตรเครดิตเกษตรกรในอัตราคิดลด 7 สตางค์ แต่ไม่เกิน 100 ลิตรต่อรายต่อฤดูกาลผลิต นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ยังให้สิทธิแก่ผู้ถือบัตรเครดิตเกษตรกรยังได้รับสิทธิตรวจสุขภาพฟรีปีละครั้งในสถานพยาบาล สังกัดสำนักงาน

หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ยังได้ขยายสิทธิประโยชน์การให้บริการสินเชื่อเกษตรกรรายละ 50,000 บาท การตรวจสุขภาพฟรีประจำปี พร้อมสิทธิคุ้มครองประกันชีวิตรายละ 100,000 บาท โดยวงเงินกู้ของบัตรสินเชื่อเกษตรกรแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 1) ชาวนาที่มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 10 ไร่ อนุมัติเงินจำนวน 5,000 บาท 2) ชาวนาที่มีพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 10-20 ไร่ อนุมัติเงินจำนวน 10,000 บาท 3) ชาวนาที่มีพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 30-40 ไร่ อนุมัติเงินจำนวน 30,000 บาท 4) ชาวนาที่มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 40-50 ไร่ อนุมัติเงินจำนวน 40,000 บาท และ 5) ชาวนาที่มีพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 50 ไร่ อนุมัติเงินจำนวน 50,000 บาท (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

6. การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนโยบายรัฐบาล และภายใต้กรรมการชุดนี้ยังได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการและคณะทำงานเพื่อการติดตามผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการพัฒนาธุรกิจ คณะอนุกรรมการพัฒนาแผนงาน คณะอนุกรรมการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและจัดการธรรมาภิบาล คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์สื่อสาร คณะทำงานขับเคลื่อนระดับสำนักงาน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (ภาค) และคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนโยบายรัฐบาลระดับสำนักงาน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (จังหวัด) นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้จัดให้มีการประเมินผลใน 4 มิติ คือ มิติที่ 1 การประเมินผลปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย แผนงานจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรจาก 2 ล้านบัตร เป็น 4 ล้านบัตร แผนงานเร่งรัดการรับร้านค้าเข้าร่วมโครงการเพิ่ม จาก 4,000 ร้านค้า เป็น 10,000 ร้านค้า แผนงานดูแลคุณภาพและราคาสินค้าที่ขายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร แผนงานการใช้กระบวนการสหกรณ์เพื่อจัดหาปุ๋ยผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร แผนงานพัฒนาสถาบันสหกรณ์และชุมชนเพื่อรองรับการขับเคลื่อนบัตรสินเชื่อเกษตรกร แผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการ แผนพัฒนาระบบงานบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อจัดหาอุปกรณ์ และแผนงานพัฒนาระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและรองรับธุรกิจบัตรสินเชื่อเกษตรกรในอนาคต มิติที่ 2 พื้นที่ของการวิจัยประเมินผลงานวิจัยประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่นำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเชียงใหม่ มิติที่ 3 การประเมินผลผลิต ประกอบด้วย 1) การรับรู้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 2) ความพึงพอใจในคุณภาพของการบริการ 3) ความคาดหวังต่อบัตรสินเชื่อเกษตรกร มิติที่ 4 การประเมินผลกระทบ

ของโครงการจากเกษตรกรที่ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกร ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และเศรษฐกิจมหภาค (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

7. คุณภาพของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

7.1 คุณภาพการให้บริการจัดทำบัตรและส่งมอบบัตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้แก่ การจัดทำบัตร มีรายละเอียด คือ ลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะต้องยื่นคำขออนุมัติมีบัตรสินเชื่อเกษตรกร ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทุกแห่ง โดยพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะต้องเร่งรัดดำเนินการอนุมัติให้ลูกค้าภายใน 3 วันทำการ ให้สหกรณ์การเกษตรสามารถจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรได้ ณ ที่ทำการสหกรณ์การเกษตร มีการรับขึ้นทะเบียนลูกค้า (สมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)) และจัดทำคำขออนุมัติมีบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้ในเวลาเดียวกัน การส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกร ต้องดำเนินการส่งมอบให้ได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับอนุมัติบัตร และต้องส่งมอบให้ลูกค้าสามารถนำไปใช้ได้ทันต่อการใช้จ่ายบัตรในฤดูกาลเพาะปลูกที่จะมาถึง

7.2 คุณภาพการให้บริการของร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ จะต้องมีที่ตั้งให้ครอบคลุมพื้นที่ให้ลูกค้ามีความสะดวก และประหยัดค่าใช้จ่ายในการมารับบริการ ร้านค้ามีคุณภาพ Q-shop และปรับปรุงหน้าร้านให้มีภาพลักษณ์ที่ดี มีสัญลักษณ์ที่ดี ดึงดูดให้ผู้ซื้อบัตรสินเชื่อเกษตรกรมาใช้บริการ สถานีน้ำมัน ปตท. และสถาบันเกษตรกร ให้เป็นจุดบริการน้ำมันร้านค้าเอกชนและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ ร่วมเป็นจุดให้บริการลูกค้า

7.3 คุณภาพของสินค้าที่ขายผ่านบัตร ได้แก่ ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช) ที่มีคุณภาพ และราคาที่เป็นธรรม การตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยตามโครงการ Q-Shop สร้างแบรนด์สินค้า ตราลูกโลกเกลียวเชือกให้เป็นที่รับรู้ ควบคุมราคาสินค้าให้เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา

7.4 คุณภาพของการบริการหลังการขายของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ส่งเสริมแนะนำการใช้สารเคมีให้ถูกวิธี และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง แนะนำให้ความรู้ในการใช้จ่ายผ่านบัตร การชำระหนี้บัตรช่องทางตู้ ATM ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และจัดทำบัญชีแสดงรายการแลกเปลี่ยนสมนาคุณและแจกของสมนาคุณให้กับสมาชิกผู้ถือ และใช้จ่ายผ่านบัตร (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

การดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรระยะแรก

โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้เกษตรกรได้มีวงเงินสินเชื่อไว้ในบัตรอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้แทนเงินสดสำหรับซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และเครื่องอุปโภคที่จำเป็นในครัวเรือนที่มีคุณภาพในราคายุติธรรมซึ่งจะช่วยลดต้นทุนทางการผลิต ลดภาระทางการเงิน โดยเฉพาะวงจรดอกเบี้ยและเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกรรัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน การดำเนินระยะแรกในปี พ.ศ. 2555 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้พัฒนาและทดสอบการทำงานของระบบจนมั่นใจว่า สามารถให้บริการได้แล้วจึงได้เปิดตัวโครงการอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 โดยจัดทำและส่งมอบบัตรให้แก่เกษตรกรที่เป็นชาวนาลำดับแรก ต่อมาได้ขยายไปยังเกษตรกรกลุ่มอาชีพอื่นทั่วประเทศจนสิ้นปีบัญชีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (31 มีนาคม พ.ศ. 2556) ได้มีการจัดทำบัตรและเปิดใช้งานบัตรแล้วจำนวน 2,000,000 บัตรมีการรับร้านค้าเข้าร่วมโครงการจำนวน 4,000 ร้านค้า มีเกษตรกรผู้ถือบัตรได้นำบัตรไปใช้ซื้อปัจจัยการผลิตประมาณ 400,000 ราย เป็นเงินที่ใช้จ่ายผ่านบัตรประมาณ 3,500 ล้านบาท (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2556) จากการดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ผ่านมา ได้มีการแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 มีส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้กับลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรผู้ปลูกข้าวจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 ใบ พร้อมกับติดตั้งระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้กับสำนักงานสาขาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ไม่น้อยกว่า 5 สาขา และติดตั้งระบบให้กับสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ส.ก.ค.) สหกรณ์การเกษตร และร้านค้าเครือข่ายที่ขึ้นทะเบียนกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จำนวนไม่น้อยกว่า 10 แห่ง ซึ่งในระยะที่ 1 นั้น ได้ดำเนินการทดลองระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่นำร่อง 5 จังหวัดไปแล้ว เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ได้แก่ เชียงใหม่ อุดรธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี และสระบุรี มีจำนวนเกษตรกรลูกค้าที่ทดลองใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้งสิ้น 5,522 ราย มียอดใช้จ่ายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 7,272,704 บาท ระยะที่ 2 จะส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกรจำนวน 2,000,000 ใบ แจกจ่ายให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศ พร้อมติดตั้งระบบให้กับสำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาจำนวน 1,000 สาขา และร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 3,000 แห่ง ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 นอกจากนี้ในระยะแรกของการดำเนินการโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้วางเป้าหมายการจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปยังเกษตรกรผู้ปลูกพืชชนิดอื่น โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจ อาทิเช่น ยางพารา

อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น พร้อมขยายการจัดหาปัจจัยการผลิตและระบบส่งเสริมการตลาดด้วย ทั้งนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะประเมินผลการดำเนินโครงการภายใน 6 เดือน หากได้รับการตอบรับที่ดีจะขยายบัตรสินเชื่อเกษตรกรนี้ไปสู่เกษตรกรด้านอื่น ๆ ต่อไป (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ

พื้นที่นำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร คือ พื้นที่ที่ได้มีการอนุมัติบัตรเครดิตรุ่นแรกให้แก่ชาวนาที่มีพื้นที่ทำนาในเขตพื้นที่ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดไว้ ลักษณะทั่วไป ข้อมูลประชากร และลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนในเขตพื้นที่นำร่อง รายละเอียดปรากฏดังต่อไปนี้

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศห่างจากกรุงเทพมหานคร ทางถนนสายเอเชีย ประมาณ 75 กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ 72 กิโลเมตร และทางเรือประมาณ 137 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556.64 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,579,900 ไร่ นับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 63 ของประเทศไทย และเป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร มีลำคลองใหญ่ น้อย ประมาณ 1,254 คลอง เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่ เขตการปกครอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 209 ตำบล 1,459 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 31 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ประชากรรวม 797,970 คน เป็นชาย 384,912 คน เป็นหญิง 413,058 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จำนวน 140,087 คน และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอบ้านแพรก จำนวน 9,080 คน (กรมการปกครอง, 2555)

อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ 219.68 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมทั่วไป และทำสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ประมง รับจ้างในกลุ่มส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 31,949 คน จำนวนประชากรชาย รวม 15,601 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 16,348 คน ความหนาแน่นของประชากร 145.43 คน ต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ผลไม้ สัตว์น้ำ (อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557)

อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ 186.802 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 116,750 ไร่ ตารางกิโลเมตรเนื่องจากอำเภออุทัย มีพื้นที่เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ทั้งหมด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรม บางส่วนประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ แต่ในปัจจุบันได้มีพื้นที่บางส่วนขยายเป็นแหล่งอุตสาหกรรม ทำให้มีประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพพนักงานโรงงาน อาชีพเสริม ได้แก่ ปลูกเห็ดฟาง ทำดอกไม้จันทน์ ทำรูปหอม ครกหิน ทำดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา ทำพรมเช็ดเท้าจำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 40,705 คน จำนวนประชากรชายรวม 19,769 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 20,936 คน ความหนาแน่นของประชากร 0.01 คน/ตารางกิโลเมตร (อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557)

อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ 114.09 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน อาชีพเสริม ได้แก่ เาะข้าวหลาม ทำหัวโขน เาะเห็ดฟาง ฝ้ายขาวม้า จำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 30,708 คน จำนวนประชากรชาย รวม 14,881 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 15,827 คน ความหนาแน่นของประชากร 315.48 คนต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ผัก ผลไม้ เห็ดฟาง แคนตาลูป (อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557)

จังหวัดสระบุรี

จังหวัดสระบุรีตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย เนื้อที่จังหวัดสระบุรีมีทั้งหมด 3,576,486 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,235,304 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.70 ของพื้นที่ประเทศ พื้นที่จังหวัดสระบุรีเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณลุ่มน้ำที่ราบลุ่มภาคกลาง รวมกับอีกส่วนหนึ่งของทิวเขาแดงพญาเย็น สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด 3 ลักษณะ คือ บริเวณที่ราบลุ่ม บริเวณเขาห่อหมกหรือเขาเค็ง และบริเวณเขาสูง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 111 ตำบล 973 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 627,067 คน จังหวัดสระบุรี มีจำนวน 13 อำเภอ โดยแบ่งเป็นเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 1,276,477 ไร่ หรือร้อยละ 58 และเนื้อที่นอกการเกษตร 958,827 ไร่ หรือร้อยละ 43 ของเนื้อที่ทั้งหมดสำหรับเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเป็นที่พืชไร่มากที่สุด จำนวน 537,236 ไร่ หรือร้อยละ 42 รองลงมา คือ ที่นา ที่ไม้ผลต่อ ไม้ยืนต้น และที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ 40 ร้อยละ 11 ร้อยละ 7 และ 0.49 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรตามลำดับ

อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ 162.50 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม อาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้างทอผ้าการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านจำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 51,172 คน จำนวนประชากรชาย รวม 26,565 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 24,607 คน ความหนาแน่นของประชากร 383.2 คนต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวปลอดจากสารพิษ ผักปลอดสารพิษ ดาวเรืองตัดดอก (อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี, 2557)

อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ 2033.58 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ทำสวน ทำไร่ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย อาชีพเสริม ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ไก่ ปลุกพืช ผักสวนครัวต่าง ๆ จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 42,034 คน จำนวนประชากรชาย รวม 20,609 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 21,425 คน ความหนาแน่นของประชากร 205 คนต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ผักหอม ผักหวานป่า ผักข้าว โปดอ่อน (อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี, 2557)

จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย เส้นรุ้งที่ 16 องศาเหนือ และเส้นแวง ที่ 99 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,027 ฟุต (310 เมตร) ห่างจากกรุงเทพมหานคร 696 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,566,910 ไร่ ใหญ่ เป็นอันดับ 1 ของภาคเหนือ และใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 69.92 (8,787,656 ไร่) พื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ 12.82 (1,835,425 ไร่) พื้นที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ ร้อยละ 17.26 (2,167,971 ไร่) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 204 ตำบล และ 2,066 หมู่บ้าน ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,651,988 คน แยกเป็นชาย 805,154 คน หญิง 846,834 คน ความหนาแน่น เฉลี่ย 82.16 คน/ตารางกิโลเมตร ประชากรชนกลุ่มน้อยในจังหวัด มีจำนวน 72,791 คน กระจาย ตามอำเภอต่าง ๆ ใน 17 อำเภอ (บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่, สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2557)

อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 197.833 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม หัตถกรรม การประมง อาชีพเสริม ได้แก่ งานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากกระดาษ การทำร่ม การแกะสลัก เครื่องเงิน ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องปั้นดินเผา อัญมณี จำนวน ประชากรทั้งสิ้น รวม 76,771 คน จำนวนประชากรชาย รวม 36,537 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 40,234 คน ความหนาแน่นของประชากร 386.437 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกร พื้นที่ประมาณ 48,088 ไร่ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว ยาสูบ ถั่วลิสง กระเทียม หอมแดง ลำไย มะม่วงลิ้นจี่ เป็นต้น (อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่, 2557)

อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 749 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวนไร่นา สวนผสม จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 64,080 คน จำนวนประชากรชาย รวม 31,237 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 32,843 คน ความหนาแน่นของประชากร 84.8 คน/ ตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ปลา โคนือ โคนม ไก่เนื้อ ไก่ไข่ (อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, 2557)

จังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่บนที่ราบสูง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจาก กรุงเทพมหานคร 564 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 11,730.302 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,331,438.75 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 4 ใน 19 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเขตปกครองเป็น 20 อำเภอ 156 ตำบล 1,880 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,548,719 คน จำนวนครัวเรือน 411,868 ครัวเรือน เป็นชาย 773,214 คน หญิง 775,505 คน ความหนาแน่นประชากร 131,657 คน/ ตารางกิโลเมตร และมีประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาลทั้งสิ้น 493,141 คน พื้นที่การเกษตรของพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูก 0.319 ล้านไร่ รองลงมาคือข้าว มีพื้นที่ปลูก 0.092 ล้านไร่ ส่วนอ้อยโรงงานมีพื้นที่ปลูก 0.345 ล้านไร่ นอกจากนี้ ยังมีพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ มีบทบาทมากขึ้น เช่น ไม้ผล ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง (แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560))

อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีเนื้อที่ 1,094 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาชีพเสริม ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้านจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 324,210 คน จำนวนประชากรชาย รวม 161,132 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 163,078 คน ความหนาแน่นของประชากร 29,634 คน/ ตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวมันสำปะหลัง พืชผักสวนครัว (อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี, 2557)

อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีเนื้อที่ 923.768 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ ปลูกข้าว อ้อย ยางพารา ทำนาเกลือ ทำนา อาชีพเสริม ได้แก่ ปศุสัตว์ รับจ้างทั่วไป จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 123,227 คน จำนวนประชากรชาย รวม 61,808 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 61,419 คน ความหนาแน่นของประชากร 7.50 คน ต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย ยางพารา มันสำปะหลัง (อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี, 2557)

จังหวัดลพบุรี

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนบน ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 6,199.753 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,874,846 ไร่ มีพื้นที่เป็นลำดับที่ 37 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือ ตามทางพหลโยธินและเส้นทางรถไฟสายเหนือ ประมาณ 154 และ 133 กิโลเมตร ตามลำดับ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 122 ตำบล 1,122 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 18 เทศบาล (3 เทศบาลเมือง 15 เทศบาลตำบล) 104 องค์การบริหารส่วนตำบล มีประชากรรวมทั้งสิ้น 756,127 คน เป็นชาย 379,805 คน หญิง

376,322 คน คิดเป็นร้อยละ 1.18 ของประเทศ โดยอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คืออำเภอเมืองลพบุรี และอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอท่าหลวง (แผนพัฒนาจังหวัดลพบุรีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2560 สำนักงานจังหวัดลพบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด)

อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่ 565 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก ได้แก่ การเกษตร ประกอบด้วย ทำนา ทำไร่ ทำสวน และปลูกผัก อาชีพเสริม ได้แก่ การปศุสัตว์ ประกอบด้วย เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงโคนม โคเนื้อ จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 251,654 คน จำนวนประชากรชาย รวม 129,370 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 122,284 คน ความหนาแน่นของประชากร 113 คนต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทานตะวัน มันสำปะหลัง ถั่วเขียว ถั่วลิสง และกระเทียม (อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี, 2557)

อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่ 242.829 ตารางกิโลเมตรจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 49,811 คน จำนวนประชากรชาย รวม 23,881 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 25,930 คน ความหนาแน่นของประชากร 205.14 คนต่อตารางกิโลเมตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว การเลี้ยงสัตว์ การประมง (อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี, 2557)

โดยสรุป บัตรสินเชื่อเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นโครงการตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งแก้ปัญหาสภาพคล่องด้านการเงินของเกษตรกร โดยเน้นไปที่ชาวนาก่อนเป็นอันดับแรก โดยกำหนดวงเงินสินเชื่อสำหรับซื้ออุปกรณ์การผลิต เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมัน และค่าใช้จ่ายในการผลิตต่าง ๆ โดยใช้ผลผลิตเป็นหลักประกัน ซึ่งเกษตรกรที่เป็นชาวนาสามารถกู้ได้ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 70 ของราคาประกันผลผลิต และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครแต่ละราย ผู้ที่ผ่านการพิจารณาทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจะออกบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ต่อไป อย่างไรก็ตามการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย ควรต้องให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ไม่ใช่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น และควรคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ด้วย ไม่เช่นนั้นอาจประสบปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการใช้บัตร ดังเช่น การใช้บัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

การดำเนินโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในระยะที่สอง

ปัจจุบัน โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงระยะที่สอง ได้ยกระดับความสำคัญของธนาคารให้เป็นภารกิจหลัก (Bank agenda) และมีความก้าวหน้าเป็นไปตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนด สำหรับการดำเนินโครงการระยะที่ 2 (ปีบัญชี พ.ศ. 2556-ปีบัญชี พ.ศ. 2557) โดยในปีบัญชี พ.ศ. 2556 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีแผนขยายการจัดทำ

บัตรสินเชื่อเกษตรกรและส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ครอบคลุมเกษตรกรทุกครอบครัวไม่ต่ำกว่า 4,000,000 ราย ขยายร้านค้าที่รับบัตรให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ตำบลและไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นแห่งทั่วประเทศ หรือไม่ต่ำกว่า 10,000 ร้านค้า ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมการใช้ผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้มียอดขายผ่านบัตร ไม่ต่ำกว่า 20,000 ล้านบาท รวมทั้งสร้างคุณค่าของบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เป็นหลักประกันทางการเงินให้แก่เกษตรกร ทั้งมิติของการลดภาระทางการเงินที่ทำให้บัตรสินเชื่อเกษตรกรใช้แทนเงินสด สนับสนุนให้ผู้ผลิตที่เข้าร่วมโครงการได้จัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพราคายุติธรรม และให้ส่วนลดราคาเพื่อลดภาระดอกเบี้ยแทนเกษตรกรเป็นระยะเวลา 4 เดือน ร่วมกับที่ธนาคารปลอดดอกเบี้ยให้ 1 เดือน รวมทั้งสิ้นเป็นระยะเวลา 5 เดือน ในมิติเป็นหลักประกันมีเหตุฉุกเฉินในครัวเรือนให้สามารถเบิกเงินสดได้ที่สาขาทั่วประเทศ มิติเป็นหลักประกันในชีวิตโดยจัดทำประกันชีวิตให้เจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกรรายละไม่เกิน 100,000 บาท และมีมติประกันสุขภาพ โดยแสดงตัวเพื่อรับการตรวจสุขภาพประจำปีจากโรงพยาบาลของรัฐที่เข้าร่วมโครงการ ขณะเดียวกัน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้ลงทุนเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้รองรับปริมาณงานที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำให้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นธุรกิจหลักด้านสินเชื่อของธนาคารในปีบัญชี พ.ศ. 2557 เป็นต้นไป

มติคณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ครั้งที่ 3/ 2556 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2556 ได้มีมติเห็นชอบแผนงานในการขับเคลื่อนโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ตามนโยบายของรัฐบาลระยะที่ 2 จำนวน 8 แผนงาน ดังนี้ 1) แผนงานจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรจาก 2,000,000 บัตร เป็น 4,000,000 บัตร 2) แผนงานเร่งรัดการรับร้านค้าเข้าร่วมโครงการเพิ่มจาก 4,000 ร้านค้า เป็น 10,000 ร้านค้า 3) แผนงานดูแลคุณภาพและราคาสินค้าที่ขายผ่านบัตร 4) แผนงานการใช้กระบวนการสหกรณ์เพื่อจัดหาปุ๋ยผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร 5) แผนงานพัฒนาสถาบันสหกรณ์และชุมชนเพื่อรองรับการขับเคลื่อนบัตรสินเชื่อเกษตรกร 6) แผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการ 7) แผนพัฒนาระบบงานบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อจัดหาอุปกรณ์ 8) แผนงานพัฒนาระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและรองรับธุรกิจบัตรในอนาคต ตามมติคณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ครั้งที่ 3/ 2556 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2556 ได้มีมติเห็นชอบแผนงานในการขับเคลื่อน โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนโยบายรัฐบาล ระยะที่ 2 จำนวน 6 แผนงาน และอีก 2 แผนงาน เกี่ยวกับการจัดหาอุปกรณ์ทั้งที่ส่วนกลางและร้านค้ากับการเพิ่มประสิทธิภาพและรองรับธุรกิจบัตรสินเชื่อเกษตรกรในอนาคต โดยจำแนกเป็นค่าใช้จ่ายลงทุน จำนวน 515 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ 539 ล้านบาท รวมเป็นวงเงิน

ทั้งสิ้น 1,054 ล้านบาท แผนงานของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ระยะที่ 2 ประกอบด้วย แผนดำเนินงาน แนวทางดำเนินงานและเป้าหมาย กล่าวคือ ในแต่ละแผนงานได้มีการกำหนดแผนการดำเนินการไว้อย่างละเอียด พร้อมกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนดำเนินงานไว้ ซึ่งถือเสมือนเป็นแนวทางการดำเนินงาน และได้กำหนดเป้าหมายของแนวทางการดำเนินงานไว้ควบคู่กันไปด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าในแต่ละแนวทางการดำเนินงานนั้นมีปลายทางอยู่ ณ ที่ใด รายละเอียดปรากฏ ดังนี้

1. แผนงานการจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรและส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกร 4,000,000 บัตร การจัดการบัตรสินเชื่อเกษตรกร 2,000,000 บัตร ระยะที่ 1 โดยกำหนดแผนการประชุมกลุ่มเพื่อส่งมอบบัตร จำนวน 1,000,000 บัตร ที่ค้างอยู่ที่สาขา เพื่อให้เกษตรกรได้ทันใช้ฤดูกาลผลิตเร่งรัดให้สาขาวางแผนจัดทำคำขอมิบัตรให้ลูกค้าโดยเร็ว โดยส่วนกลางจะสนับสนุนข้อมูลเกษตรกรและกำหนดทำระบบบริหารจัดการระดับการให้บริการ โดยการอนุมัติจัดทำบัตรภายใน 3 วันทำการ หลังจากลูกค้าแจ้งความประสงค์จนจบกระบวนการอนุมัติจัดทำบัตร การจัดการบัตร 2,000,000 บัตร ระยะที่ 2 เร่งรัดการผลิตบัตรให้ลูกค้าโดยปรับเงื่อนไขเวลาในการผลิตบัตรนับตั้งแต่วันอนุมัติจนถึงวันส่งมอบบัตรให้สาขา ไม่เกิน 30 วัน กำหนดเป็น KPIs (Key performance indicator: KPI) เพื่อวัดผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง เพื่อแสดงผลสำเร็จของการวัดตามวัตถุประสงค์ทุกระดับส่วนงานจัดทำคำขอมิบัตรสินเชื่อพร้อมกับการรับขึ้นทะเบียนลูกค้าในคราวเดียวกัน จัดทำบัตรให้ลูกค้าโครงการ เช่น จำนำข้าวพร้อมกันในคราวเดียวกับการขอสินเชื่อ ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติในการรับทายาททดแทน โดยได้รับชั้นและสิทธิลูกค้าเดิม และให้จัดทำบัตรไปพร้อม ๆ กัน และสนับสนุนข้อมูลจากส่วนกลางเพื่อให้ได้รายชื่อ ที่อยู่ลูกค้าโครงการรัฐ ลูกค้าไม่เคลื่อนไหว เพื่อให้สาขานำไปประชาสัมพันธ์และมอบหมายหัวหน้ากลุ่มลูกค้าดำเนินการ โดยมีค่าตอบแทน

2. แผนงานเร่งรัดการรับร้านค้าเข้าร่วมโครงการ การรับร้านค้าชุมชนที่เป็นเครือข่ายของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ โดยการสนับสนุนให้สถาบันชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน วิสาหกิจชุมชน ได้จัดตั้งร้านค้าชุมชน และเป็นเครือข่ายของสหกรณ์การเกษตร การรับร้านค้าของสหกรณ์การเกษตร โดยการเจรจาให้สหกรณ์จัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้แก่สมาชิกและใช้ร้านค้าของตนเป็นจุดให้บริการ การรับร้านค้าเอกชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดโดยการเชิญชวนร้านค้าเข้าร่วมโครงการและจัดประชุมสร้างความเข้าใจกับร้านค้า และการรับสถานบริการน้ำมัน โดยเน้นการรับสถานบริการน้ำมันของบริษัท ปตท. บางจาก และของสถาบันเกษตรกรเป็นหลัก

3. แผนงานการดูแลคุณภาพและราคาสินค้าที่ขายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร แผนการจัดการร้านค้า โดยการกำหนดทบทวนคุณสมบัติและมาตรฐานร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการประชาสัมพันธ์ โดยเน้นการรับร้านค้าชุมชนและสหกรณ์อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ จัดทำ

โครงการร้านค้าดีเด่น ตรวจสอบร้านค้าร่วมกับกรมวิชาการเกษตร บทลงโทษร้านค้าที่ฝ่าฝืน ข้อตกลง แผนการส่งเสริมร้านค้าให้ได้มาตรฐาน Q-shop รับสมัครร้านเข้าร่วมโครงการ และเร่งรัด ร้านค้าที่ยังไม่สมัคร และสารวัตรเกษตร กรมวิชาการเกษตรตรวจประเมินร้านค้า ประชุม คณะกรรมการ Q-shop เพื่อรับรองร้านค้า พร้อมแจ้งผลการรับรองร้านค้า Q-shop ให้ร้านค้าพร้อม มอบใบรับรอง Q-shop ให้กับร้านค้าที่ผ่านการรับรอง แผนการตรวจสอบคุณภาพและราคาปัจจัย การผลิต ทำการตรวจเยี่ยมร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ โดยร่วมมือกับส่วนงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำ ชุมชน แผนการพัฒนาระบบเพื่อควบคุมราคาปัจจัยการผลิตการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตสินค้าที่จะขาย ทุกรายการต้องมีบาร์โค้ด และพัฒนาระบบให้นำราคาหน้าโรงงาน บวกค่าขนส่ง บวกค่าต่าง ระหว่างทุนกับราคาขายที่สมเหตุสมผล กำหนดเป็นราคาขั้นสูง เพื่อให้ควบคุมราคาขายปัจจัย การผลิตผ่านบัตรสินค้าเกษตรกร

จากการที่กรมวิชาการเกษตรได้ดำเนิน “โครงการร้านจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตร และปุ๋ยที่มีคุณภาพ” หรือร้านคิวช็อป (Q-shop) มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปกป้องเกษตรกรผู้ปลูกพืช ทั่วประเทศให้ได้รับปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ใช้ในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งปัจจุบันมีร้านจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรเข้าร่วมโครงการร้านคิวช็อป (Q-shop) แล้ว 205 ร้าน และร้านขายปุ๋ย 66 ร้าน ทั่วประเทศ

ปี พ.ศ. 2552 นี้ กรมวิชาการเกษตรได้ออกประกาศ เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข การเข้าร่วมโครงการร้านคิวช็อป ปุ๋ยขึ้นใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการขายปุ๋ยสามารถเข้า ร่วมโครงการฯ ได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มจำนวนร้านขายปุ๋ยคุณภาพมากขึ้นในอนาคต โดย ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตขายปุ๋ย และต้องไม่เป็นผู้ที่มีประวัติถูกดำเนินคดี ตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ยังต้องมีผู้แนะนำการใช้ปุ๋ยประจำร้านที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี สาขาทางการเกษตรหรือที่เกี่ยวข้อง หรือมีผู้ที่มีประสบการณ์ในการแนะนำด้านปุ๋ยหรือจำหน่าย มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นร้านค้าที่สมาคมที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ย ได้แก่ สมาคมการค้าปุ๋ย และธุรกิจการเกษตรไทย สมาคมการค้าผู้ผลิตปุ๋ยไทย และสมาคมคนไทยธุรกิจเกษตร ให้การรับรองก็สามารถยื่นสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ได้

สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการร้านขายปุ๋ยที่มีคุณภาพ ต้องมีสำเนาใบสำคัญการขึ้นทะเบียน หรือหนังสือสำคัญรับแจ้งสำหรับปุ๋ยทุกชนิดที่นำมาจำหน่าย พร้อมจัดทำบัญชีซื้อปุ๋ย (บขร.2) ทุกครั้งที่มีการซื้อสินค้าเข้าร้าน และสามารถตรวจสอบหลักฐานได้ รวมทั้งยังต้องมีการจัดร้าน อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยจัดทำป้ายไว้ในที่เปิดเผย สามารถเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคาร แสดงว่าเป็นสถานที่ขายปุ๋ย

ขณะเดียวกันยังต้องแยกเก็บปุ๋ยเป็นสัดส่วนห่างจากเครื่องบริโภคร อีกทั้งยังต้องรักษา ฉลากที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ย และเอกสารกำกับปุ๋ยให้คงอยู่ครบถ้วนและชัดเจน กรณีผู้ขาย แบ่งปุ๋ยจากหีบห่อบรรจุเพื่อขายปลีก ผู้ขายต้องจัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยที่มีข้อความตรงกับเอกสาร กำกับปุ๋ยที่แบ่งขายให้แก่ผู้ซื้อทุกครั้ง

ถ้าร้านขายปุ๋ยผ่านการตรวจประเมินตามเงื่อนไข กรมวิชาการเกษตรจะออกหนังสือ รับรองการเข้าร่วมโครงการร้านขายปุ๋ยที่มีคุณภาพให้ พร้อมเครื่องหมาย “Q-shop” โดยใบรับรอง จะมีอายุ 3 ปี เมื่อหมดอายุต้องยื่นขอต่ออายุใหม่ หากสุ่มตรวจสอบพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการร้านขาย ปุ๋ยที่มีคุณภาพรายใดคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ หรือมีการลักลอบจำหน่ายปุ๋ยที่ไม่ได้ มาตรฐาน กรมวิชาการเกษตรจะพิจารณาเพิกถอนหนังสือรับรองทันที

ภายหลังปรับปรุงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการฯ ใหม่แล้ว คาดว่าจะมีร้าน คิวซีอป ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น ปี พ.ศ. 2552 นี้ มีเป้าหมายไม่น้อยกว่า 500 ร้านค้า นอกจากนั้นกรมวิชาการ เกษตรยังได้ประสานความร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เร่ง ผลักดันสหกรณ์การเกษตรที่เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. ให้เข้าร่วมโครงการคิวซีอปด้วย ซึ่งขณะนี้ มีสหกรณ์ การเกษตรขึ้นสมัครเข้าร่วมโครงการฯ แล้วกว่า 50 สหกรณ์ เบื้องต้นคาดว่าจะมีสหกรณ์ที่ผ่านตรวจ ประเมินและได้รับหนังสือรับรองร้านคิวซีอปไม่น้อยกว่า 40 สหกรณ์ ถือเป็นช่องทางที่จะช่วยให้ เกษตรกรสมาชิกได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และช่วยลดความเสี่ยงในการถูกหลอกซื้อปุ๋ย ปลอมและปุ๋ยผิดมาตรฐาน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสูญเสียผลประโยชน์และได้ผลไม่คุ้มค่าการลงทุน

4. แผนงานการใช้ขบวนการสหกรณ์เพื่อจัดหาปุ๋ย

4.1 แผนการเตรียมการ โดยการประชุมสร้างความเข้าใจกับฝ่ายสถิติและข้อสนเทศ (ฝสข.) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกค.) และบุคคลหรือองค์กรที่จัดหาสินค้าและบริการให้กับธุรกิจอื่น ประชาสัมพันธ์โครงการ ด้วยสื่อและช่องทางต่าง ๆ อาทิเช่น ผ่านสื่อ โทรทัศน์วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ ตั้งคณะทำงาน บริหารจัดการ โครงการ ประกอบด้วย ตัวแทนจากสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม (สบก.) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกค.) และตัวแทนจากบริษัทไทยธุรกิจเกษตรจำกัดหรือ TABCO ทำหน้าที่เป็นตัวกลางจัดซื้อ วัตถุดิบทางเกษตรกร การขาย และให้บริการแก่สมาชิก

4.2 แผนรวบรวมความต้องการทำการสำรวจความต้องการปุ๋ย และคณะทำงาน ประมวลผลความต้องการแยกสูตร ช่วงเวลา Suppliers/ การออกใบจอง

4.3 แผนการต่อรองกับผู้ผลิต คณะทำงานกำหนดเงื่อนไขการต่อรองราคากับ Suppliers และจัดทำข้อตกลงความร่วมมือจัดหาปุ๋ยระหว่าง ส.ก.ค. TABCO และ Suppliers

การเปลี่ยนแปลงราคาเดือนละ 2 ครั้ง และการตรวจสอบคุณภาพตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ภายใต้โครงการ Q-shop 4) แผนการขนส่งและจ่ายเงิน คณะทำงานจัดการประสานงานในการขนส่งปุ๋ยจากโรงงานไปยังจุดลงปุ๋ยที่ชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการ ช่วงเวลาที่เกษตรกรกำหนดจัดสรรการจ่ายเงินค่าปุ๋ยให้ผู้เกี่ยวข้องตามข้อตกลง รวมทั้งจัดสรรค่าชดเชยดอกเบี้ยให้แก่ลูกค้ารายคน ติดตามและประเมินผล

5. แผนงานการพัฒนาสถาบันสหกรณ์และชุมชนเพื่อสนับสนุนงานบัตรสินเชื่อเกษตรกร

5.1 แผนพัฒนานุเคราะห์ ประกอบด้วย การประชุมมอบนโยบาย และซักซ้อมความเข้าใจแก่ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งคณะทำงานบริหารจัดการโครงการ ประกอบด้วย ส.บ.ก., ส.พ.ต., ผ.พ.ช. และ TABCO จัดทำกรอบโครงสร้างการบริหาร แผนงาน และมาตรฐานสำหรับการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและชุมชน จัดทำข้อมูลความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตรอบรม (Training needs) จัดอบรมบุคลากรสถาบันเกษตรกร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ติดตาม ประเมินผล ตรวจเยี่ยมสถาบันเกษตรกรและองค์กรเครือข่าย และผู้นำชุมชน

5.2 แผนพัฒนาระบบงาน พัฒนาระบบศูนย์กระจายสินค้า (Distribution center: DC) พัฒนาระบบขายหน้าร้าน (Point of sale) โดยการสำรวจความต้องการ ออกแบบระบบ จัดซื้อจัดจ้าง พัฒนาระบบ ทดสอบ และติดตั้ง

5.3 แผนการปรับปรุงภาพลักษณ์ ศึกษารูปแบบและแนวทางการปรับปรุงภาพลักษณ์ เสนอธนาคารให้ความเห็นชอบแบบปรับปรุง พร้อมจัดการกระบวนการจัดซื้อ จัดจ้าง และดำเนินการปรับปรุงหน้าร้าน สกต. และร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ

6. แผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการ

6.1 แผนสื่อสารประชาสัมพันธ์และเปิดตัวโครงการระยะที่ 2 ได้แก่ ลูกค้าเกษตรกร ผู้ถือบัตร ได้แก่ โฆษณาทาง TV (1 ชุด) มี 3 ตอน คือ การจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกร การใช้จ่ายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร และการชำระหนี้บัตร DVD ประชาสัมพันธ์ตามสาขาต่าง ๆ มี 3 ตอน คือ การจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกร การใช้จ่ายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร และการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ป้าย Bill board ติดตั้งตามแหล่งชุมชนในจังหวัด (77 ป้าย) Spot โฆษณาทางรายการวิทยุ และหอกระจายข่าว มี 3 ตอน คือ การจัดทำบัตรใช้จ่ายผ่านบัตร และชำระหนี้บัตร (ไตรมาสละ 2 ครั้ง) โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 10,000 ใบ (เพื่อแจก 77 จังหวัด) โบรชัวร์ แจงกิจกรรมส่งเสริมการตลาด จัดพิมพ์ จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 250,000 ใบ (เพื่อแจก 77 จังหวัด) หนังสือพิมพ์ มีการลงโฆษณาจำนวน 6 ครั้ง/ปี โดยมีการตีพิมพ์ เฉลี่ย 2 เดือน/ 1 ครั้ง

คู่มือลูกค้า ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 1,000,000 เล่ม ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 2,000,000 เล่ม และจัดทำเว็บไซต์บริการลูกค้าและบุคคลทั่วไป

ร้านค้าร่วมโครงการ ได้แก่ โบรชัวร์เพื่อส่งเสริมการตลาดและสื่อสิ่งพิมพ์ จัดทำคู่มือร้านค้า ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 6,000 เล่ม ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 4,000 เล่ม การแจ้งเตือนผ่านระบบข้อความในโทรศัพท์เคลื่อนที่ ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 10,000 ร้านค้า ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 10,000 ร้านค้า จัดรายการทีวีประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายและผลการดำเนินงานด้วยการจัดทำสบูปล่าวเรื่องเล่าเกษตรกรต่อร้านค้า (10 ครั้ง) และจัดแถลงข่าว (2 ครั้ง) และประชาสัมพันธ์โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ร้านค้า ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้องให้กับร้านค้าที่ได้รับรองมาตรฐาน Q-shop จากกรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

6.2 แผนส่งเสริมการขายโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนโยบายรัฐบาล โดยมีรูปแบบการจัดงานมี 2 ประเภท คือ การจัดงานประจำภาค (จัดงานทั้ง 3 ครั้ง) และการจัดงานประจำจังหวัด (จัดงาน 77 จังหวัด ค่าใช้จ่ายจังหวัดละ 200,000 บาท จำนวน 15,400,000 บาท) เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บัตรตามสาขา ส.ก.ด. และนอกสถานที่ต่าง ๆ จัดทำบัญชีรายชื่อแลกเปลี่ยนของสมนาคุณให้กับสมาชิกผู้ถือบัตร (จัดทำปีละ 1 ครั้ง) ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 2,000,000 เล่ม ราคาเล่มละ 1 บาท ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 3,000,000 เล่ม ราคาเล่มละ 1 บาท ค่าใช้จ่ายเพื่อมอบเงินกลับคืนเมื่อมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต (Cash back) และแจกของสมนาคุณ (เฉพาะในกรณีชำระหนี้) (ปี พ.ศ. 2556 ประมาณยอดหนี้คงค้าง 2 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2557 ประมาณการยอดหนี้คงค้าง 20,000,000 บาท) และแจกของสมนาคุณ สำหรับลูกค้าที่มีการใช้จ่ายผ่านบัตรฯ (คิดจากอัตราร้อยละ 0.2 จากยอดใช้จ่าย 20,000,000 คน)

6.3 แผนพัฒนาบุคลากร จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพสถาบันเกษตรกรและองค์การเครือข่าย พร้อมทั้งจัดข้อมูลความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดอบรม จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและชี้แจงเกี่ยวกับ Q-shop แก่ร้านค้าในโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรและพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จัดทำคู่มือฉบับประมวล (ฉบับสมบูรณ์) และแจกคู่มือ เพื่อให้พนักงานใช้ในการปฏิบัติงานโดยสะดวก การจัดทำหลักสูตรศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-learning) จัดอบรมเครือข่ายครู ก. ให้ความรู้ เพื่อให้เป็นผู้ประสานงานระหว่างสำนักบัตรกับสาขา และมอบหมายครู ก. จัดอบรมหลักสูตร เพื่อชักจูงความเข้าใจให้แก่พนักงานสาขา และจัดสัมมนาประชุม/ อบรมให้กับผู้ผลิตสินค้า และร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ

6.4 แผนติดตามประเมินผล การจัดจ้างที่ปรึกษาโครงการจัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านบัตรเครดิตเพื่อให้คำปรึกษาด้านธุรกิจบัตรด้านกระบวนการในการทำงานบัตร (การปฏิบัติการ) ด้านระบบงาน และด้านการรักษาความปลอดภัยข้อมูลบัตร และการประเมินผลโครงการแผนให้ผู้นำ

ชุมชนและหัวหน้ากลุ่มช่วยงานธนาคารในการจัดทำบัตร คัดเลือกผู้นำชุมชนและหัวหน้ากลุ่มลูกค้าที่มีความใกล้ชิดกับเกษตรกร และเป็นทีมนับถือในชุมชนอบรมแนวทางการช่วยงาน จัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือสนับสนุน ติดตามกำกับการทำงาน

7. แผนงานพัฒนาระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อจัดหาอุปกรณ์ทั้งที่ส่วนกลางและร้านค้า ปรับปรุงระบบบัตร และจัดหาหรือพัฒนาปรับปรุงระบบให้รองรับลูกค้าบัตรเสริมหรือลูกค้าสหกรณ์ หรือลูกค้าประเภทอื่น ๆ ในอนาคต จัดหาและพัฒนาระบบ สำหรับร้านค้าที่เข้าร่วม โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และจัดหาบัตรสินเชื่อเกษตรกร

8. แผนงานพัฒนาระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และรองรับธุรกิจบัตรในอนาคต ปรับปรุงระบบบัตรให้มีประสิทธิภาพรองรับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบที่ส่วนกลาง จัดหาระบบการเชื่อมต่อกับหน่วยงานภายนอก และระบบการเชื่อมต่อทางธุรกรรม ด้านการเงิน และจัดหาระบบป้องกันการทุจริตของระบบบัตรสินเชื่อเกษตรกร (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยพฤติกรรมชนวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรนั้น ได้สืบค้นและนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ประสพสุข ฤทธิเดช (2550) ได้ศึกษาการปรับตัวของชุมชนชนวนาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้พบว่า โครงสร้างสังคมของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการปรับตัวในสังคมเกษตรกรรมแบบพื้นบ้านและแบบใหม่ คือ สังคมเกษตรกรรมพื้นบ้านมีโครงสร้างเป็นครอบครัวแบบขยาย ระบบเครือญาติมีอิทธิพลร่วมกันทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยลาว มีการปรับตัวแบบต่อสู้พึ่งพายอมรับเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่คืบคลาน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีการอนุรักษ์ทุนธรรมชาติจากระบบนิเวศของชุมชน ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และรักษาที่คืบคลานไว้ในสังคมเกษตรกรรมแบบใหม่ โครงสร้างสังคมเป็นครอบครัวเดี่ยว ใช้แรงงานเครือญาติคนน้อยลง อิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ยังคงอยู่ ความสัมพันธ์กับรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาระแสหลัก และกระแสทางเลือก ส่งผลให้ชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนต่อชาวนาฐานะร่ำรวย ปานกลาง และยากจน การปรับตัวมีลักษณะแบบยอมรับพึ่งพาต่อสู้และขัดแย้ง เพื่อแก้ไขปัญหาการพึ่งพากลไกตลาดภายในและภายนอกชุมชน ส่วนลักษณะการปรับตัวที่แตกต่างกัน คือ ชาวนาฐานะร่ำรวยและปานกลาง ใช้แรงงานการผลิตน้อยกว่าชาวนา

ยากจน เพราะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการผลิตมากกว่าชาวนายากจน ทำให้มีเวลาประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมหลายรูปแบบ

ตรีทิพ บุญเยี่ยม (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรเครดิตที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อบัตรเครดิตในระดับปานกลาง และไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจสมัครบัตรเครดิตของผู้ที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นั้น ได้แก่ การบริการของบัตรเครดิตความสะดวกในการจ่ายชำระเงินค่าบัตรเครดิต การส่งเสริมการขาย โฆษณาของบัตรเครดิต ฟรีเชนเตอร์ของบัตรเครดิต ความสวยงามของบัตรเครดิต คำแนะนำของคนรอบข้าง ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบริษัทเจ้าของบัตร และบุคลิกภาพหรืออรรถาศัยของพนักงานขายบัตรเครดิตอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตของผู้ที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมแรกเข้า โดยจะเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคกลุ่มนี้นั้น มักจะเป็นปัจจัยทางด้าน การโฆษณาและส่งเสริมการขายเป็นสำคัญ โดยที่ประเด็นลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า อายุ การศึกษา อาชีพและสถานภาพสมรส มีผลต่อการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปได้นำเสนอไว้ร่วมด้วย

กฤษฎา นาโสก (2552) ศึกษาวิถีชาวนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านคำแย ตำบลม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชุมชนชาวนาบ้านคำแยในอดีตเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีอาชีพทำนาเป็นหลัก เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งผลิตเพื่อการค้าเป็นสำคัญ มีการลงทุนเพื่อผลิตเกือบทุกขั้นตอนด้วยการจ้างแรงงาน และนำเทคโนโลยีทางการผลิตมาใช้ ทำให้ชาวนามีค่าใช้จ่ายด้านการผลิตสูงขึ้น อีกทั้งรายจ่ายในการบริโภคของครัวเรือนก็เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ส่งผลให้ชาวนาเกิดหนี้สินจากการกู้ยืมมาใช้เพื่อการผลิตในภาคเกษตรและการบริโภคในครัวเรือน และยังประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาปัจจัยทางการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ปัญหาหนี้สินภาคเกษตรและหนี้สินจากการบริโภคในครัวเรือน และปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร สำหรับการปรับตัวของชุมชนชาวนาบ้านคำแย สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมอยู่ตลอดเวลา มีการติดต่อกับภายนอกชุมชน และรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ จากภายนอก นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางการผลิตของชาวนา ทั้งในด้าน

ผลดีและผลเสีย รวมทั้งมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย นอกจากการทำนาเพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นการเสริมรายได้มาใช้ในครอบครัว

สุพัตรา โอทาศรี (2554) ได้ศึกษาการดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทย: กรณีศึกษาชาวนา จังหวัดลพบุรี ผลจากการศึกษา พบว่า สถานการณ์การดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทยในจังหวัดลพบุรีมีจำนวนชาวนาที่อยู่ในพื้นที่เขตชลประทานเพิ่มขึ้นจากเดิม เนื่องจากการมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์พื้นที่เหมาะสมแก่การทำนา มีเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัยช่วยทุ่นแรงให้กับชาวนา ทำให้ชาวนาทำนาสะดวกและรวดเร็วขึ้น อีกทั้งมีแรงงานภาคเกษตรที่ช่วยในการทำนาแทนชาวนาได้อีก ตลอดจนได้รับการสนับสนุนทางนโยบายการเกษตรจากรัฐบาล แต่สำหรับชาวนาที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทานกลับมีจำนวนชาวนาลดลงจากเดิม ทั้งนี้เพราะไม่มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ต้องรอน้ำฝนในการทำนาเท่านั้น จึงทำนาได้เพียงปีละหนึ่งครั้ง รวมทั้งต้นทุนการทำนาก็สูงขึ้นราคาผลผลิตตกต่ำ อีกทั้งยังประสบภัยธรรมชาติต่าง ๆ ทำให้ชาวนาที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทานบางส่วนเปลี่ยนไปทำไร่อ้อยแทนการทำนาเพราะว่าได้ราคาดีและมีวิธีปฏิบัติที่ง่ายกว่าการทำนา อย่างไรก็ตามจำนวนของชาวนาในจังหวัดลพบุรีในอนาคตโดยรวมอาจจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นเพราะความแตกต่างทางการสนับสนุนเชิงนโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาล

ณัฐนารี ทาจวง (2555) ได้ศึกษาผลกระทบของบัตรเครดิตชาวนาต่อภาวะหนี้สินของชาวนาในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของเกษตรกรตามโครงการ เงื่อนไขการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกร การชำระเงินในระดับมาก ส่วนด้านสิทธิประโยชน์มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และจากการศึกษาความประสงค์เพิ่มเติมเชิงนโยบายของรัฐบาลที่เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ต้องการเพิ่มเติม พบว่า มีความต้องการให้บัตรสินเชื่อเกษตรกรสามารถใช้ได้กับร้านค้าทั่วไปทุกประเภท ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจด้านขั้นตอนขออนุมัติสินเชื่อ ด้านวงเงินสินเชื่อในระดับปานกลาง ส่วนด้านการให้บริการของธนาคาร ด้านความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการของร้านค้า ด้านความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ด้านอัตราดอกเบี้ยที่ต้องชำระ และด้านสินค้าย อยู่ในระดับมาก

ชิตชนก แสนป้อ (2555) ได้ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณสมบัติของเกษตรกรตามโครงการ ด้านเงื่อนไขการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ด้านการชำระเงิน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสิทธิประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร คือ แบ่งเบาภาระทางการเงิน และเกษตรกรมีความต้องการให้

รัฐบาลเพิ่มเติมโครงการในเรื่องต้องการให้บัตรสินเชื่อเกษตรกรนี้สามารถใช้ได้กับร้านค้าทั่วไปทุกประเภท ในส่วนเรื่องของความพึงพอใจนั้น พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ในด้านขั้นตอนการขออนุมัติสินเชื่อ และด้านวงเงินสินเชื่อ ส่วนด้านการให้บริการของธนาคาร ด้านความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการของร้านค้า ด้านความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สิน ด้านอัตราดอกเบี้ยที่ต้องชำระ และด้านสินค้าอยู่ในระดับมาก

ตุลย์ ตาลเจริญ (2555) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของชาวนา อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี พบว่า ชาวนาในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตเพื่อการค้า มีการลงทุนเพื่อการผลิตข้าวทุกขั้นตอน นิยมการให้นาหว่านมากกว่าการทำนาค่า เป็นการประหยัดแรงงานและลดต้นทุนการผลิต และทำกิจกรรมหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน ปลูกพืชหมุนเวียนตลอดปี ใช้เทคโนโลยีในการผลิตมากขึ้น และมีปัญหาขายจ่ายด้านการบริโภคในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดหนี้สินจากการกู้ยืมเพื่อการผลิต และการบริโภคในครัวเรือน

เวชยันต์ ออบมาสุ่ย และสุภาภรณ์ พวงชมภู (2556) ได้ทำการศึกษาการจัดการปัจจัยการผลิตของเกษตรกร ภายใต้โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทุนตนเองในการจัดหาปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน เมล็ดพันธุ์และยาปราบศัตรูพืช แต่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาด และส่วนใหญ่คิดว่า จะชำระหนี้ภายใน 2-5 เดือน หลังจากซื้อสินค้าแล้ว แม้ว่าเกษตรกรเข้าใจรายละเอียดและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของโครงการเพียงแค่อ้อยละ 47.1 แต่ปรากฏว่า ด้านวงเงินสินเชื่อที่ได้รับจากโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่า วงเงินที่ได้รับเพียงพอต่อความต้องการซื้อปัจจัยการผลิต สำหรับความพึงพอใจด้านสถานที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อปัจจัยการผลิตอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

Kamleitnerand & Kirchler (2007) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิต โดยกำหนดปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ ความจำเป็น (“Need” factor) และความต้องการ (“Want” factor) พบว่า ผู้ถือบัตรเครดิตที่อยู่ในกลุ่ม “Need” factor มักได้แก่ กลุ่มคนที่ประสบปัญหาความยากลำบากในชีวิต กลุ่มบุคคลที่มักเปลี่ยนงาน/ อาชีพค่อนข้างบ่อย ตลอดจนผู้ที่มีคู่สมรสหรือมีครอบครัวแล้ว ส่วนบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม “Want” factor ปรากฏว่า มักเป็นบุคคลที่ยังมีอายุน้อย และมักอยู่ในวัยเรียนเป็นส่วนใหญ่ อนึ่ง บุคคลที่อยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจเปลี่ยน ไปอยู่อีกกลุ่มหนึ่งได้ตลอด ทั้งนี้ปัจจัยทั้งสองมิได้จำกัดอยู่แต่อุปนิสัยส่วนบุคคลแต่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามผู้ใช้บัตรเครดิตอิงกับปัจจัยทั้งสองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ

ทั้งสองมากจนเกินไป ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมา ที่พบมากในช่วงที่ผ่านมา คือ การล้มละลายของผู้บริโภคเอง แนวโน้มการเป็นหนี้บัตรเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์ อันมีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งเชิงวัฒนธรรม กฎระเบียบ และปัจจัยเชิงประชากร ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการก่อหนี้บัตรเครดิตดังกล่าว คือ อุปนิสัยและทรศนะของบุคคลที่ไม่มีความระมัดระวังในการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต โดยคำนึงถึงความสะดวกสบายมากเกินไป

Charles & Stavins (2008) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับหนี้บัตรเครดิตและการจ่ายหนี้ พบว่าจำนวนผู้ถือบัตรเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกาทิ้งหนึ่งเป็นหนี้บัตรเครดิตที่ไม่อาจชำระได้ และก่อให้เกิดหนี้หมุนเวียน โดยเรียกบุคคลลักษณะนี้ว่า “Revolvers” การศึกษาโดยอิงกับข้อมูลจาก “Study of consumer payment preferences” ปี ค.ศ. 2005 พบว่า บุคคลดังกล่าวข้างต้นมีแนวโน้มที่จะใช้ “เดบิต” มากขึ้นและใช้ “เครดิต” น้อยลง เพื่อควบคุมการใช้จ่ายของตน และเป็นการพัฒนาการวางแผนทางการเงินอีกวิธีทางหนึ่งอีกด้วย ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริโภคจะเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อได้เรียนรู้ถึงผลเสียที่เกิดจากการใช้จ่ายตามพฤติกรรมของตน

Austin & Spencer (2008) ได้ศึกษา พบว่า ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 คริวเรือนอเมริกันจำนวนไม่ถึงร้อยละ 50 ถือครองบัตรเครดิตเพื่อวัตถุประสงค์เป็นการทั่วไป แต่ในปัจจุบัน คริวเรือนอเมริกันมากถึง 1 ใน 3 ของคริวเรือนทั้งหมด ในประเทศถือครองบัตรเครดิตอย่างน้อย 1 ใบ จำนวนการใช้บัตรเครดิตนี้เทียบเคียงได้กับค่าธรรมเนียมบัตรเครดิตที่เพิ่มขึ้นถึง 4 เท่า ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1991-2006 อัตราการถือครองบัตรเครดิตที่เพิ่มขึ้นอย่างสูงนี้สามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยบางประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรจ่ายเพื่อการบริโภค ซึ่งการใช้บัตรเครดิตมีความสะดวกสบายและมีความปลอดภัยมากขึ้น ศาลฎีกาของสหรัฐเห็นชอบให้ยกเลิกระเบียบที่อนุญาตให้สถาบันการเงินพิจารณาอัตราค่าธรรมเนียมบัตร โดยอิงกับภาวะความเสี่ยงและพัฒนาก่อนอนุมัติให้ใช้บัตรเครดิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีค่านึงถึงประวัติความน่าเชื่อถือที่ต่ำเป็นหลัก

Halil (2010) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้บัตรเครดิตในประเทศไทย พบว่า บัตรเครดิต หรือที่ผู้เขียนเรียกอีกอย่างว่า “เงินพลาสติก” กลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการใช้จ่ายในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ทั้งจากผู้ซื้อและผู้ขายเอง ซึ่งการใช้บัตรเครดิตมิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะผู้บริโภคผู้มีรายได้ระดับสูงหรือระดับกลางแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้มีรายได้ระดับล่างอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้ให้บริการบัตรเครดิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์ ได้แข่งขันกันที่จะมีอำนาจในการครองตลาดบัตรเครดิตนี้ โดยศึกษาจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี การกำหนดราคา ในงานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บัตรเครดิตในคริวเรือนของประเทศตุรกี ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บัตรเครดิตนั้นเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านอุปนิสัย

ส่วนบุคคล และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยปัจจัยทางด้านสังคม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นต้น มีผลต่อการใช้บัตรเครดิตมากที่สุด

Kay (2011) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการใช้บัตรเครดิตที่ไม่ถูกต้องและพฤติกรรม การใช้จ่ายใช้สอยของนักเรียน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง เกียรติภูมิแห่งตน และการรับความเสี่ยง พบว่า พฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตที่ไม่เหมาะสมนั้นเป็นพฤติกรรมที่อยู่ระหว่างสภาพความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ข้างต้นดังที่กล่าวมานี้กับพฤติกรรมการเสพติดการใช้จ่ายใช้สอยโดยมีอิทธิพลของตัวแปรด้าน “เกียรติภูมิแห่งตน” มากที่สุด

โดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่นำเสนอขึ้นเกี่ยวข้องกับ บัตรเครดิต การใช้ประเภทบัตรเครดิต ประโยชน์และโทษที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิต อีกทั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้บัตรเครดิต เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเทคโนโลยี เป็นต้น ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องที่จะกระตุ้นให้ผู้บริโภค ทั้งจากผู้บริโภคที่ดี กลุ่มเกษตรกร ก็ดี ต่างมีพฤติกรรมการใช้สินเชื่อที่ตนเองได้รับมาในแนวทางที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษานั้น จะมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์รูปแบบการศึกษา เรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นอย่างยิ่ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย โดยได้ดำเนินการศึกษาเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 และเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 เสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่อง ปี พ.ศ. 2555-2558 แต่ละภูมิภาคในพื้นที่จังหวัดนำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร
2. ผู้นำชุมชน/ แกนนำชุมชน/ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกร ที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร
3. ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร
4. พนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร
5. มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่นำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้ง 5 จังหวัดข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 และเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. เพื่ออธิบายพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่อง ปี พ.ศ. 2555-2558 แต่ละภูมิภาคในพื้นที่จังหวัดนำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ซึ่งผู้วิจัยได้เตรียมความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ตลอดจนเทคนิคการตรวจสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งวิธีการเขียนรายงานเพื่อจะได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุม โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร (Document review) จาก โครงการวิจัยประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.) มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพราชการ, 2557) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ นำมาเป็นแนวคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย

1.2 เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ตามหลักเกณฑ์ข้างต้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย จำนวนทั้งสิ้น 70 คน ซึ่งดำเนินการในระหว่างวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2558 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ประกอบไปด้วย

1.2.1 ชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จังหวัดละ 10 คน รวม 50 คน

1.2.2 ผู้นำชุมชน/ แกนนำชุมชน/ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดละ 1 คน รวม 5 คน

1.2.3 ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จังหวัดละ 2 คน รวม 10 คน

1.2.4 พนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดละ 1 คน รวม 5 คน

1.3 เก็บข้อมูลโดยการสังเกต (Observation) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทยจากผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยใช้แบบ

สังเกตแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับพฤติกรรมชวานาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจำนวนทั้งสิ้น 12 ร้านค้า ดังนี้

1.3.1 ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 3 ร้านค้า จังหวัดลพบุรีจำนวน 3 ร้านค้าและจังหวัดสระบุรี จำนวน 2 ร้านค้า ซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ 25-30 เมษายน พ.ศ. 2558

1.3.2 ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 ร้านค้า ซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ 9-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

1.3.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 ร้านค้า ซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ 2-3 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่อง ปี พ.ศ. 2555-2558 ในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำข้อค้นพบในแต่ละประเด็นจากการวิเคราะห์พฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แต่ละภูมิภาคมาเปรียบเทียบพฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรรายภาค

ตอนที่ 2 เสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชวานาไทยโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากตัวแทน 3 กลุ่ม คือ ชวานาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยสร้างประเด็นในการสนทนากลุ่มจากพฤติกรรมและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชวานาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชวานาไทยใน 3 ภาค ๆ ละ 2 กลุ่ม รวม 6 กลุ่ม จำนวน 44 คน ดำเนินการศึกษาในแต่ละภาค โดยดำเนินการประสานความร่วมมือกับแกนนำชุมชนและพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับแกนนำชุมชนหรือชวานา และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ศึกษาข้อมูลชวานา และโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในส่วนกลางและระดับพื้นที่ ค้นหาผู้ที่ยินยอมเข้าร่วมวิจัย โดยประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้เป็นการล่วงหน้า นัดหมายการสัมภาษณ์ในช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวกที่จะให้ข้อมูลประกอบไปด้วย

2.1 ภาคกลาง คือ อำเภอบางไทร อำเภอกาชีและอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 คน ซึ่งดำเนินการในวันที่ 25-30 เมษายน พ.ศ. 2558

2.2 ภาคเหนือ ได้แก่ อำเภอสันกำแพงและอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 14 คน ซึ่งดำเนินการในวันที่ 9-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ อำเภอบ้านดุงและอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 14 คน ซึ่งดำเนินการในวันที่ 2-3 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

จากนั้นนำข้อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทยที่ได้ไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบอีกครั้ง สรุปข้อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทยเพื่อนำสู่การดำเนินการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบและดำเนินการ รวมทั้งเสนอเชิงนโยบายต่อไป

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

จากการศึกษาเอกสารจาก โครงการวิจัยประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.) มุลินธิพัฒนาประสิทธิภาพราชการ, 2557) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ นำมาสร้างเป็นแนวคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมชาวนาไทย ในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และจัดทำโครงสร้างคำถามเพื่อการเก็บข้อมูลทั้งแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และประเด็นการสนทนากลุ่ม เป็นประเด็น ดังนี้

1. พฤติกรรมการชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในประเด็นการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ประเภทสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร สถานที่ที่เลือกใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร วิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ความพึงพอใจเกี่ยวกับการให้บริการจัดทำบัตรและส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกร ด้านการให้บริการของร้านค้า ด้านของสินค้า ด้านบริการหลังการขายของร้านค้าและพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข ปัจจัยการผลิตที่ร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ ผลกระทบวิถีชีวิตของชาวนา และการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในประเด็นบริบทพื้นที่ วิถีชีวิตทางด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของชาวนา ประเภทของชาวนา ต้นทุนการทำนา การประกอบอาชีพเสริม และแหล่งเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งหนี้สิน

2. ความรู้และความเข้าใจในโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ในประเด็นวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ เงื่อนไขการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และสิทธิประโยชน์แก่เกษตรกรตามโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบัตรและวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

เมื่อจัดทำเป็น โครงสร้างคำถามจึงนำไปเสนอให้กับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) เมื่อตรวจสอบแล้ว นำมาแก้ไขปรับปรุงตาม คำแนะนำให้เหมาะสมกับการนำไปใช้จริง ซึ่งประกอบด้วย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณ ไชยอำพร	อาจารย์ประจำคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
3. ดร. โกมล จันทร์ทงษ์	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

สร้างแนวทางการสัมภาษณ์ (Topic guide) ตามประเด็นคำถาม สำหรับแต่ละกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ แนวทางการสัมภาษณ์สำหรับชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้นำชุมชน/ แกนนำ ชุมชน/ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วม โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว นำไปทดลองสัมภาษณ์เชิงลึกกับชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่มีในกลุ่มตัวอย่าง แต่มีความคล้ายคลึงกันในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 4 คน เพื่อปรับภาษาให้สามารถสื่อสารได้เข้าใจ ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์

สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจากผู้ประกอบการ ร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรแบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับพฤติกรรม ชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

สร้างตารางเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาในภูมิภาค ต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในประเด็นจากข้อค้นพบ

สร้างประเด็นสนทนากลุ่มจากพฤติกรรมและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อ เกษตรกรของชาวนาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนา

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิและจริยธรรมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยคำนึงถึง สิทธิและจริยธรรมการวิจัยที่มีต่อผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมของมหาวิทยาลัยบูรพาและผ่านมติเห็นชอบอนุมัติโครงการเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2558
2. ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูลที่ไม่เปิดเผยหรือเชื่อมโยงถึงตัวตนของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการและการให้สัมภาษณ์ได้ตลอดเวลาของการให้ข้อมูล
3. ผู้วิจัยได้พบและแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ รูปแบบของการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะต้องมีการจดบันทึก การบันทึกเสียง รูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เป็นข้อมูลที่สัมภาษณ์ที่ไม่มีการเปิดเผยชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูล ในส่วนการจดบันทึก การบันทึกเสียงเพื่อให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ถูกต้องครบถ้วนตามความเป็นจริง และทำลายหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว 6 เดือน

การควบคุมคุณภาพงานวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพน่าเชื่อถือ กระบวนการวิจัย ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลใช้ 4 วิธีการหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความตรงและน่าเชื่อถือ ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง
2. สอบถามซ้ำในประเด็นเดิมแต่เปลี่ยนลักษณะการใช้คำพูด โดยไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกว่าคุณสอบสวนหรือถูกจับผิด
3. ระมัดระวังไม่ใช้มุมมองความคิดของผู้วิจัยในการตีความข้อมูล หากมีการบันทึกเทป ผู้วิจัยระมัดระวังในการถอดเทปโดยถอดเทปแบบคำต่อคำเป็นต้น เมื่อพบข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วนจนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว
4. การตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการยืนยันสามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบยืนยันข้อมูล ดังนี้
  - 4.1 การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ
  - 4.2 ยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง
  - 4.3 ยืนยันข้อมูลจากหลากหลายวิธีการ เช่น การศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องแล้ว นำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยการอ่านเรื่องราวจากการจดบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field note) ทั้งหมดจนเข้าใจเรื่องราวชัดเจนเห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของข้อมูล จึงกำหนดหัวเรื่องเป็นประเด็นหลัก (Thematic analysis) รวมถึงให้คำจำกัดความและขอบเขตของประเด็นหลักเหล่านั้น แล้วจึงกำหนดเป็นรหัสข้อมูล (Code) คัดแยกตามรหัสข้อมูลและจัดเรียงข้อมูลอ่านทบทวนซ้ำอีก สรุปประมวลตามข้อมูลนั้น ๆ เป็นข้อความเชิงวิเคราะห์ (Analytic text) โดยใช้ภาษาวิชาการในการอธิบายเรื่องราวดังกล่าวให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด และคัดเลือก Quotation ที่ยืนยันข้อสรุปได้ชัดเจนที่สุดมาประกอบการนำเสนอ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558
- 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอุดรธานี นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 และเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 เสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย

พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนาส่วนใหญ่ (7 คน จาก 10 คน) เข้าใจว่า การมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพราะมีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า หลังจากมีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

แล้วจะนำมาสู่การมีพฤติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ได้แก่ การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. และ 2) พฤติกรรมการไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเนื่องจากชวานากลุ่มนี้ตระหนักว่า การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างหนี้สินเพิ่ม มีรายละเอียดของพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ชวานามีพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยจะขึ้นอยู่กับสถานที่ที่จำหน่ายสินค้าเป็นหลัก

พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มักพบในช่วงแรกของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชวานากลุ่มดังกล่าวไปปรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนัดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ซึ่งนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปแจกตามพื้นที่เป้าหมาย และในการนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นเวทีและโอกาสให้ชวานาได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการชี้แจงหลักเกณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ต.) เป็นผู้นำเครื่อง Electronic data capture (E.D.C.) กับสินค้ามาให้ชวานาใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าจริง แต่สินค้าที่จำหน่ายไม่ใช่ตราสินค้าที่ชวานาเคยใช้เป็นปกติก็ตาม แต่ใช้ในวงเงินไม่มากนักประมาณ 1,000-2,000 บาท ต่อคน ส่วนใหญ่จะซื้อข้าวสาร (9 คน จาก 10 คน) ที่เหลือจะเลือกซื้อเคมีภัณฑ์ (1 คน จาก 10 คน)

“เขา (ธ.ก.ส.) บอกให้ใช้ จะได้ใช้เป็น ก็ต้องใช้ ของที่เอามา เราไม่เคยใช้สักยี่ห้อ ปูย ยา นี้ มันลองกันไม่ได้นะ ข้าวเราไม่ตีใครจะรับผิดชอบ เลยคิดว่า เออวะ ข้าวสาร ینگก็กินทุกวัน เลยเอามา ก็กินได้เหมือนกันแหละ (หัวเราะ)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2558)

“ซื้อยาเพ็ลลีย (ศัตรูพืชชนิดหนึ่ง) ยี่ห้อนี้ไม่เคยใช้ แต่เขามันใช้ได้ก็เอา ไม่รู้จะซื้ออะไร ส่วนใหญ่เขาซื้อข้าวสารกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ถึงอย่างไรก็ตามหากพิจารณาแยกเป็นรายบุคคล จะพบว่า มีชวานาเพียงบางคนที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิดที่กำหนดไว้และนำมาใช้จริง อาจสืบเนื่องจากความต้องการ วิธีคิด นูมมอง ร่วมกับลักษณะเดิมของพฤติกรรมชวานาแต่ละคน

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความจำเป็นของการทำนาจริง โดยเฉพาะมีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ประมาณ 3-4 ครั้ง ในช่วงเวลาการเตรียมพันธุ์ข้าว การหว่านยาคุมวัชพืช การปราบศัตรูพืช การใส่ปุ๋ย และการฉีดฮอร์โมนบำรุงข้าวให้ออกรวง

พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือเรียกว่า “การซิกแซ็ก” เป็นพฤติกรรมส่วนใหญ่ของชาวนาที่เกิดขึ้น (8 คน จาก 10 คน) เช่น การให้ผู้อื่นไปใช้แทนเจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่เป็นคนในครอบครัวของตนเอง การซื้อสินค้าผิดหลักเกณฑ์ การนำสินค้าไปใช้ก่อนนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรมาใช้ทำรายการสินค้า การนำสินค้าไปขายต่อในราคาต่ำกว่าทุน รวมถึงการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรมาทุจริตทำรายการสินค้าเพื่อเปลี่ยนเป็นเงินสดจากร้านค้าอีกด้วย

หลังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรครั้งแรกในวันรับแจกบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนานิยมนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้กับร้านค้าที่เคยซื้อ หรือไปตามคำแนะนำของเพื่อนบ้าน ที่รู้ว่าร้านใดรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว เนื่องจากร้านค้าที่ไม่ใช่ ส.ก.ค. มีสินค้าตามที่ตนเองต้องการใช้ ร้านค้าโดยมากจะอยู่ในตลาดประจำอำเภอ หรือตำบลนั้น ๆ ซึ่งการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนดนั้น ขึ้นกับความสนิทคุ้นเคยระหว่างชาวนากับเจ้าของร้านค้า ตลอดจนความหลากหลายของสินค้าที่มีจำหน่าย กล่าวคือ ผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะเป็นผู้ที่มีชื่อตามบัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งต้องนำบัตรประชาชนไปยื่นร่วมกันด้วยตนเอง หากไม่มีความสนิทคุ้นเคยกับทางร้าน เพราะเกรงว่าร้านไม่ขายให้อาจเสียเวลาเดินทาง สินค้าที่นิยมแลกซื้อได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน (ผลิตภัณฑ์บำรุงข้าว) น้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับร้านค้าที่มีสินค้าประเภท เครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมด้วย ชาวนาสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการของตน ภายใต้อาณัติของร้านค้านั้น ๆ เช่น แห ผงซักฟอก เป็นต้น

“ไปเองซิ ...ร้านในตลาดจากนี้ไป 7-8 กิโลเมตร ไม่รู้จักกันใครเขาจะให้ (คนอื่นใช้แทน) เสียเวลา เสียน้ำมันฟรี ใช้เองไปเองก็หมดปัญหา...เคยซื้อผงซักฟอก แต่ถุงนึ่งก็สามร้อยกว่านะ มันขึ้นกับร้าน ว่าขายอะไรแล้วเขาให้เราใช้บัตรได้ไหม ของเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาก็ไม่ให้หรอก เห็นบอกมันต้องทำใจคิดทำอะไรเนี่ย ไม่ค่อยเข้าใจ เขาให้ก็ได้อ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

“บ้านพี่ นี้ไง (ชี้ไปบ้าน ห่างจากร้านค้าประมาณ 50 เมตร) พ่อค้าไม่รู้จักกันเลย (เสียงสูง) เอาปุ๋ยเขาไป เป็นอาทิตย์บางที่ยังไม่ได้เอาบัตรมาทุจริตเลย (เจ้าของร้าน) เขาก็ดูหน้านะ ไม่ใช่ว่าจะได้ทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

“บางคนเขาเดือดร้อน ขอแลกเป็นเงินสด พันสองพัน ก็ช่วย ๆ กันไป...ร้านเข้าระบบบาร์โค้ดเอง กำหนดราคาได้ แต่ต้องไม่เกินราคากลางที่เขากำหนด เลือกบาร์โค้ด ให้ราคามันเท่ากับของที่เขาไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาบางคนมีความต้องการใช้เงินสด เมื่อซื้อปุ๋ยด้วยบัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วจะนำไปขายต่อให้กับเพื่อนบ้านในราคาต่ำกว่าทุนเพื่อได้เงินสดมาแทน

“เขาเอามาขาย สงสารก็ซื้อไว้ ไม่เยอะ 4-5 ลูก ช่วย ๆ กันไป ...ถูกซื้ 40-50 บาทแหละ ไม่รู้เขาไปขายให้ใครอีกหรือเปล่านะ แต่น่าจะไม๊ ถ้าขายต้องได้ข่าวแล้ว...คนมันต้องกิน ต้องใช้ จำเป็นขึ้นมาก็คืนกันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความต้องการ ความสะดวกของชาวนา โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของการทำนาจริง อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีแบบแผนการใช้ “จะใช้เมื่อไหร่ก็ใช้ ซื้ออะไรก็ได้ ถ้ามีการสมยอมระหว่างร้านค้ากับผู้นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้”

1.2 การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้าประกันสมาชิกในกลุ่มคนละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงินที่มีในบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่ที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ส. วงเงินจึงมีจำนวนแตกต่างกัน ค่าสุด คือ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการวงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้าประกันกันเอง

1.3 การชำระหนี้ ธ.ก.ส. ชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต้องใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าพร้อมกับดอกเบี้ย ร้อยละ 7 บาท ต่อปี ระยะเวลาของการชำระหนี้ ต้องไม่เกิน 1 ปี คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี พบว่า ชาวนามีพฤติกรรมการชำระหนี้หลายลักษณะ คือ ส่วนใหญ่ที่ใช้เงินคืนเมื่อครบระยะเวลาที่กำหนด บางคนจะใช้เงินคืนภายใน 3-4 เดือน หลังจากขายข้าว อีกส่วนหนึ่ง ใช้เงินคืนเพียงการส่งดอกเบี้ยเมื่อครบระยะเวลาดำหนด ในขณะที่บางคนไม่ส่งเงินคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยครบระยะเวลา 1 ปี เนื่องจากมีแบบแผนของการคิดในการใช้จ่ายที่แตกต่างกัน

“คอกข้างนอก (นอกระบบ) มันโหดกว่า รุนแรงกว่า ได้มาก็ต้องใช้ข้างนอกก่อน บัตรนี้เขาให้ 31 มีนาคม โฉน เขาจะมีใบแจ้ง (หนี้) มาก่อนครบกำหนดประมาณกรกฎาคม ตอนนั้นค่อยจ่ายไม่ต้องรีบหมดเขตสิ้นสุด 31 มีนาคม ทุกปี เราเอาเงินไปเคลียร์ ธ.ก.ส. บัตรก็ใช้ได้เหมือนเดิม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

“ส่งแต่ดอกเบี้ย ดอกแค่ 7 บาท ต่อปี ถ้าขาดเหลือไม่มีหากู้ข้างนอก ร้อยละ 5 บาทต่อเดือนนะ เก็บเงินสดไว้ใช้คุ้มกว่า ปีหน้าค่อยว่ากัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

1.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนากลุ่มนี้ ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยเหตุผลหลัก คือ ตนเองไม่มีความจำเป็นต้องเสียดอกเบี้ย เพราะสามารถซื้อด้วยเงินสดได้ เนื่องจากกู้เงินจาก ธ.ก.ส. มาเพื่อใช้จ่ายอยู่แล้วในแต่ละปี การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าทำให้ไม่เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริงจะไม่รู้สึกเสียดาย อีกทั้งทำให้

ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเอง รวมถึงประสบการณ์จากการสอบถามราคาแล้วพบว่าสินค้าแต่ละอย่างบวกราคาเพิ่มขึ้น ตลอดจนบางส่วนไม่อยากได้บัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าวร่วมด้วย

“ไปถามราคาปุ๋ยที่ร้าน มันบวกเพิ่มอีก ลูกละ 20 บาท อย่างนี้ ตายเลย เราเสียดอกให้ ธ.ก.ส. แล้วต้องเสียให้ร้านอีก 2 เด้งเลย กู ธ.ก.ส. เอาเงินสดมาซื้อ ไม่ดีกว่าเหรอ มันจะช่วยหรือจะซ้ำชวานากันแน่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

“จะใช้ทำไมอยู่ดี ๆ จะไปเป็นหนี้ ไม่ถามสักคำว่ายากได้ (บัตร) หรือเปล่า เขาไม่ได้ให้เราฟรี ๆ นี่ ใช้เพลินไปเรื่อยตายนี่ก็คินพอกหางหมูแหละ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีเหตุผลที่แตกต่าง แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ มุมมองเกี่ยวกับความหมายของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่า “เป็นตัวช่วย” ชาวนายามจำเป็น ในขณะที่บางส่วน (2 คน ใน 10 คน) เห็นว่าเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยร่วมด้วย

“เพิ่มเครดิตตรงนี้ได้ เราจะใช้ก็ได้ไม่ใช้ก็ได้ ถ้าไม่อยากใช้ก็เก็บไว้อย่างนั้น เพื่อเวลาครรถกเรือเจอสาขาไหนของ ธ.ก.ส. เราก็ไปกดได้...เอาบัตรไปกด ข้าวปลูก ปุ๋ย ยา เงินเรายังมีเก็บอยู่ ก็ยังส่งลูกส่งหลานเรียนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

“ไร้คุณ ชาวนาตาตา ๆ ก็มีบัตรเครดิต รูดปีครูดปีคักกับเขาได้เหมือนกัน หนูพกตลอด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

2. ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2.1 ผลกระทบจากพฤติกรรม การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักเกณฑ์ พบว่า

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าซึ่งเกิดขึ้นกับชาวนาทั้ง 2 กลุ่ม ไม่ว่าจะมีความผิดที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ หรือผิดหลักเกณฑ์ก็ตาม แต่เป็นคนละลักษณะ คือ ในส่วนของการซื้อสินค้าตามหลักเกณฑ์ที่ใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต การมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรจะช่วยลดความกังวลของชาวนาลง เนื่องจากการมีทุนหมุนเวียนในการทำนา ทั้งชาวนายังรู้สึกพึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ที่ใช้เพียงบัตรสินเชื่อเกษตรกรกับบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเท่านั้น

“เมื่อก่อนจะวิดน้ำเข้านา นอนมือกายหน้าผากเลยนะ เจ้าของหาเงินที่ไหน ไปยืมใคร คนไม่จนไม่รู้หรอกว่าลำบากแค่ไหน พอมีบัตรนี้ ช่วยได้เยอะเหมือนยืมเงินตัวเองมาใช้ ถึงเวลาที่ใช้คืน แต่ต้องเอามาลงทุนจริง ไม่งั้นมันก็เหมือนเดิม มันอยู่ที่ตัวเราใช้ไม่ถูกไม่ต้องก็วนขายทุนหายกำไรไม่มี จะเอาอะไรไปใช้หนี้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

ในขณะที่พฤติกรรม การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าการใช้ผิดหลักเกณฑ์ ทำให้ชาวนาได้รับการตอบสนองความต้องการและมุมมองของตนเอง เช่น การให้คนในครอบครัว นำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปใช้แทนเพื่อที่ตนเองจะลดภาระการเดินทางหรือการใช้เวลาเพื่อทำกิจกรรมอื่นได้อีก เพราะส่วนใหญ่คนที่ทำนาจริง คือ คนในครอบครัวไม่เจาะจงตัวบุคคลเหมือนในบัตรสินเชื่อเกษตรกร การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแทนกันของครอบครัวที่มีแบบแผนการใช้จ่าย จึงก่อให้เกิดความคล่องตัวเพิ่มขึ้นในส่วนของการใช้ผิดหลักเกณฑ์หรือการใช้ “ซิกแซก” มีผลกระทบด้านบวกเพียงความรู้สึกพึงพอใจที่ดอกเบี้ยถูกกว่าแหล่งเงินทุนนอกระบบ พึงพอใจในความรู้สึกว่าตนมีความเท่าเทียมกับผู้อื่นเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร พึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ตลอดจนพึงพอใจต่อวิธีการทวงหนี้หลังการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของผู้ใช้เท่านั้น

“เราอยู่นาเฝ้าเครื่องวิดน้ำมัน ไม่พอ ให้เราละไปซื้อเองคงไม่คุ้ม กลับมาเครื่อง (สูบน้ำ) ไม่อยู่นี้หนักกว่าเก่า โทรให้คนที่บ้านเขาไปซื้อให้มันก็สะดวก ไม่ใช่อะอะต้องเจ้าของบัตรอย่างเดียว มันอะลุ่มอล่วยกันได้ ของอย่างนี้... ไปถามเถอะ บ้านไหนก็อย่างงี้แหละ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

“ดิฉัน เมื่อก่อนไปเอาของ (ปุ๋ย ยา) ร้าน (ขายปัจจัยการเกษตร) เขาไม่ค่อยสนใจเราเท่าไรเหมือนต้องง้อเขา เราหมดหนทาง เขาจะให้ไม่ให้ให้ใครเท่าไรแล้วแต่เขา บางคนน้อย บางคนมาก ไม่เหมือนกัน (นั่งสักครู่) ต้องยอมเราไม่มีทางไป แต่นี้ถือบัตรไปจะเอาอะไรได้หมดเหมือนร้านอยากขายให้ พอใจมาก ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรม การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าเกิดขึ้นเฉพาะผู้ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ ได้แก่ การนำปุ๋ยที่ซื้อด้วยบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปขายในราคาต่ำกว่าทุน การแลกเปลี่ยนเงินสด การใช้สินค้าอื่น ๆ ทำให้เกิดการหนี้สินเพิ่มขึ้น ในขณะที่ไม่มีเงินรายได้มาเป็นทุนหมุนเวียน นำพาสู่วงจรหนี้นอกระบบตามมา

2.2 ผลกระทบจากพฤติกรรมการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

“ช่วยได้เยอะ เมื่อก่อนเหมือนหมดหนทาง ไปกู้เขาข้างนอกมากินบ้าง ลงทุนบ้าง ดอกไม้ไร่ดอกเบี๋ยแบบ ธ.ก.ส. นะ ต่อเดือน อย่างเอาของเขามาหมิ่นนึ่ง เดือนนึ่งเราก็เสียไปแล้ว ห้าพัน แสนนึ่งเดือนละห้าพันและกว่าจะเกี่ยวข้าวนะ ดอกก็ไปสองหมื่นสามหมื่นและคันก็ยังอยู่เฉย ส่งดอกเขาไป...ข้าวที่เราขายเราไปขายให้โรงสี อย่างสมมติเราเบิกตั้งค์เขามาใช้พอเราเกี่ยวข้าว ปูบเขาก็หักหนี้หักนี้ คือ บางที่เรา บางเจ้าก็ไม่เหลือสตางค์เลย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยการใช้วงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มของชาวนาที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ ในขณะที่ความสามารถในการชำระหนี้สินไม่เพิ่มตาม เนื่องจากรายรับค่อนข้างคงที่หรือลดลง แต่ค่าครองชีพและความต้องการเพื่อการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องกลับเข้าสู่วงจรหนี้ในระบบเช่นเดิม แต่ที่เพิ่มขึ้นมา คือ หนี้ในระบบจากบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ตลอดจนบางคนถูกเอาเปรียบจากเพื่อนบ้าน โดยการขอยืมใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าแล้วไม่ใช้เงินคืน

“ไม่มี ธ.ก.ส. ชาวนาจะอยู่อย่างไร เดี่ยวฝนแล้ง เดี่ยวน้ำท่วม หนูกัด วัตควน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเทอมลูก จิปาถะ..คอกถูก ข้างนอกร้อยละ 5 ร้อยละ 10 ค่อเดือน ชาวนา ไม่ใช่ใช้เงินแก้ ทำนา ทุกอย่าง ทุกวัน ต้องใช้เงิน ไม่มีกินไม่มีใช้ ที่ไหน ทำไร ก็ต้องเอา ให้มันรอดเป็นครั้ง ๆ ไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

“มืออะไรมา กู้หมด เงินล้าน สัจจะ สตรี เวลาเอาเงินมาก็ดีหรืออก แต่อัดอนใช้ (หนี้) เนี่ย ไม่รู้จะหมุนอย่างไร ยิ่งกว่าลูกข้าง ให้ควัก (วุ่นวายมาก)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

“คนข้างบ้าน พาเราไป (หัดใช้บัตร) นี้แหละ พอไปถึงเขาบอกเฮ้ยยืมกดหน่อย เขาออกคมาหมื่นกว่าบาท โอ้โฮ เครียด เมื่อไหร่จะได้..บัตรเขาเขากดหมดแล้ว กดน้ำมันมาแล้ว เขาก็มาชำแหละขาย (แบ่งขาย) โอ้เราจะทำไง บอกไม่ให้ก็ไม่ได้กดไปหมื่นพัน...คอกเราก็จ่ายไป ไม่ว่านะขอให้ได้ต้นคืนเถอะ จำจนตายตานี้ใครขอไม่ให้อีกแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. ชาวนาจะได้รับผลกระทบตามหลักเกณฑ์ที่ ธ.ก.ส. กำหนดไว้ว่า วงเงินในบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรถือเป็นวงเงินเดียวกันกับวงเงินกู้เดิมที่ชาวนากู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ดังนั้น ผลจากจากพฤติกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. ในส่วนของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร หากไม่ใช้เงินคืนตามกำหนดจะถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 13 บาท ต่อปี

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มที่ใช้เงินคืนเมื่อครบระยะกำหนด คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปัดบัญชีหนี้สินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า 1 วัน ทำให้ชาวนากลุ่มที่ใช้เงินคืนตามกำหนดมีเงินทุนสำรองเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายต่อไป ตลอดจนการสร้างความรู้ภูมิใจให้กับชาวนาที่รักษาระดับการเป็นลูกค้าขั้นดีไว้ได้

“ถึงเวลาที่เอาเงินไปเคลียร์ อย่างเราใช้ตอนเช้า หัวหน้า (ผู้จัดการสาขา) เขาก็จะทำเรื่องตัดหนี้ให้ เย็น ๆ เราก็ไปรูดได้แล้ว เงินมันจะเข้าบัตรเหมือนเดิม คือ เดิม 50,000 ก็ไม่รู้จะไปรูดอะไรหมด หน้าทำมาจะเอาปุ้ย เอายามาให้เกาะกะบ้านทำไม คือไม่ดีข้างบ้านขออิมใช้ก่อน...ร.ก.ส. ยังบอกเลยถ้าจำเป็นอย่าไปกู้ใครนะ กลับมากู้เขา เราเป็นลูกค้าชั้นดีใจ จะให้เป็นหนี้เพิ่มอีก (หัวเราะ)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมชำระหนี้ ร.ก.ส. เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มเช่นกัน คือ กลุ่มชาวนาที่ไม่ใช้เงินคืนตามกำหนด บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะไม่สามารถใช้ได้ถึงแม้จะมีวงเงินค้างอยู่ในบัตรสินเชื่อเกษตรกรก็ตาม ถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น และถูกลดระดับลูกค้าซึ่งมีผลกับอัตราดอกเบี้ยของเงินเดิมหรือเงินกู้ก้อนใหญ่ของชาวนาที่กู้ไปแล้วนั้น ตามหลักเกณฑ์ของ ร.ก.ส. ที่วางไว้ คือ หลังจากวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี แล้วพบว่า ไม่ได้ชำระหนี้ การคิดดอกเบี้ยของเงินกู้ที่ชาวนากู้ไว้ก่อนแล้วหรือเรียกว่าหนี้ก้อนใหญ่ จะถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็น 13 บาท หลังจากเดือนเมษายนทันที ดังนั้นภาระหนี้สินของชาวนาจะเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว

“ดอกจะแพง คนที่ค้างชำระดอกเบี้ยแพงใหญ่เลย...ปกติร้อยละ 7 ต่อปี แต่ถ้าเกิน Due จะมีดอกเบี้ยปรับจาก 7 เป็น 13 จะโดนดอกเบี้ย 2 เด้ง เด้งแรก คือ ตกเป็นลูกค้าชั้น B เสียดอก 10 บาท บวกค่าปรับ 3 บาท เป็น 13 สตางค์ (ดอกเบี้ยขั้นดี 9.25)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาที่ไม่ใช้เงินคืนตามกำหนด ไม่มีความรู้ความเข้าใจว่า ตนเองต้องได้รับผลของพฤติกรรม คือ จะถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น และถูกลดระดับลูกค้าซึ่งมีผลกับอัตราดอกเบี้ยซึ่งหนี้ก้อนใหญ่ของชาวนาที่กู้ไปแล้วนั้น แต่เข้าใจผิดคิดว่าตนเองจะเสียเพียงดอกเบี้ยร้อยละ 7 บาท ต่อปี ต่อไปจึงเก็บเงินสดไว้ใช้ แทนการนำไปใช้หนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

“เอามาเงินไว้ใช้ก่อน...แบ่งไปแล้วก็รูด ไม่ได้คิดแบบนี้ (จึงไม่คืนเงิน) ดอกมันถูกกว่าข้างนอกด้วย เก็บเงินสดไว้ใช้คุ้มกว่า ข้างนอกดอกเบี้ย 5 บาท 10 บาท แล้วคิดต่อเดือนนะ อันนี้ 7 บาทต่อปี ตีรายเดือนก็ไม่ถึง 1 บาท” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

“ไม่ได้ส่งตั้งแต่ปีที่แล้ว ทั้งต้นทั้งดอก (ครบชำระวันที่ 31 มีนาคม 2557) ยังไม่ได้ติดต่อกับ ร.ก.ส. เลย ดอกเบี้ยก็ร้อยละ 7 บาท หรือ 6 บาทนี้แหละ จำไม่ได้เหมือนกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

แต่จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกรของสำนักงานใหญ่ แจ้งว่า ปีนี้เป็นกรณีพิเศษเนื่องจากเกิดภัยแล้งจึงไม่มีการปรับอัตราดอกเบี้ยตามเกณฑ์กำหนดไว้ จนกว่าจะถึงวันที่ 31 มีนาคม 2559 คือ ปีต่อไปจึงพิจารณาอีกครั้ง

2.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ จากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ของชาวนา เกิดผลกระทบด้านบวก คือ ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรจึงไม่มีความกังวลเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้ำอันจะนำมาซึ่งภาระหนี้สินของเงินก้อนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

“เดิมมีเงินเท่าไรก็ใช้เท่านั้น รู้จักกินรู้จักใช้ก็พออยู่ได้ อยากได้อะไรก็จะเอาจะซื้อให้เหมือนคนอื่นไม่ได้หรอก พยายามปลดหนี้ทุกปี ถ้าเป็นหนี้บัตรอีกยาว พันไปเรื่อย เมื่อไรจะหมด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

สำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ยังไม่พบ

3. การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนี้

3.1 การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า เมื่อชาวนารับรู้ว่ามีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูกจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินในการดำเนิน ชีวิตประจำวันชาวนาจึงพยายามปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการหาความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้จริง การทำให้ตนเองรู้มาจาก 3 วิธี คือ การเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สอบถามจากคนที่เคยใช้ ตลอดจนสอบถามร้านค้าที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว

“ตอนแรกเขาให้มาก็ดีใจ แต่ไม่รู้จะใช้ยังไง วันแจกบัตรฟังแต่มันจำไม่ได้ ดู ๆ คนอื่นเขาไปก่อน ถามเขยมันใช้ไ้เราจะเอาโน่นนี้ ข้างบ้านบอกไปพร้อมกูเลยจะได้ใช้เป็น ก็ไปกับเขา บางทีก็ถามร้าน (หัวเราะ) จะเอาของเขาต้องใช้ให้ได้นี้ะ ตอนนี้อย่างนี้สบาย ไม่ไปเองยังได้เลย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

จากผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งแต่ละคนต้องค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินและรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ทำให้ชาวนาต้องปรับตัวเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกันไว้

3.2 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าเป็นการปรับตัวที่เป็นไปเพื่อทำให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและเกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามสภาวะการณ์ มุมมองและความคาดหวัง

ที่แตกต่างกัน เมื่อมีโอกาสพบกันแต่ละคนจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร บางคนต้องการคำชี้แนะจากเพื่อนในกลุ่ม บางกลุ่มอาจสอบราคาสินค้า สถานที่รับบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ของคนในกลุ่มเอง ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักเกณฑ์ ในขณะที่บางส่วนของเกษตรกรเรียนรู้ว่า การมีบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรมีแหล่งเงินให้หมุนเพิ่ม แต่ไม่สามารถทำให้ตนลดหนี้สินได้ จึงหันมามองที่การลดต้นทุนการผลิต

“ก่อนจะรู้เรื่องนี้ ต้องนึกก่อนเราจะมีให้เขาป่าวถ้าข้าวได้ยังมีใช้เขา ข้าวมีราคาที่ดีหน่อย นี่ข้าวราคาทุน ขายทุนมา 3 เที้ยวแล้ว มีบัตรไม่ได้ทำให้หนี้เราลดลง ใช้ไม่ระวังหนี้เพิ่มอีก เราคงรู้ตัวเองจะรอให้ใครเขาช่วย หลายคนคิดว่าออกบัตรมาช่วยชานาแต่ทำไปทำมาก็ช่วยให้เป็นหนี้อีกทาง...เลยจะมาเขาโครงการกับเขานี้แหละเพื่อลดต้นทุน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

เมื่อเกิดผลกระทบด้านลบ เกี่ยวกับการถูกยืมบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรให้ซื้อสินค้าให้และไม่ใช้คืน ทำให้เพิ่มความระมัดระวังตัว ระวังความปลอดภัยให้ตนเองเพิ่มขึ้น โดยไม่ให้เพื่อนบ้านขอยืมบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ไม่พกบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไว้คู่กับบัตรประชาชน ป้องกันการหายแล้วถูกผู้อื่นนำไปใช้แทน

ที่สำคัญ คือ ชานาทุกคนที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ จนหมดวงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรจะมีการปรับตัวเข้าสู่วงจรหนี้ในระบบ ดอกเบี้ยสูงตั้งแต่ร้อยละ 3-20 ต่อเดือน เหมือนวงจรเดิม

“เวลาดังเราไม่พอใช้จ่ายอะไรจี้ โทรไปบอก (นายหน้าค้าข้าว) เอาตั้งมาให้สัก 5000 ซิ เขาก็ให้ ไว้ใจกัน ไม่ต้องเซ็นอะไร เวลาซื้อข้าวเขาก็หักไป...ดอกร้อยละ 3 ต่อเดือน มันก็ยิ่งถูกกว่าร้อยละ 5 ร้อยละ 10 เอามาหมิ่นสองหมิ่น เราเอามาแค่เดือน 2 เดือน 3 เดือน แก่จัดช่วงปลาย ๆ ข้าวใกล้เกี่ยวเงินมันไม่พอ โทรบอกเขา เขาก็โอนเข้าบัญชีมาให้เลย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชานาไม่รับรู้ว่าตนเองผ่านการปรับตัวอย่างไรมาบ้างเมื่อการนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า

“ไม่ต้องปรับอะไร ใช้ชีวิตปกติ มีบัตรมาช่วยเท่านั้นเอง ไม่ ๆ ไม่มีอะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

3.3 การปรับตัวของชานา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมชำระหนี้ ธ.ก.ส.

ชานาจะพยายามปรับตัวเพื่อป้องกันการเสียประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร โดยการหยิบยืมเงินจากแหล่งอื่น ในระยะสั้นเพื่อนำไปใช้หนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร หรือเวียนกันกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ภายในกลุ่มที่ค้ากันเอง แล้วนำไปใช้หนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรให้ตรงตามกำหนดเวลา สำหรับกรณี

ของผู้ที่ไม่ใช้คืนเงินต้น จะไม่มีเพียงการนำเงินไปส่งดอกเบี้ย ธ.ก.ส. ในขณะที่เดียวกันชวานาบางคนที่ไม่ส่งทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยคงอยู่ตามปกติโดยไม่ปรับตัวแต่อย่างไร ซึ่งตามหลักเกณฑ์แล้วควรต้องไปทำการประนอมหนี้กับ ธ.ก.ส. ไม่เช่นนั้นอาจนำไปสู่การโอนหนี้ที่มีของชวานาให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งชวานาจะหมดโอกาสกู้ยืมเงินในระบบได้อีก อันจะนำไปสู่หนี้นอกระบบดอกเบี้ยสูงต่อไป

“กันเงินไว้ว่าจะใช้เขา (ธ.ก.ส.) ถึงเวลามันจ่ายหลายอย่าง ไม่พอกก็กู้ข้างนอก วัน 2 วันไปจ่ายบัตรก่อน ดอกแล้วแต่เขาจะเรียก 300-500 คຸ້ມนะไม่จั้นถูกลดระดับลูกค้า ดอกเพิ่ม...บางคนที่เขาจับกลุ่มเขาก็กຸ້ມเวียนกัน หมุนเอาเงินไปใช้หนี้บัตร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2558)

3.4 การปรับตัวของชวานา เมื่อเกิดผลกระทบจากเหตุการณ์การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ ซึ่งทำให้ชวานายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติ ไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกร และไม่มี ความกังวลใจเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้า พบว่า มีเพียงการปรับวิธีคิดให้มั่นคงกับแบบแผนพฤติกรรมเดิมที่มีวินัยต่อการใช้จ่าย แม้จะมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจากภายนอกก็ตาม

“แม่บ้าน เขาเห็นคนอื่นไปรูคเอาของ มาถามหาบัตรว่าใช้อย่างไร อายจะใช้อย่างไร ต้องคุยให้ฟังว่ามันเป็นเงินกู้อย่างหนึ่ง ไม่เห็นด้วยซ้ำใช้เท่าไร เหลือเท่าไร ทุกวันนี้พอกินพอใช้ไม่ต้องไปหาหนี้เพิ่ม ปลดหนี้เก่าที่มี เข้าทำกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2558)

จังหวัดลพบุรี

1. พฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

พฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดลพบุรี หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชวานามีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยส่วนใหญ่ (8 คน จาก 10 คน) รับรู้ว่าการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรช่วยเสริมให้ตนเองมีความคล่องตัวด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ในขณะที่บางส่วนใช้เพื่อรักษาสีทธิ เพราะเกรงว่าตนจะเสียสิทธิจากการได้รับความช่วยเหลืออื่น ๆ ที่อาจตามมา รวมถึงชวานาบางรายเกรงใจเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. กลัวถูกมองว่าไม่ให้ความร่วมมือตามความคิดประสงค์ของแต่ละคนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้ ยังมีพฤติกรรมปลีกย่อยที่เกี่ยวข้องกับการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า พฤติกรรมการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และ 2) การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ มีรายละเอียดของพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การนำบัตรสินค้าเชื่อกศกรไปซื้อสินค้า พบพฤติกรรมของชาวนาเป็น 2 ลักษณะ คือ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยจะขึ้นอยู่กับสถานที่จำหน่ายสินค้าเป็นหลัก

พฤติกรรมการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มักพบในช่วงแรกของการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกร เนื่องจากชาวากลุ่มดังกล่าวไปรับบัตรสินค้าเชื่อกศกรตามนัดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ซึ่งนำบัตรสินค้าเชื่อกศกรไปแจกตามพื้นที่เป้าหมาย และในการนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นเวทีและโอกาสให้ชาวนาได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกร โดยเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการชี้แจงหลักเกณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ด.) เป็นผู้นำเครื่อง Electronic data capture (E.D.C) กับสินค้ามาให้ชาวนาใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรซื้อสินค้าจริง แต่สินค้าที่จำหน่ายไม่ใช่ตราสินค้าที่ชาวนาเคยใช้เป็นปกติก็ตาม แต่ใช้ในวงเงินไม่มากนัก ประมาณ 1,000-2,000 บาท ต่อคน ส่วนใหญ่จะซื้อข้าวสาร ที่เหลือจะเลือกซื้อเคมีภัณฑ์

“เขา (ธ.ก.ส.) พุดให้ฟังวันแจกบัตรที่วัดแหละ แล้วก็ให้เราได้เลย...เรามีเครื่อง (เครื่อง EDC) มีของมาจริงเลย ได้ข้าวสารมาลูกนึ่ง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

ถึงอย่างไรก็ตามหากพิจารณาแยกเป็นรายบุคคล จะพบว่า มีเพียงบางคน (1 คน จาก 10 คน) ของชาวนามีการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยไปใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต และเครื่องอุปโภคบริโภค บางชนิดที่กำหนดไว้ และนำมาใช้จริง อาจสืบเนื่องจากความต้องการ วิธีคิด มุมมอง ร่วมกับลักษณะเดิมของพฤติกรรมชาวนาแต่ละคน

ความถี่ของการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความจำเป็นของการทำจริง โดยเฉลี่ยมีการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรประมาณ 3-4 ครั้ง ในช่วงเวลาการเตรียมพันธุ์ข้าว การหว่านยาคุมวัชพืช การใส่ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช และการฉีดฮอร์โมนบำรุงข้าวให้ออกรวง

พฤติกรรมการใช้บัตรสินค้าเชื่อกศกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือเรียกว่า “การฉีกแฉีก” เป็นพฤติกรรมส่วนใหญ่ของชาวนา (9 คน จาก 10 คน) ที่เกิดขึ้น เช่น การให้ผู้อื่นไปใช้แทนเจ้าของบัตรสินค้าเชื่อกศกร แต่เป็นคนในครอบครัวของตนเอง การซื้อสินค้าผิดหลักเกณฑ์ การนำสินค้าไปใช้ก่อนนำบัตรสินค้าเชื่อกศกรมารูดทำรายการสินค้า การนำสินค้าไปขายต่อในราคาต่ำกว่าทุน รวมถึงการนำบัตรสินค้าเชื่อกศกรมารูดทำรายการสินค้าเพื่อเปลี่ยนเป็นเงินสดจากร้านค้าอีกด้วย

หลังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรครั้งแรกในวันรับแจกบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนายนิยมนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้กับร้านค้าที่ตนเองคุ้นเคย หรือไปตามคำแนะนำของ เพื่อนบ้านที่รู้ว่าร้านใดรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว เนื่องจากร้านค้าที่ไม่ใช่ ส.ก.ศ. มีสินค้าตาม ที่ตนเองต้องการใช้ ร้านค้าโดยมากจะอยู่ในตลาดประจำอำเภอ หรือตำบลนั้น ๆ ซึ่งการใช้บัตร สินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนดนั้น ขึ้นกับความสนิทคุ้นเคยระหว่างชวนา กับเจ้าของร้านค้า ตลอดจนความหลากหลายของสินค้าที่มีจำหน่าย สินค้าที่นิยมแลกซื้อ ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน (ผลิตภัณฑ์บำรุงข้าว) น้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับร้านค้าที่มีสินค้า ประเภท เครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมด้วย ชาวนาสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการของตนภายใต้ ความยินยอมของร้านค้าานั้น ๆ

“ร้านค้าลูกกับเจ้าของร้านรู้จักกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแล้ว ตอนนี้อย่าให้ลูกมาทำแทนก็รู้จัก เราดี เอาของมาก่อนได้ บัตรเอาไปวันหลัง ไม่งั้นก็ให้ลูกชายถือไป...จะเอาอะไรที่อยู่ในร้านเขาก็ดี นะให้หมด จะกี่วันค่อยเอาบัตร ไปรูดก็ได้ เขาบอกเลยว่า ลุงว่างเมื่อไหร่ผ่านมาค่อยมารูดก็ได้ ‘ไม่ต้องรีบ’” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาบางคนมีความต้องการใช้เงินสด เมื่อซื้อปุ๋ยด้วยบัตรสินเชื่อ เกษตรกรแล้วจะนำไปขายต่อให้กับเพื่อนบ้านในราคาต่ำกว่าทุนเพื่อได้เงินสดมาแทน

“คุยกันเรื่องจริง บัตรมันใช้ได้หลายรูปแบบ เปลี่ยนเป็นเงินสดก็มี ซื้อปุ๋ยมา อยากได้ เงินสดก็เอามาขาย อย่างผมนี้ซื้อปุ๋ยถูกกว่าร้าน ลูกละ 50 บาท ไม่งั้นก็แลกเงินที่ร้านค้าเลยเสีย ดอกเบี้ยไป...ร้านพินก็ต่อละ ทั้งดอกทั้งยอดขาย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิด หลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความต้องการ ความสะดวกของชวนา โดยไม่ต้องคำนึงถึง ความสอดคล้องของการทำนาจริง อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีแบบแผนการใช้ “จะใช้เมื่อไหร่ก็ใช้ ซื้ออะไรก็ได้ ถ้ามีการสมยอมระหว่างร้านค้ากับผู้นำบัตรไปใช้”

1.2 การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า ชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้าประกันสมาชิกในกลุ่ม คนละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงิน ที่มีในบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่หน้าที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ศ. วงเงินจึงมีจำนวนแตกต่างกัน ค่าสุด คือ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการวงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้าประกันกันเอง

1.3 การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ศ. ชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรสินเชื่อ เกษตรกร ต้องใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าพร้อมกับดอกเบี้ย ร้อยละ 7 บาท ต่อปี ระยะเวลาของ การชำระหนี้ ต้องไม่เกิน 1 ปี คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี ซึ่งชาวนามีการชำระหนี้บัตร

สินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. แตกต่างกัน คือ ส่วนใหญ่ (7 คน จาก 10 คน) ที่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเมื่อครบระยะเวลาที่กำหนด บางส่วนจะชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรภายใน 3-4 เดือน หลังจากขายข้าว ในขณะที่บางคนไม่ส่งเงินคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเมื่อครบระยะเวลา 1 ปี เนื่องจากไม่รู้ว่าตนเองต้องเป็นผู้ใช้หนี้ เพราะให้คนข้างบ้านนำไปใช้

“หลานมันขอยืม เราไม่ได้ใช้อะไรก็ให้มันยืมบัตรไปรูคใจ ไม่รู้ว่านี่เราต้องใช้เอง จนมาคุยกับผู้ใหญ่กับป้านิด เขาหัวเราะกันใหญ่ว่าฉันบ้าไม่รู้เรื่อง บัตรชื่อเรา หนี้ก็ต้องของเราชิต ถึงเวลาส่งเขาทวงมามันจ่ายแต่ดอกเบี้ยยังเป็นของเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

“ได้ข้าวผมไม่ส่งนะถ้าผลผลิตมันไม่คุ้ม เราต้องเก็บไว้ใช้ในส่วนอื่นนี่มันดอกเบี้ยละ 7 ไปเอาไปหาที่อื่นยากแล้วก็แพงกว่า เมื่อมีเรื่องเร่งด่วนเข้ามาหาที่ไหนไม่ได้ไม่รู้จะพึ่งใครก็เลยไม่คืน...รอครบปีทีเดียวเลย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

1.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปใช้หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวากลุ่มนี้ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เพราะรับรู้ว่าเป็นการเพิ่มรายจ่าย เพิ่มหนี้ โดยไม่จำเป็น ด้วยหลายเหตุผล เช่น การไม่ได้เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริงทำให้ไม่รู้สึกเสียดาย อีกทั้งทำให้ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเอง การสอบถามราคาแล้วพบว่าสินค้าแต่ละอย่างบวกราคาเพิ่มขึ้น

“ร้านค้าเขาขายเงินสด ราคานิ่ง แต่พอเอาบัตรไปรูค เขาคิดบวกอีก 20 บาท เลยไม่รูค เสียเงินให้ทั้งร้านที่ขายแพง แล้วต้องเสียดอกให้ ธ.ก.ส. อีก... ไร่บัตรนี้ไม่รู้เขาให้มาช่วยหรือมาซ้ำเลยนะ คือ ดูแล้วมันเหมือน...คือ เรามันเสียสองทอดลงนี่ก็ดู” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดลพบุรี มีจะมีเหตุผลที่แตกต่าง แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ มุมมองเกี่ยวกับความหมายของบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ทุกคนเห็นพ้องคือกันว่า “เป็นตัวช่วย” ชาวนาในยามจำเป็น

“บัตรนี้ทำไว้ดีมากเลยคือเกษตรกรเรียกว่าจากคนที่กู้เงินมาเยอะ เต็มทุกอย่างที่กู้ได้แล้ว มีบัตรยังใช้ได้...คนละ 2 หมื่น 3 หมื่น 4 หมื่น สูงสุด 5 หมื่น ใจ มันก็ยังดีนะ มีเงินให้เขายามฉุกเฉิน มีทางให้คืนได้ ไปยืมใครเขามันไม่ได้ก็มีนะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

2. ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2.1 ผลกระทบจากพฤติกรรม การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็น ไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักกฎเกณฑ์ พบว่า

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้าเกิดขึ้นกับชาวนาทั้ง 2 กลุ่ม ไม่ว่าจะมีความผิดที่เป็น ไปตามหลักเกณฑ์ หรือผิดหลักกฎเกณฑ์ก็ตามแต่เป็น

คนละลักษณะ คือ ในส่วนของการซื้อสินค้าตามหลักเกณฑ์ที่ใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต การมีบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรจะช่วยลดความกังวลของชาวนาลง เนื่องจากการมีทุนหมุนเวียนในการทำ อีกทั้งชาวนายังรู้สึกพึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ที่ใช้เพียงบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรกับบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเท่านั้น

“ใช้คู่กับบัตรประชาชน เขาให้ซื้อน้ำมัน ปุ๋ย ยา พันธุ์ข้าวเปลือก พันธุ์ถั่ว พันธุ์อะไรก็ได้ มันจะมีร้านที่ขึ้นทะเบียนกับ ธ.ก.ส. อย่างน้ำมันก็มี ปีน้ำมันบางจาก ป.ต.ท. ไม่ยากหรอก เขาจะขึ้นป้าย ตัวใหญ่ชัดเจน ว่ารับบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร...มันสะดวกสบายนะการใช้บัตรนะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

ในขณะที่พฤติกรรมการนำบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้าแบบผิดหลักเกณฑ์ ทำให้ชาวนาได้รับการตอบสนองความต้องการและมุมมองของตนเอง เช่น การให้คนในครอบครัวนำบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร ไปใช้แทน ทำให้ตนเองลดภาระการเดินทาง หรือการใช้เวลาเพื่อทำกิจกรรมอื่นได้อีก เพราะส่วนใหญ่คนที่ทำนาจริง คือ คนในครอบครัว ไม่เจาะจงตัวบุคคลเหมือนในบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร การใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรแทนกันของครอบครัวที่มีแบบแผนการใช้จ่ายจึงก่อให้เกิดความคล่องตัวเพิ่มขึ้นในส่วนของการใช้ผิดหลักเกณฑ์ หรือการใช้ “ซิกแซ็ก” มีผลกระทบด้านบวกเพียงความรู้สึกพึงพอใจที่ดอกเบี้ยถูกกว่าแหล่งเงินทุนนอกระบบ พึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้

“บัตรมันดี ดีมาก สำหรับเวลาเราเงินหมด ขาดเหลือเราก็ไปรูดได้ ไม่ต้องกู้ เขาให้มันก็ดี มันไม่มีเสียอะไรเลย ไม่ใช่ก็ไม่เสียอะไร ดั่งมีในกระเป๋าเก็บไว้ ใช้บัตรรูดแทน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้า เกิดขึ้นกับผู้ที่ใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรแล้วไม่มีวงเงินเพียงพอสำหรับการซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นในขณะที่ไม่มีเงินรายได้มาเป็นทุนหมุนเวียน นำพาสู่วงจรหนี้นอกระบบตามมา

“บัตรใช้รูด แต่น้ำมันกับยา แคนันแหละ รูดหมดก็จกเค้าแกโน้น เค้าแกนี้ จกลูกบ้าง ไม่มีก็หากันจนมีแหละ...อย่างไรก็ต้องเอา อย่างเราไปเซ็นต์ที่ไหนเขาก็บวกดอกเบี้ยไปอีก เหมือนกัน แต่มันร้อยละ 3 ต่อเดือน ไม่เอาร้อยละ 5 ก็บุญหัวแล้ว 3 เดือน 4 เดือน ก็ไปคืนเขา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

2.2 ผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

“บัตรนี้คืนะ อย่างเราไม่มีน้ำมันเติมรถมีบัตร ไปก็เติมได้ ข้าวสารก็ซื้อได้ น้ำมันพืชอย่างเนี่ยะ มันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตคอกมันถูก ถ้าไม่มีบัตร ไปเข้าอย่างโรงจำนำนี่ก็ร้อยละ 3 แล้ว ถ้าคิดถึงประโยชน์ ผมว่า ดีกว่าบัตรที่กดเงินได้อีก อย่างถ้ากดเงินมาแสนหนึ่ง อยากใช้อะไรก็ใช้ไปจำเป็น ไม่จำเป็น เดียวก็หมด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยการใช้วงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มของชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ ในขณะที่ความสามารถในการชดเชยหนี้สินไม่เพิ่มตาม เนื่องจากรายรับค่อนข้างคงที่หรือลดลง แต่ค่าครองชีพและความต้องการเพื่อการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้นทำให้ต้องกลับเข้าสู่วงจรหนี้ในระบบเช่นเดิม แต่ที่เพิ่มขึ้นมา คือ หนี้ในระบบจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ตลอดจนบางคนถูกเอาเปรียบจากเพื่อนบ้านโดยการขอยืมใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าแล้วไม่ใช้เงินคืน

“สูงสุดเขาให้วงเงิน 5 หมื่น ใครได้ 5 พัน หรือ 2 หมื่นนี่ไป ขยายวงเงินได้เลยแต่ต้องมีคนในกลุ่มไปค้าประกันนะ นี่ก็รวมกัน 5 คน ขยายได้ 50,000 แล้ว แต่ปัญหา คือ ทุกคนมีหนี้ของเพื่อนที่เราค้าให้อีก 4 คน มารวมด้วยใครหนีไปคน ก็หารกันช่วยกันใช้หนีไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

2.3 ผลกระทบจากการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. ชาวนาจะได้รับผลกระทบตามหลักเกณฑ์ที่ ธ.ก.ส. กำหนดไว้ว่า วงเงินในบัตรสินเชื่อเกษตรกรถือเป็นเงินก้อนเดียวกันกับเงินก้อนเดิมที่ชาวนากู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ดังนั้น ผลจากจากการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในส่วนของบัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งเป็นเงินก้อนเล็กจะเกิดขึ้นกับเงินก้อนใหญ่ในลักษณะเดียวกันด้วย กล่าวคือ หากไม่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามกำหนดจะถูกปรับอัตราดอกเบี้ยในทุกวงเงินที่กู้เป็นร้อยละ 13 บาท ต่อปี

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มที่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเมื่อครบระยะกำหนด คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที เมื่อ ธ.ก.ส. ปิดบัญชีหนี้สินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า 1 วัน ทำให้ชาวนากลุ่มที่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามกำหนดมีเงินทุนสำรองเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายต่อไป ตลอดจนการสร้างความภูมิใจให้กับชาวนาที่รักษาระดับการเป็นลูกค้าชั้นดีไว้ได้

“เงินกู้ฟื้นฟู คัดคอกร้อยละ 3 ถ้าปกติร้อยละ 7 ต่อปี เรามั่นลูกค้าชั้นดี สามเอวบก ตั้งแต่กู้มาไม่เคยผัดนัดถึงเวลาส่งตลอด สามเอวบกนี่ถ้าเราเป็นอะไรไปหนี้ไม่มากเขาใช้หนี้ให้เสร็จเลยลูกค้าชั้นดี เราจะไค้กู้ตลอด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มเช่นกัน คือ กลุ่มชาวนาที่ไม่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามกำหนด บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะไม่สามารถใช้ได้ถึงแม้จะมีวงเงินค้างอยู่ในบัตรสินเชื่อเกษตรกรก็ตาม ถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น และถูกลดระดับลูกค้าซึ่งมีผลกับอัตราดอกเบี้ยของเงินก้อนใหญ่ของชาวนาที่กู้ไปแล้วนั้น ตามหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. ที่วางไว้ คือ หลังจากวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี แล้วพบว่าไม่ใช้หนี้การคีดดอกเบี้ยของเงินกู้ที่ชาวนากู้ไว้ก่อนแล้วหรือเรียกว่าหนี้ก้อนใหญ่ จะถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็น 13 บาท หลังจากเดือนเมษายนทันที ดังนั้นภาระหนี้สินของชาวนาจะเพิ่มขึ้น

แต่จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ แจ้งว่า ปีนี้เป็นกรณีพิเศษเนื่องจากเกิดภัยแล้ง จึงไม่มีการปรับอัตราดอกเบี้ยตามเกณฑ์ กำหนดไว้จนกว่าจะถึงวันที่ 31 มีนาคม 2559 คือ ปีต่อไปจึงพิจารณาอีกครั้ง

2.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ และเกิดผลกระทบด้านลบ คือ ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรจึงไม่มีความกังวลเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้าอันจะนำมาซึ่งภาระหนี้สินของเงินก้อนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

สำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ยังไม่พบ

3. การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนี้

3.1 การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า เมื่อชาวนารับรู้ว่า มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูกจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินในการดำเนินชีวิตประจำวันชาวนาจึงพยายามปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการหาความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้จริง การทำให้ตนเองรู้มาจาก 3 วิธี คือ การเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สอบถามจากคนที่เคยใช้ ตลอดจนสอบถามร้านค้าที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว

“ปีแรกไม่ได้ใช้ (หัวเราะ) ใช้ไม่เป็นก็รอดูคน โนนคนนี่เขาใช้กัน ก็ไปลองใช้มั้งร้านเขาก็แนะนำให้...วันแจกบัตรกลับก่อนไม่ได้ฟัง อาศัยตามเอา งงแรก ๆ แค่นั้นนะ ตอนนี้มีมาเท่าไรก็หมด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

จากผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ซึ่งแต่ละคนต้องค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินและรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ทำให้ชาวนาต้องปรับตัวเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกันไว้

3.2 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าเป็นการปรับตัวที่เป็นไปเพื่อทำให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังจากการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรตามภาวะการณ์ มุมมอง และความคาดหวังที่แตกต่างกัน เมื่อมีโอกาสพบกันแต่ละคนจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร บางคนต้องการคำชี้แนะจากเพื่อนในกลุ่ม บางกลุ่มอาจสอบถามราคาสินค้า สถานที่รับบัตร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ของคนในกลุ่มเอง ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักเกณฑ์

ที่สำคัญ คือ ชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์จนหมดวงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรจะมีการปรับตัวเข้าสู่วงจรหนี้ในระบบ ดอกเบี้ยสูงตั้งแต่ร้อยละ 3-5 ต่อเดือน เหมือนวงจรเดิม

“เอาของที่เก่าแก่ที่ร้านเนี่ย เก่าแก่ให้เยอะกว่า ไปรูดเต็มที่ได้อีก 3 หมื่น 5 หมื่น รูดหมดก็เหมือนเดิม ทำนาเยอะ 50,000 ไม่พอหรอก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาไม่รับรู้ว่าตนเองผ่านการปรับตัวอย่างไรมาบ้างเมื่อการนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า

“ไม่มีอะไร ก็แค่บัตร มีเงินให้ใช้เพิ่ม ชีวิตก็ปกติ มันไม่ได้เปลี่ยนอะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558)

3.3 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. ชาวนาจะพยายามปรับตัวเพื่อป้องกันความเสียหายจากการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร โดยการหยิบยืมเงินจากแหล่งอื่น ในระยะสั้นเพื่อนำไปใช้หนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร หรือเวียนกันกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ภายในกลุ่มที่ค้ำกันเอง แล้วนำไปใช้หนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรให้ตรงตามกำหนดเวลา สำหรับกรณีของผู้ที่ไม่ใช้คืนเงินต้น จะไม่มีเพียงการนำเงินไปส่งดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส.

3.4 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปใช้ ซึ่งทำให้ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร และไม่มี ความกังวลใจเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้า พบว่า มีเพียงการปรับวิถีคิดให้มั่นคงกับแบบแผนพฤติกรรมเดิมที่มีวินัยต่อการใช้จ่าย แม้จะมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจากภายนอกก็ตาม

จังหวัดสระบุรี

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดสระบุรี หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรม จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) พฤติกรรมการใช้บัตร ส่วนใหญ่ (7 คน จาก 10 คน) เกิดขึ้นเพราะเข้าใจว่าการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกร ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า หลังจากมีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้ว จะนำมาสู่การมีพฤติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ได้แก่ การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. และ 2) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชาวนากลุ่มนี้ตระหนักว่า การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างหนี้สินเพิ่ม มีรายละเอียดของพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ชาวนามีพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้และผิดตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยจะขึ้นอยู่กับสถานที่จำหน่ายสินค้า และผู้ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นหลัก

พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มักพบในช่วงแรกของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชาวนากลุ่มดังกล่าวไปรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนัดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ซึ่งนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปแจกตามพื้นที่เป้าหมาย และในการนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นเวทีและโอกาสให้ชาวนาได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการชี้แจงหลักเกณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ค.) เป็นผู้นำเครื่อง Electronic data capture (E.D.C.) กับสินค้ามาให้ชาวนาใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าจริง แต่สินค้าที่จำหน่ายไม่ใช่ตราสินค้าที่ชาวนาเคยใช้เป็นปกติก็ตาม แต่ใช้ในวงเงินไม่มากนักประมาณ 1,000-2,000 บาท ต่อคน ส่วนใหญ่จะซื้อข้าวสาร ปุ๋ยเคมี และเคมีภัณฑ์

“เขา (ธ.ก.ส.) เอาเครื่องมาตั้งที่วัดให้กดสินค้า แล้วแต่ใครจะซื้อ นี้ ได้ปุ๋ย มา 10 ลูก 5,000 บาท ยี่ห้อของเขาแหละ เกลียวเชือก นั้นแหละครั้งเดียว ไม่ต้องเจอกันอีก” (ผู้ให้ข้อมูล รายที่ 2, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

ถึงอย่างไรก็ตามหากพิจารณาแยกเป็นรายบุคคล จะพบว่า มีเพียงบางคนที่มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยไปใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิดที่กำหนดไว้และนำมาใช้จริง อาจสืบเนื่องจากความต้องการ วิธีคิด มุมมอง ร่วมกับลักษณะเดิมของพฤติกรรมชาวนาแต่ละคน

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความจำเป็นของการทำนาจริง โดยเฉลี่ยมีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรประมาณ 3-4 ครั้ง ในช่วงเวลา การเตรียมพันธุ์ข้าว การหว่านยาคุมวัชพืช การใส่ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช และการฉีดฮอร์โมนบำรุงข้าวให้ออกรวง

“ร้านค้าห่างไปไม่ถึง 10 กิโลเมตร จะใช้อะไรเมื่อไหร่ก็ไปเอาตามนั้น ถึงหน้าหว่านก็พันธุ์ข้าว ยาคุมหญ้า กว่าจะใส่ปุ๋ยอีกนาน ไม่ต้องเอามาเก็บให้ขึ้น ถึงเวลาใช้ก็ไปเอา คนเรามันต้องคิดให้ละเอียดไม่จั้นก็ไม่มีความอะไรจำเป็นไม่จำเป็นไม่รู้ ลูกหลานจะว่าเอาได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือเรียกว่า “การซิกแซ็ก” เป็นพฤติกรรมส่วนใหญ่ของชาวนา (6 คน จาก 7 คน) ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การให้ผู้อื่นไปใช้แทนเจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่เป็นคนในครอบครัวของตนเอง การนำสินค้าไปขายต่อในราคาต่ำกว่าทุน รวมถึงการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรมารูดทำรายการสินค้าเพื่อเปลี่ยนเป็นเงินสดจากร้านค้า

หลังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรครั้งแรกในวันรับแจกบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนานิยมนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้กับร้านค้าที่ตนเองคุ้นเคยหรือไปตามคำแนะนำของเพื่อนบ้านที่รู้ว่าร้านใดรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว เนื่องจากร้านค้าที่ไม่ใช่ ส.ก.ต. มีสินค้าตามที่ตนเองต้องการใช้ ร้านค้าโดยมากจะอยู่ในตลาดประจำอำเภอหรือตำบลนั้น ๆ ซึ่งการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนดนั้น ขึ้นกับความสนิทคุ้นเคยระหว่างชาวนากับเจ้าของร้านค้า ตลอดจนความหลากหลายของสินค้าที่มีจำหน่าย สินค้าที่นิยมแลกซื้อ ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน (ผลิตภัณฑ์บำรุงข้าว) น้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับร้านค้าที่มีสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมด้วย ชาวนาสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการของตนภายใต้ความยินยอมของร้านค้านั้น ๆ เช่น ดึงเก็บน้ำพลาสติก เป็นต้น

“เงินสดเขาก็ให้...เห็นญาติลูกพี่ลูกน้องแฟนต่อรองกะร้านค้า เอาเงินได้นะแต่ต้องจ่ายดอกหมื่นละ 7 ร้อยหรือเท่าไรก็ว่ากัน ไป ค่าป่วยการเขา กว่าจะสร้างหลักฐาน กว่าจะเบิกคืนได้แล้วก็ไปเสียอีกร้อยละ 7 ให้ ธ.ก.ส. รวมแล้วเป็นเท่าไร คิดไม่เป็น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

“ถ้าเอาบัตรประชาชนและใบนี้ไป (หยิบบัตรสินเชื่อเกษตรกร) ลูกเมียไปใครเอาไปก็ใช้ได้ นี่ก็ไอ้หมอ (นามสมมติของลูกเขย) ไปกดมา 9 พันกว่า ปุ๋ยกะยา เอามาใช้ในนาเขาแหละ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ลูกหลานของชาวนาบางคน รู้เห็นกับร้านค้า เอาบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปรูดสินค้าแทนผู้ปกครอง แล้วแลกเป็นเงินสดในบางส่วน เพื่อนำไปใช้จ่ายตามต้องการ

“หลานฉันนี่แหละ เอาบัตรแม่ฉัน ไปใช้ แม่ให้ไปเอาปุ๋ย มัน ก็ไปเอาแต่มันแลกเป็นเงินสดไป ค่ากันบ้านจะแตก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความต้องการ ความสะดวกของชาวนา โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของการทำนาจริง อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีแบบแผนการใช้ “จะใช้เมื่อไหร่ ก็ใช้ ซื้ออะไรก็ได้ ถ้ามีการสมยอมระหว่างร้านค้ากับผู้นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้”

1.2 การขอเพิ่มวงเงินของบัตร พบว่า ชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้าประกันสมาชิกในกลุ่ม คนละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงินที่มีในบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่ที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ส. วงเงินจึงมีจำนวนแตกต่างกัน ตั้งแต่ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการวงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้าประกันกันเอง

1.3 การชำระหนี้ ธ.ก.ส. ชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต้องใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าพร้อมกับดอกเบี้ยร้อยละ 7 บาท ต่อปี ระยะเวลาของการชำระหนี้ ต้องไม่เกิน 1 ปี คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี พบว่า ชาวนามีพฤติกรรมการชำระหนี้หลายลักษณะ คือ ส่วนใหญ่ที่ใช้เงินคืนเมื่อครบระยะกำหนด บางส่วนจะใช้เงินคืนภายใน 3-4 เดือน หลังจากขายข้าว เนื่องจากมีแบบแผนของการคิดในการใช้จ่ายที่แตกต่างกัน

“ชาวนามันก็ต้องอยู่กับ ธ.ก.ส. นี่แหละ ลงทุน ลูกเรียน ปลูกบ้าน สารพัดอย่างในชีวิต กู้เงินปีละ 2 แสน 3 แสนนะ ทำข้าวนะ พอได้ก็รีบไปส่ง ไม่เคยเสียประวัติเลย ไปปุ๊บจะเอาอะไรก็ได้ มอเตอร์ไซด์คันนี้ยังเอามาเลย ธ.ก.ส. เนี่ย ส่งได้ 5 ปี พอได้บัตรอย่างนี้มันปีเดียว แต่ได้ข้าวก็รีบไปส่ง อย่งไรก็ต้องใช้เขาเงินคนอื่น เก็บไว้ผลอใช้หมด จะลำบากใจเปล่าๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

“มันต้องใช้หนี้ร้าน หนี้ข้างบ้านก่อนดอกแพง อีกอย่างถ้าถึงเวลาใช้ไม่ใช้ เทียวต่อไปเขาไม่ให้ทำไงล่ะ หนี้บัตรว่ากันใกล้มีนาโน้นค่อยหา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

1.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนากลุ่มนี้ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยเหตุผลหลัก คือ ตนเองไม่มีความจำเป็นต้องเสียดอกเบี้ย เพราะสามารถซื้อด้วยเงินสดได้ เนื่องจากกู้เงินจาก ธ.ก.ส. มาเพื่อใช้จ่ายอยู่แล้วในแต่ละปี เป็นการเพิ่มรายจ่าย เพิ่มหนี้โดยไม่จำเป็น การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าทำให้ไม่เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริงจะไม่รู้สึกเสียดาย อีกทั้งทำให้ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเอง รวมถึง

ประสบการณ์จากการสอบถามราคาแล้วพบว่า สินค้าแต่ละอย่างบวกราคาเพิ่มขึ้น ตลอดจน ไม่อยากได้บัตรสินค้าเชิงเกษตรกรดังกล่าว ร่วมด้วย

“เขาให้ทำก็ทำ ไปงั้นแหละไม่ใช้หรอก ใครจะไปใช้ละมันเสียดอก 2 กระทอก ที่แรกไปดูยาที่ร้าน ปกติ 280 รูด 300 แล้วเราจะซื้อมันทำไม ก็ไม่ใช้เลยที่นี่ ทำรุ่นแรก ๆ เลย หมู่เราได้ 7 คน ตอนนั้นไปถามข้าวปลูกลูกละ 480 ใช้บัตรรูดมันคิด 500 เราไปเสียโน้น (ดอก ธ.ก.ส. จากการรูดบัตร) มันมาเสียนี้อีก 20 บาท โธ่มันก็แพงเยอะซิ ดูแล้วมันจะซ้ำเราใหญ่ไม่ได้ช่วย ก็เดือน ๆ ก็มาคิดดอกกระเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

“(บัตรอยู่ในซองฉีกให้ดู) มันมีทุนอยู่ที่ไม่ต้องใช้ (บัตร) กู้ ธ.ก.ส. ปีละ 5 หมื่น 5 หมื่น คือ ทุนเรามีแต่มันไม่พอ ก็ต้องกู้เขา อีกอย่าง ธ.ก.ส. ถ้าเราไม่กู้ไม่เคลื่อนไหวเลยเขาจะตัดสิทธิเรา เขาจับย้ายกลุ่มเลยนา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินค้าเชิงเกษตรกรจังหวัดสระบุรี จะมีเหตุผลที่แตกต่าง แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ มุมมองเกี่ยวกับความหมายของบัตรที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่า “เป็นตัวช่วย” ชาวนาในยามจำเป็น หรือยามฉุกเฉิน

“(มีบัตร) ยามเราไม่มีดั่ง ถึงแม้จะกินตัวเราสักนิดก็ยังดี (เสียดอก) ยังรอด คิดว่า ร้อยละ 5 ร้อยละ 10 ตอนนีชาวนามีแต่เจ้ากับเจิง ถามว่าทำไม ก็ต้องทำไมทำนา จะทำอะไรละ ทั้งไว้เฉย ๆ ต้นอะไรต่ออะไรขึ้นรกไปหมด นี่วันแค่ 7 เดือนที่ผ่านมา เมื่อเช้าไปดูต้นตะขบขึ้นแล้ว ต้องไปฟัน มันรกรกใครเขาก็ไม่มาไถให้ มันเจิงก็ต้องทำเอาเงินเก่าแลกเงินใหม่ไปก่อน เผื่อว่ามันจะได้บ้าง มันต้องหวังนะ คนไม่ใช้ชาวนาก็พูดได้ว่า ยิ่งทำยิ่งจน ทำทำไม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

2. ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินค้าเชิงเกษตรกร

ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินค้าเชิงเกษตรกร มีดังนี้

2.1 ผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินค้าเชิงเกษตรกรไปซื้อสินค้า ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักกฎเกณฑ์ พบว่า

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการนำบัตรสินค้าเชิงเกษตรกรไปซื้อสินค้า เกิดขึ้นกับชาวนาทั้ง 2 กลุ่ม ไม่ว่าจะมีความผิดที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ หรือผิดหลักกฎเกณฑ์ก็ตามแต่เป็นคนละลักษณะ คือ ในส่วนของการซื้อสินค้าตามหลักเกณฑ์ที่ใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตการมีบัตรสินค้าเชิงเกษตรกรจะช่วยลดความกังวลของชาวนาลง เนื่องจากการมีทุนหมุนเวียนในการทำนา อีกทั้งชาวนาทั้งหมดที่ใช้บัตรสินค้าเชิงเกษตรกร ยังรู้สึกพึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ที่ใช้เพียงบัตรสินค้าเชิงเกษตรกรกับบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเท่านั้น

“พอใจ ชอบใจ มันแทบขาดไม่ได้แล้วถ้าเคยใช้ใจ มันสะดวก ไม่ต้องกังวลเรื่องค่าปุ๋ย ค่ายา ...เขามีใบแจ้งหนี้เดือนประมาณเดือนนึง ก่อนถึงกำหนด 31 มีนา (หีบใบแจ้งหนี้มาให้ดู)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

ในขณะที่พฤติกรรมกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้าการใช้ผิดหลักเกณฑ์ ทำให้ชาวนาได้รับการตอบสนองความต้องการและมุมมองของตนเอง เช่น การให้คนในครอบครัว นำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปใช้แทนทำให้ตนเองลดภาระการเดินทาง เพราะส่วนใหญ่คนที่ทำนาจริง คือ คนในครอบครัวไม่เจาะจงตัวบุคคลเหมือนในบัตรสินเชื่อเกษตรกร การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แทนกันของครอบครัวที่มีแบบแผนการใช้จ่ายจึงก่อให้เกิดความคล่องตัวเพิ่มขึ้น ในส่วนของการใช้ผิดหลักเกณฑ์หรือการใช้ “ซิกแซ็ก” มีผลกระทบด้านบวกเพียงความรู้สึกพึงพอใจที่ดอกเบี้ยถูกกว่า แหล่งเงินทุนนอกระบบ พึงพอใจในความรู้สึกว่าตนมีความเท่าเทียมกับผู้อื่นเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร พึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ตลอดจนพึงพอใจต่อวิธีการทวงหนี้หลังการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของผู้ใช้เท่านั้น

“ให้ลูกชายไปใช้ ส่วนใหญ่ก็ซื้อน้ำมัน ไม่ไปด้วยหรือขี่เก็ยนั่งรถ ใจคอไม่ดี มันขยับ ยังกะบิโน บอกไม่เชื่อ ค่ำก็ทะเลาะกัน มันจะซื้ออะไรก็ไปรูคมา มันคนทำ ฉันทำไม่ไหวแล้ว แต่บัตร มันซื้อฉันทำใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้า เกิดขึ้น เฉพาะผู้ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเงินสด การซื้อสินค้าให้คนอื่นด้วยบัตรสินเชื่อเกษตรกรตนเอง ทำให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นในขณะที่ไม่มีเงินรายได้มาเป็นทุนหมุนเวียน นำพาสู่วงจรหนี้นอกระบบตามมา

“เราต้องรับผิดชอบคนข้างบ้าน 3 หมื่น (เน้นเสียงยาว) ไปเอาปุ๋ยด้วยกัน 3 คน เขาก็เอาราก็เอา แบ่งกันเพื่อนกัน นี่เพื่อนตาย ใครเขาจะมารับรู้ก็ใช้หนี้เอง เกรียคอยู่เนี่ยะ ยังไม่มีจะส่งเลย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

“ที่บอกว่าหลานใจ อีแม่ให้ลูกไปเอาปุ๋ยมา แม่ให้เอา 5 พัน ใ้ลูกไปเอา 8 พัน มันเอาไปขาย คุดมัว (ยาบ้า) ก็เป็นเรื่องกัน เวลาทวงใบแจ้งเขาทวง 8 พัน แม่ก็ว่า ธ.ก.ส. โกง ยันกันเข้า ลูกถึงรับว่าเอามาซื้อมัว แม่ก็ใช้หนี้ไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2558)

“บัตรมันเงินน้อยไม่พอหรอก แก่ซัดไป สุดท้ายมันก็เหมือนเดิม ที่ไหนมีให้ก็ต้องเอา ในหมู่บ้านนี้ร้อยละ 5 ต้องมีของหรือคนค้าประกันนะ ต่างคนต่างกู้ ต่างคนต่างค้ำ บางทีคิดเสียขายดอก เดือนละ 1000 บางทีส่งได้แต่ดอก คั้น ไม่ยุบเลย ไม่มีก็ต้องเอาดอกนี้หยุดไม่ได้เลยนะไม่จับทบทันเลย คนจนมันถึงจนลงเรื่อย ๆ ยิ่งกู้ยิ่งจน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

1.2 การขอเพิ่มวงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า ชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้ำประกันสมาชิกในกลุ่มคนละ

4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงินที่มีในบัตรสินเชื่อ เกษตรกรเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่/นาที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ส. วงเงินจึงมีจำนวน แตกต่างกันไป ตั้งแต่ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการ วงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้าประกันตนเอง

2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ ธ.ก.ส. ชาวนาจึงได้รับผลกระทบตาม หลักเกณฑ์ที่ ธ.ก.ส. กำหนดไว้ว่า วงเงินในบัตรสินเชื่อเกษตรกรถือเป็นเงินก้อนเดียวกันกับเงิน ก้อนเดิมที่ชาวนักู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ดังนั้น ผลจากพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ ธ.ก.ส. ในส่วนของบัตร สินเชื่อเกษตรกรซึ่งเป็นวงเงินที่ผูกพันกับวงเงินกู้อื่น กล่าวคือ หากไม่ใช้เงินคืนตามกำหนดจะถูก ปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 13 บาท ต่อปี

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มที่ใช้เงินคืน เมื่อครบระยะกำหนด คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปิดบัญชี หนี้สินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า 1 วัน ทำให้ชาวนักู้ยืมที่ใช้เงินคืนตามกำหนด มีเงินทุนสำรองเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายต่อไป ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชาวนักู้ยืมที่รักษา ระดับการเป็นลูกค้าชั้นดีไว้ได้

“ดอกเบี้ย 31 มีนาคมต้องหาเงินไปเคลียนะ ไม่งั้น ธ.ก.ส. จะปรับเรลดลูกค้า สงเรา จะเสียดอกเบี้ย 13 บาทเลย ทุกเงินกูที่มีนะ...อย่างผมนี้ลูกค้าชั้นดีเกรด A ตลอด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

“เงินสดไป เอาไว้หมุนอย่างอื่นได้ บัตรเนี่ย พอถึงปีเราค่อยไปเคลียร์ พอเคลียร์ปั๊บ จบ วงเงินจะเต็มเหมือนเดิมทันที รูดได้เลย ไมเกิน 1 วัน หรือค ดอกถูกกว่าไปเอาที่ร้านขายยา ขายปุ๋ย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มเช่นกัน คือ กลุ่มชาวนักู้ยืมที่ไม่ใช้เงินคืนตามกำหนด บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะไม่สามารถใช้ได้ถึงแม้จะมีวงเงิน ค้างอยู่ในบัตรสินเชื่อเกษตรกรก็ตาม ถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น และถูกลดระดับลูกค้าซึ่งมีผลกับ อัตราดอกเบี้ยของวงเงินกู้ใหญ่ของชาวนักู้ยืมที่กู้ไปแล้วนั้น ตามหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. ที่วางไว้ คือ หลังจากวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี แล้วพบว่า ไม่ใช้หนี้ การคิดดอกเบี้ยของเงินกูที่ชาวนักู้ยืมไว้ก่อน แล้วหรือเรียกว่าหนี้ก้อนใหญ่จะถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็น 13 บาท หลังจากเดือนเมษายนทันที ดังนั้นภาระหนี้สินของชาวนักู้ยืมจะเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว

แต่จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกรของธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ แจ้งว่า ปีนี้เป็นกรณีพิเศษเนื่องจากเกิดภัยแล้ง จึงไม่มีการปรับอัตราดอกเบี้ยตามเกณฑ์กำหนดไว้จนกว่าจะถึงวันที่ 31 มีนาคม 2559 คือ ปีต่อไป จึงจะพิจารณาอีกครั้ง

2.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ เกิดผลกระทบด้านบวก คือ ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรจึงไม่มีความกังวลเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้านำมาซึ่งภาระหนี้สินของเงินก้อนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

“รุ่นพ่อ รุ่นแม่ เขาบอกกันว่า ถ้าเราวิ่งตามสังคม ความล้มจมก็จะตามมาพ่อแม่เราเขาสอนมาจ้ะ รุ่นลูกเราเนี่ย นานอยู่ไหนมันยังไม่รู้เลย แล้วถ้าเราสร้างหนี้สินเพิ่ม มันก็ยิ่งทำคามเราใหญ่ เป็นหนี้ทางเดียวพอแล้ว หลายด้านหลายทางจะไม่มีปัญญาใช้เขา ที่พูดนี้ไม่ใช่ว่าเป็นนะ ใช้เงินสุรุ่ยสุร่ายมันก็มีบ้างครั้ง อย่างจะปลูกบ้าน ขยายบ้าน หวยบ้างงวดละพัน มันอยากได้ของเขา ก็ต้องลงทุน (หัวเราะ)” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

สำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ ยังไม่พบ

3. การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนี้

3.1 การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า เมื่อชาวนารับรู้ว่า มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูกจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินในการดำเนินชีวิตประจำวัน ชาวนาจึงพยายามปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการหาความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้จริง การทำให้ตนเองรู้มาจาก 3 วิธี คือ การเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สอบถามจากคนที่เคยใช้ ตลอดจนจนสอบถามร้านค้าที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว

“ผมเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แล้วก็ไปหาหัวหน้ากลุ่มใหม่ละ เราก็ต้องทดลองใช้ก่อนมิอะไรก็ไปหาหัวหน้า (ผู้จัดการสาขา) โดยตรงเลยจะถูกต้อง คนในกลุ่มเขาถามเรา เราต้องบอกเขาได้ถูกต้อง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

จากผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งแต่ละคนต้องค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินและรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ทำให้ชาวนาต้องปรับตัวเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันไว้

3.2 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า เป็นการปรับตัวที่เป็นไปเพื่อให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามภาวะการณ์ มุมมอง และความคาดหวังที่แตกต่างกัน เมื่อมีโอกาสพบกันแต่ละคนจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร บางคน

ต้องการคำชี้แนะจากเพื่อนในกลุ่ม บางกลุ่มอาจสอบถามราคาสินค้า สถานที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ของคนในกลุ่มเอง ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และผิดหลักเกณฑ์

เมื่อเกิดผลกระทบด้านลบเกี่ยวกับการถูกขอยืมบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ซื้อสินค้าให้และไม่ใช้คืน ทำให้เพิ่มความระวังตัวระวังความปลอดภัยให้ตนเองเพิ่มขึ้น โดยไม่ให้เพื่อนบ้านขอยืมใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ไม่พกบัตรสินเชื่อเกษตรกรไว้คู่กับบัตรประชาชน ป้องกันการหายแล้วถูกผู้อื่นนำไปใช้แทน

ที่สำคัญ คือ ชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรผิดหลักเกณฑ์ จนหมดวงเงินของบัตรจะมีการปรับตัวเข้าสู่วงจรหนี้ในระบบ ดอกเบี้ยสูงตั้งแต่ร้อยละ 2-5 ต่อเดือน เหมือนวงจรเดิม

“ยืมตามพี่ ตามน้อง จน ไม่มีใครให้ยืมแล้ว เขาบอกไม่เงินแต่มีงู ก็กินเป็น มีทองก็เลยเอาไปจำหน่าย บัตรก็รูคจนหมดเงิน นาก็ไม่ได้ทำลูกก็เรียน จะทำไง เพิ่งไปส่งดอกมาเนี่ยะ (ส่งใบรับจำหน่ายให้ดู) บาทกว่าหน่อย ได้หมื่นหก ร้อยละ 2 บาทต่อเดือน ถ้าข้างนอกก็ร้อยละ 5 ต่อเดือนนะ... ทำไงละเงินทองไม่มี (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 11, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2558)

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาไม่รับรู้ว่าตนเองผ่านการปรับตัวอย่างไรมาบ้างเมื่อการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า

“ก็บต้องปรับตัวหยัง มีบัตรก็ส่วนบัตร เราก้ใช้ชีวิตของเราปกติไป ใช้พันสองพันก็จก (หยิบ) ในกระเป๋าเอา ใช้ที่สัก ห้า หกพัน สัก 500 ใช้มันก็เกรงใจร้านเขา ร้านจะว่าเอาแค่นี้ต้องใช้บัตร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2558)

3.3 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมชำระหนี้ ธ.ก.ส ชาวนาจะพยายามปรับตัวเพื่อป้องกันการเสียประโยชน์จากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นในระยะสั้นเพื่อนำไปใช้หนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร หรือเวียนกันกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ภายในกลุ่มที่ค้ำกันเอง แล้วนำไปใช้หนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ตรงตามกำหนดเวลาสำหรับกรณีของผู้ที่ไม่ใช้คืนเงินต้น จะไม่มีเพียงการนำเงินไปส่งดอกให้ ธ.ก.ส. ในขณะเดียวกันชาวนาบางคนที่ไม่ส่งทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยยังคงอยู่ตามปกติโดยไม่ปรับตัวแต่อย่างใด ซึ่งตามหลักเกณฑ์แล้วควรต้องไปทำการประนอมหนี้กับ ธ.ก.ส. ไม่เช่นนั้นอาจนำไปสู่การโอนหนี้ที่มีของชาวนาให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งชาวนาจะหมดโอกาสกู้ยืมเงินในระบบได้อีก อันจะนำไปสู่หนี้ในระบบ ดอกเบี้ยสูงต่อไป สำหรับการปรับตัวให้ได้รับประโยชน์จากพฤติกรรมชำระหนี้ ได้แก่ การชำระหนี้ทันทีเมื่อได้เงินจากการขายข้าว หรือการชำระหนี้ทันทีเมื่อครบกำหนด

“คนที่ใช้บัตรแล้วรูคไม่ได้ คือรูคแล้วถึงเวลาใช้คืนไม่ไปส่งเขา ไม่มีไปใช้เขาไปมันก็ต้องหาเงินมาเคลียกับ ธ.ก.ส... กู้ที่ไหนก็ได้ ถ้าอยากใช้บัตรเหมือนเดิม จริง ๆ ต้องกู้ข้างนอก

และ ไม่นับ โคนปรับดอกเบี้ยอีกทั้งเงินเก่า เงินใหม่ จะหนักกว่าเดิม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2558)

3.4 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการณ์ไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ ซึ่งทำให้ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกร และ ไม่มีความกังวลใจเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้า พบว่า มีเพียงการปรับวิธีคิดให้มันคงกับแบบแผนพฤติกรรมเดิมที่มีวินัยต่อการใช้จ่าย แม้จะมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจากภายนอกก็ตาม

จังหวัดเชียงใหม่

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรม จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ส่วนใหญ่ (7 คน จาก 10 คน) เกิดขึ้นเพราะเข้าใจว่า การมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า หลังจากมีพฤติกรรมการใช้บัตรแล้วจะนำมาสู่การมีพฤติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ได้แก่ การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. และ 2) พฤติกรรมการณ์ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชาวนากลุ่มนี้ตระหนักว่า การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าวจะนำสู่การสร้างหนี้สินเพิ่ม มีรายละเอียดของพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้า ชาวนามีพฤติกรรมการณ์การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากร้านค้าที่ขายสินค้าค่อนข้างเคร่งครัดกับกฎเกณฑ์การปฏิบัติที่ได้รับจาก ธ.ก.ส. อีกทั้งตัวของชาวนาเองยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว พฤติกรรมการณ์ใช้บัตรยังคงเหมือนช่วงแรกที่ไปรับบัตรสินเชื่อเกษตรกรตามนัดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ซึ่งนำบัตรสินเชื่อเกษตรกร ไปแจกตามพื้นที่เป้าหมาย และในการนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นเวทีและโอกาสให้ชาวนาได้รับความรู้เกี่ยวกับ หลักเกณฑ์และวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการชี้แจงหลักเกณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ค.) เป็นผู้นำเครื่อง Electronic data capture (E.D.C) กับสินค้ามาให้ชาวนาใช้บัตรซื้อสินค้าจริง

ความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในกลุ่มที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความจำเป็นของการทำนาจริง โดยเฉลี่ยมีการใช้บัตรประมาณ 3-4 ครั้ง ในช่วงเวลา การเตรียมพันธุ์ข้าว การหว่านยาคุมวัชพืช การใส่ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช และการฉีดฮอร์โมนบำรุงข้าวให้ออกรวง เนื่องจากเป็นความสะดวกสบายอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อนำ

รถยนต์ไปบรรทุกสินค้าจากทางร้านค้า ผลิตภัณฑ์การเกษตรแล้ว พนักงานของร้านจะยกสินค้าขึ้นรถตนเองจะจับตรงมาที่นา นำไปใช้ทันที และพอดีกับความเหมาะสมที่ต้องใช้จริง ซึ่งเป็นการลดต้นทุนจากจ้างแรงงาน เพราะสินค้าทางการเกษตรเมื่อนำมาเก็บไว้จะเพิ่มอัตราการเสื่อมหรือชำรุดเสียหาย อีกทั้งยังได้ลดอัตราดอกเบี้ยในสินค้าที่เกินความจำเป็น ดังนั้นโดยชาวนาทุกคนที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าตามจำนวนที่จำเป็นต้องใช้จริง ตามช่วงเวลาจริงที่ต้องนำมาใช้ในการทำนาเท่านั้น

“มีรถไปเอา จะใช้ปุ๋ยใช้ยาตอนไหน ไปเอาตอนนั้น ก็ตรงไปตรงมา ไม่ต้องซื้อมาเผื่อ โคนแดด โคนฝน เสื่อมคุณภาพ เสียเปล่า...เราทำนาแค่ปีละครั้ง เหลือเก็บไว้คงไม่ดี ไม่เหมือนคนภาคกลาง ทำนาทั้งปี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

1.2 การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้ำประกันสมาชิกในกลุ่ม คนละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงินที่มีในบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่ในที่ที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ส. วงเงินจึงมีจำนวนแตกต่างกัน ต่ำสุด คือ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการวงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้ำประกันกันเอง

“เขาประกาศไผ่จะเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. จะอี๋หนอ ไปขอได้ที่แรกเปิดชื่อบัตรนั้นนะ 5,000 บาทนะ แต่พอปีนี้เปิดว่ากลุ่มนี้เปิดให้ห้าหมื่น แต่ต้องค้ำกันเองในกลุ่ม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2558)

1.3 การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. ชาวนาไทยจังหวัดเชียงใหม่ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรทุกคนมีพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าจริงพร้อมกับดอกเบี้ย ร้อยละ 7 บาท ต่อปี ระยะเวลาของการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ไม่เกิน 1 ปี คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี พบว่าชาวนามีพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 2 ลักษณะ คือ ส่วนใหญ่ (8 คน จาก 10 คน) จะชำระหนี้บัตรภายใน 4-7 เดือน หลังจากขายข้าว ซึ่งเป็นไปตามชนิดข้าวที่ปลูก หากเป็นข้าวเจ้าจะมีใช้เวลา 4 เดือน ข้าวเหนียวใช้เวลา 6-7 เดือน จึงเก็บเกี่ยว

“ขายข้าวได้ก็ ไปใช้เขา อย่าเก็บไว้เลยไม่ดีหรอก เราขี้เมา มาอย่างไงก็ต้องใช้ ไม่ต้องเป็นกังวลว่าถึงเวลาไม่มีให้ จะเป็นทุกข์เปล่า ๆ เงินมีมากก็ใช้มากทุกคน ต้องรู้ตัวเอง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2558)

1.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนากลุ่มนี้ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยเหตุผลหลัก คือ ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม เพราะสามารถซื้อด้วย

เงินสดที่ตนเองกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. มาเพื่อใช้จ่ายอยู่แล้วในแต่ละปี หากใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร จะเป็นการเพิ่มรายจ่าย เพิ่มหนี้โดยไม่จำเป็น อีกทั้งเป็นการซื้อของแพงกว่าราคาจริง หรือเรียกว่า เสียเปรียบก็ได้ เนื่องจากร้านค้ามีการเพิ่มราคาสินค้าที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ให้แพงกว่าราคาขายหน้าร้าน ตลอดจนรู้สึกว่าการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้า ทำให้ไม่ได้เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริงจะไม่รู้สึกเสียตายนะ อีกทั้งทำให้ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเอง

“เป็นหนี้ คิด นอนไม่หลับ จะเอาตรงไหนมาจ่าย ในหมู่บ้านก็มีกลุ่มปู้ยู่อยู่แล้ว ซื้อของบ้านเราเงินยังหมุนเวียนในหมู่บ้าน ร้านค้าข้างนอกเขาบวกราคาเพิ่ม ขายแพงแกล้ไหนถ้าไร ก็อยู่ที่เขา หมู่บ้านเราไม่ได้อะไร เมื่อก่อนไม่มีบัตรก็อยู่ได้ ไม่เห็นเดือดร้อนอะไรนัก ถ้าเขาให้อะไร มา ขว่าไปหมด คงลำบาก ใครใช้ก็ให้เขาใช้ไปเถอะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2558)

“รูตเป็นเงินมันผิดวัตถุประสงค์นะ ไข่เราเป็นลูกเกษตรกร เราก็ไม่อยากให้เขาใช้เงิน ฟุ่มเฟือย ผิดประเภทเงเราปกป้องกันตรงนี้ เราจะเตือนสติกัน ไปอะ ไรอย่างเนี่ยะบอก โอ๊ยอย่าทำนะ เพราะว่าได้เงินไปมัน ๆ ไม่ใช่แล้วต้องมานั่งแก้ปัญหาอีก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2558)

ชาวนามีความพึงพอใจต่อบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่สามารถใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรซื้อปัจจัยการผลิตได้ ถึงแม้จะรู้ว่าราคาสินค้าที่ซื้อแพงกว่าปกติก็ตาม แต่ที่สำคัญการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรทำให้เสียดอกเบี้ยสูงกว่าการกู้ยืมหนี้ในระบบ

2. ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร

2.1 ผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ซึ่งพบว่าพฤติกรรมที่ชาวนาจังหวัดเชียงใหม่ นำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปใช้นั้นถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของโครงการบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรดังกล่าว ผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจะช่วยลดความกังวลของชาวนาลง เนื่องจากการมีทุนหมุนเวียนในการทำนา อีกทั้งชาวนาทั้งหมดที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรยังรู้สึกพึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ที่ใช้เพียงบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรกับบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเท่านั้น

“ใช้แล้วก็ดี ถ้าเราไม่คิดมากกว่าซื้อของแพงนิดหน่อย แต่สะดวก จะใช้เมื่อไหร่ไม่ต้องมารอเหมือนสั่งปู้ยู่กลุ่ม เขาต้องรวม ๆ ไปเอามา หลายวันเหมือนกัน ถ้าเราใช้บัตรไปเอาที่ร้าน วันไหน ๆ ก็มี ดีคนละอย่าง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า มีเพียงเรื่องราคาสินค้า ที่อาจกล่าวได้ว่า “ไม่เป็นธรรม” จากการพูดคุยกับร้านค้า ร้านค้ายอมรับว่าทุกอย่างที่ซื้อด้วยบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรจะเพิ่มราคาขึ้น ร้อยละ 3 เพื่อเป็นค่าเช่าสัญญาณเครื่อง E.D.C ของ ธ.ก.ส.

2.2 ผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชิงตรรก

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชิงตรรก ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันถึงอย่างไรก็ตามผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านนี้ดูไม่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากการเพิ่มวงเงินแล้วไม่ถูกนำไปใช้จริง เพราะวัตถุประสงค์ที่ชาวนาขอเพิ่มวงเงินเป็นเพียงเพื่อไว้ใช้ ไม่ใช่ขอเพิ่มไว้เพราะต้องการใช้วงเงินนั้นจริงจาง

“เพิ่มเงิน เผื่อไว้เฉย ๆ เราทำนาเท่าเดิม ทุนก็เท่า ๆ เดิม จริง ๆ ก็ใช้เท่านั้น ตอนนั้นไม่คิดอะไร เหมือนลองดู คำให้กันต้องเป็นหนี้เท่า ๆ กัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชิงตรรก สอดคล้องกับพฤติกรรมจริงของชาวนา คือ เมื่อชาวนายังคงใช้บัตรเครดิตตรงตามวัตถุประสงค์เพียงเพื่อการลงทุนทำนา ผลกระทบด้านลบจึงเป็นเพียงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น คือ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน

2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงตรรกแก่ ธ.ก.ส. พบว่า ชาวนาจังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรเครดิตตรงตามหลักเกณฑ์ คือ ภายใน 1 ปี ทุกคน ดังนั้น จึงพบเพียงผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรเครดิตแก่ ธ.ก.ส. เมื่อครบระยะกำหนด คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปิดบัญชีหนี้สินของบัตรเครดิต ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า 1 วัน ทำให้ชาวนาในกลุ่มที่ชำระหนี้บัตรเครดิตตามกำหนดมีเงินทุนสำรองเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายต่อไป ตลอดจนการสร้างความภูมิใจให้กับชาวนาที่รักษาระดับการเป็นลูกค้าชั้นดีไว้ได้

2.4 การไม่นำบัตรเครดิตเชิงตรรกไปใช้จากพฤติกรรมการไม่นำบัตรเครดิตเชิงตรรกไปใช้ของชาวนา เกิดผลกระทบด้านบวก คือ ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรเครดิตจึงไม่มีความกังวลเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้า อันจะนำมาซึ่งภาระหนี้สินของเงินก้อนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

สำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรเครดิตเชิงตรรกไปใช้ยังไม่พบ

3. การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเชิงตรรก

การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเชิงตรรกเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนี้

3.1 การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรเครดิตเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิต พบว่า เมื่อชาวนาได้รับรู้ว่ามีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ดอกเบี้ยถูกจากการใช้บัตรเครดิต ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินในการดำเนินชีวิตประจำวัน ชาวนาจึงพยายามปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของบัตรเครดิตเพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการหาความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตเพื่อสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้จริง การทำให้ตนเองรู้มาจากการเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สอบถามจากคนที่เคยใช้ ตลอดจนสอบถามร้านค้าที่รับบัตรเครดิตดังกล่าว

จากผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิต ถึงแม้เป็นเพียงความเสี่ยง ซึ่งแต่ละคนต้องค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินและรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ทำให้ชาวนาต้องปรับตัวเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกันได้

3.2 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรเครดิตไปซื้อสินค้าเป็นการปรับตัวที่เป็นไปเพื่อทำให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังจากการใช้บัตรเครดิตตามภาวะการณ์ มุมมอง และความคาดหวังที่แตกต่างกัน เมื่อมีโอกาสพบกันแต่ละคนจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต บางคนต้องการคำชี้แนะจากเพื่อนในกลุ่ม บางกลุ่มอาจสอบถามราคาสินค้า สถานที่รับบัตรเครดิต เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ของคนในกลุ่มเอง

เมื่อเกิดผลกระทบด้านลบเกี่ยวกับราคาสินค้าที่แพงกว่าปกติ การปรับตัวจะเกิดขึ้นเป็นอัตโนมัติ คือ ชาวนาจะไม่ใช้สินค้าที่ผิดหลักเกณฑ์ และซื้อเท่าที่จำเป็นซึ่งต้องสอดคล้องกับระยะเวลาที่แท้จริงร่วมด้วย

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาไม่รับรู้ว่าตนเองผ่านการปรับตัวอย่างไรมาบ้างเมื่อการนำบัตรเครดิตไปซื้อสินค้า

3.3 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรเครดิต เกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. เนื่องจากชาวนาจังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการชำระหนี้บัตรเครดิตตรงตามหลักเกณฑ์ คือ ภายใน 1 ปี ทุกคน ดังนั้น จึงพบเพียงผลกระทบด้านบวก คือ เสียดอกเบี้ยถูก และได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปีบัญชีหนี้สินของบัตรเครดิต การปรับตัวของชาวนาจึงมีเพียงการดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรมเดิม ไม่นำบัตรเครดิตไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เหมือนที่ผ่านมา นั่นเอง

3.4 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรเครดิตไปใช้ ซึ่งทำให้ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรเครดิต

เกษตรกร พบว่า มีเพียงการปรับวิถีคิดให้มั่นคงกับแบบแผนพฤติกรรมเดิมที่มีวินัยต่อการใช้จ่าย แม้จะมีสิ่งรบกวนกระตุ้นจากภายนอกก็ตาม

จังหวัดอุดรธานี

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร

พฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรของชาวนาจังหวัดอุดรธานี หลังจากได้รับบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) พฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ส่วนใหญ่ (7 คน จาก 10 คน) เกิดขึ้นเพราะเข้าใจว่าการมีบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่าหลังจากมีพฤติกรรมการใช้บัตรแล้วจะนำมาสู่การมีพฤติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ได้แก่ การนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ไปซื้อสินค้า การขอเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร การชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรแก่ ธ.ก.ส. และ 2) พฤติกรรมการไม่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชาวากลุ่มนี้ตระหนักว่า การใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรดังกล่าว จะนำไปสู่การสร้างหนี้สินเพิ่ม มีรายละเอียดของพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากร้านค้าที่ขายสินค้าค่อนข้างเคร่งครัดกับกฎเกณฑ์การปฏิบัติที่ได้รับจาก ธ.ก.ส. อีกทั้งตัวของชาวนาเองยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขเช่นเดียวกับช่วงแรกที่ไปรับบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรตามนัดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ซึ่งนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปแจกตามพื้นที่เป้าหมาย และในการนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นเวทีและ โอกาสให้ชาวนาได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เป็นผู้ดำเนินการชี้แจงหลักเกณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ค.) เป็นผู้นำเครื่อง Electronic data capture (E.D.C) กับสินค้ามาให้ชาวนาใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าจริง

ชาวนาส่วนใหญ่ไม่นิยมซื้อสินค้าจาก ส.ก.ค. แต่เลือกนำบัตรไปซื้อตามร้านค้าที่ตนเองเข้าถึงได้ง่าย มักตั้งอยู่ในตลาดประจำตำบล หรือบางร้านก็อยู่ในหมู่บ้าน สินค้าหลักที่ซื้อได้แก่ ปุ๋ย และเคมีภัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนการทำงานจริง

ความถี่ของการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ในกลุ่มที่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นไปตามความจำเป็นของการทำนาจริง โดยเฉลี่ยมีการใช้บัตรประมาณ 3-4 ครั้งในช่วงเวลาการเตรียมพันธุ์ข้าว การหว่านยาคุมวัชพืช การใส่ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช และการฉีดฮอร์โมนบำรุงข้าวให้ออกรวง ซึ่งจังหวัดอุดรธานีชาวนาปลูกข้าวเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ระยะเวลาในการทำนาประมาณ 4 เดือน จึงได้เก็บเกี่ยวผลผลิต จึงกล่าวได้ว่า ชาวนาจังหวัด

อุดรธานีใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแบบตรงไปตรงมาตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับระยะเวลาของการใช้ปัจจัยการผลิตตามขั้นตอนของการทำนา ซึ่งมีความถี่ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เพียง 3-4 ครั้ง ต่อปี

1.2 การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า ชาวนาบางส่วน (5 คน จาก 10 คน) มีการขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยทำการรวมกลุ่มค้ำประกันสมาชิกในกลุ่มคนละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็น 50,000 บาท เนื่องจากครั้งแรกของวงเงินที่มีในบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดของจำนวนไร่ นาที่มีหลักฐานข้อมูลแก่ ธ.ก.ส. วงเงินจึงมีจำนวนแตกต่างกัน ตั้งแต่ 5,000 บาท 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาท ดังนั้นหากต้องการวงเงินเพิ่ม ชาวนาจึงต้องเกิดการรวมกลุ่มค้ำประกันกันเอง

“ประชุมใหญ่ เขาถามว่าใครจะทำบัตรเครดิตมั่ง (บัตรสินเชื่อเกษตรกร) เขาก็ถามสมาชิกของกลุ่ม ธ.ก.ส. เนี่ยแล้วก็เอามาแจกให้ใครได้วงเงินน้อยจะเพิ่มให้มากก็ได้ แต่ต้องมีคนในกลุ่มค้ำประกันให้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

1.3 พฤติกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. ชาวนาจังหวัดอุดรธานีที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรทุกคนมีพฤติกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าจริง พร้อมกับดอกเบี้ย ร้อยละ 7 บาท ต่อปี ระยะเวลาของการชำระหนี้ ไม่เกิน 1 ปี คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของทุกปี พบว่า ชาวนามีพฤติกรรมการชำระหนี้ ภายใน 7-8 เดือน หลังจากขายข้าว ซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิต

“กำหนดปีหนึ่ง หมดเขต 31 มีนาคม ต้องใช้หนี้บัตร ไม่งั้นเสียประวัติลูกค้า คือ เขาจะปรับเราเป็นอีกเกรดเลยนะ ทำนาคราวนี้ 7-8 เดือนแล้ว ขายได้ก็ไปใช้ ๆ เขาจะขาดเหลืออะไรจะได้มีทุนทำต่อ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

1.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ชาวนา กลุ่มนี้ไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรด้วยเหตุผลหลัก คือ ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม เพราะสามารถซื้อด้วยเงินสดที่ตนเองกักขังจาก ธ.ก.ส. มาเพื่อใช้จ่ายอยู่แล้วในแต่ละปี หากใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะเป็นการเพิ่มรายจ่ายเพิ่มหนี้โดยไม่จำเป็น อีกทั้งเป็นการซื้อของแพงกว่าราคาจริง หรือเรียกว่าเสียเปรียบก็ได้ เนื่องจากร้านค้ามีการเพิ่มราคาสินค้าที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้แพงกว่าราคาขายหน้าร้าน ตลอดจนรู้สึกว่าการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้า ทำให้ไม่เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริงจะไม่รู้สึกเสียดาย อีกทั้งทำให้ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเอง

ชาวนามีความพึงพอใจต่อบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่สามารถใช้บัตรซื้อปัจจัยการผลิตได้ถึงแม้จะรู้ว่าราคาสินค้าที่ซื้อแพงกว่าปกติก็ตาม แต่ที่สำคัญเสียดอกเบี้ยถูกกว่าการกู้ยืมหนี้นอกระบบ อีกทั้งมีความรู้สึกปลอดภัยกับวงเงินที่มีอยู่ในบัตรสินเชื่อเกษตรกร

“ใช้บัตร เงินอยู่ในบัตรอยู่แล้วไม่ต้องกลัวว่าใครจะเอาไป มันเป็นของเฉพาะคนไปซื้อของมันก็ขึ้น พวกโจรก็ไม่มาเอาอยู่แล้ว ปลอดภัยแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

2. ผลกระทบจากพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2.1 ผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ถึงอย่างไรก็ตามผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านนี้ดูไม่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากการเพิ่มวงเงินแล้วไม่ถูกนำไปใช้จริง เพราะวัตถุประสงค์ที่ชาวนาขอเพิ่มวงเงินเป็นเพียงเผื่อไว้ใช้ ไม่ใช่ขอเพิ่มไว้เพราะต้องการใช้วงเงินนั้นจริงจัง

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรสอดคล้องกับพฤติกรรมจริงของชาวนา คือ เมื่อชาวนายังคงใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามวัตถุประสงค์เพียงเพื่อการลงทุนทำนา ผลกระทบด้านลบจึงเป็นเพียงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น คือ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน

2.2 ผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ซึ่งพบว่าพฤติกรรมที่ชาวนาจังหวัดอุดรธานีนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้นั้นถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว ผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจะช่วยลดความกังวลของชาวนาลง เนื่องจากการมีทุนหมุนเวียนในการทำนาอีกทั้งชาวนาทั้งหมดที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรยังรู้สึกพึงพอใจในความสะดวกสบายของวิธีการใช้ ที่ใช้เพียงบัตรสินเชื่อเกษตรกรกับบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเท่านั้น

“ใช้แล้วก็ดี ถ้าเราไม่คิดมากกว่าซื้อของแพงนิดหน่อย แต่สะดวก จะใช้เมื่อไหร่ไม่ต้องมารอเหมือนตั้งปุ๋ยกลุ่ม เขาต้องรวม ๆ ไปเอามา หลายวันเหมือนกัน ถ้าเราใช้บัตรไปเอาที่ร้าน วันไหน ๆ ก็มี ดิคนละอย่าง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2558)

ผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า ได้แก่ การสร้างหนี้เพิ่ม เพราะการใช้เงินในบัตรสินเชื่อเกษตรกรทำให้ชาวนามีเงินเหลือในส่วนที่ควรใช้ลงทุนทำนา แต่กลับเอาเงินส่วนนี้ไปซื้อสินค้าที่ไม่ค่อยจำเป็นมากนัก แต่ต้องใช้เงินเพิ่มขึ้น เช่น โทรศัพท์รุ่นใหม่ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งหมายถึงการก่อหนี้เพิ่มนั่นเอง

“เดี๋ยวนี้พอมีเงินเหลือ ไม่ต้องลงทุนทำนา ก็ไปซื้อ โทรศัพท์ ทีวี เครื่องซักผ้า บางคนผ่อนรถกระบะ รถเก๋ง หรือซื้อรถไถ เงินในบัตรไม่เคยพอ บางคนก็ไปก่อหนี้เพิ่ม กู้นอกระบบ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. พบว่า ชาวนาจังหวัดอุดรธานีมีพฤติกรรมกรรมการชำระหนี้ตรงตามหลักเกณฑ์ คือ ภายใน 1 ปี ทุกคน ดังนั้น จึงพบเพียงผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมกรรมการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เมื่อครบระยะกำหนด คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปกติบัญชีหนี้สินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า 1 วัน ทำให้ชาวบ้านกลุ่มที่ใช้เงินคืนตามกำหนดมีเงินทุนสำรองเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายต่อไป ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มใจให้กับชาวนาที่รักษาระดับการเป็นลูกค้าชั้นดีไว้ได้

2.4 การไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ พบว่า จากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ของชาวนา เกิดผลกระทบด้านบวก คือ ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรจึงไม่มีความกังวลเกี่ยวกับการถูกปรับลดระดับลูกค้านำมาซึ่งภาระหนี้สินของเงินก้อนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

สำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ยังไม่พบ

3. การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

การปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนี้

3.1 การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า เมื่อชาวนาทราบว่า มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูกจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน ชาวนาจึงพยายามปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง โดยการหาความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้จริง การทำให้ตนเองรู้มาจากการเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สอบถามจากคนที่เคยใช้ ตลอดจนสอบถามร้านค้าที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรดังกล่าว

จากผลกระทบด้านลบที่เกิดจากพฤติกรรมการเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ถึงแม้เป็นเพียงความเสี่ยง ซึ่งแต่ละคนต้องค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินและรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ทำให้ชาวนาต้องปรับตัวเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกันไว้

3.2 การปรับตัวของชาวนาเมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าเป็นการปรับตัวที่เป็นไปเพื่อทำให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามภาวะการณ์ มุมมอง และความคาดหวังที่แตกต่างกัน เมื่อมีโอกาสพบกันแต่ละคนจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร บางคน

ต้องการคำชี้แนะจากเพื่อนในกลุ่ม บางกลุ่มอาจสอบถามราคาสินค้า สถานที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ของคนในกลุ่มเอง

เมื่อเกิดผลกระทบด้านลบเกี่ยวกับราคาสินค้าที่แพงกว่าปกติ การปรับตัวจะเกิดขึ้นเป็นอัตโนมัติ คือ ชาวนาจะไม่ใช้สินค้าที่ผิดหลักเกณฑ์ และซื้อเท่าที่จำเป็นซึ่งต้องสอดคล้องกับระยะเวลาที่แท้จริงร่วมด้วย

ที่น่าสนใจ คือ ชาวนาไม่รับรู้ว่าคุณเองผ่านการปรับตัวอย่างไรมาบ้างเมื่อการนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า

3.3 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ ธ.ก.ส. เนื่องจากชาวนาจังหวัดอุดรธานีมีพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้ตรงตามหลักเกณฑ์ คือ ภายใน 1 ปี ทุกคน ดังนั้น จึงพบเพียงผลกระทบด้านบวก คือ เสียดอกเบี้ยถูกและได้รับวงเงินตามที่ตนเองมีสิทธิทันที ธ.ก.ส. ปิดบัญชีหนี้สินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร การปรับตัวของชาวนาจึงมีเพียงการดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรมเดิม ไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ผิดวัตถุประสงค์เหมือนที่ผ่านมาตนเอง

3.4 การปรับตัวของชาวนา เมื่อเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมการณ์ไม่นำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้ ซึ่งทำให้ชาวนายังคงอยู่ในสถานะการเงินปกติไม่ก่อหนี้เพิ่มจากบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า มีเพียงการปรับวิถีคิดให้มั่นคงกับแบบแผนพฤติกรรมเดิมที่มีวินัยต่อการใช้จ่าย แม้จะมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจากภายนอกก็ตาม

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนา พบว่า

1. ผู้เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากไม่ใช่ชาวนาทุกคนที่มีความต้องการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ควรมีการสำรวจเพื่อเกิดประโยชน์ทั้งผู้ออกและผู้รับบัตร เนื่องจากการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วอาจสร้างความกังวลใจให้เจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกร เช่น กลัวบัตรหาย กลัวคนอื่นมองว่าไม่ให้ความร่วมมือ กลัวถูกดัดจริตในการรับความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จาก ธ.ก.ส. เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานยังเกิดการสูญเสียบประมาณเช่นกัน

2. ปรับปรุงสินค้าของ ธ.ก.ค. ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจาก ธ.ก.ค. เป็นหน่วยงานที่สามารถดูแลจัดการได้ทั้งบริการและคุณภาพ จะเกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้บัตรสินเชื่อเกษตรกรและตัวสถาบันการเงินที่ออกบัตรเอง เนื่องจากสภาพปัจจุบัน ธ.ก.ค. มีข้อจำกัดเกี่ยวกับความหลากหลายของสินค้า โดยเฉพาะชนิดของปุ๋ยเคมี และเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสินค้าที่เป็นมูลค่าเกือบทั้งหมดที่ชาวนาต้องใช้จากวงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร

จึงควรต้องปรับให้เหมาะสมตรงตามความต้องการของชาวนาเช่นกัน เพราะสิ่งที่กล่าวมาเป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้ชาวนา เชื่อหรือไม่เชื่อของจาก ส.ก.ศ. ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องพัวพันกับโอกาสในกันทำผิดเงื่อนไขการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามมา หากส่วนใหญ่ผู้สมยอมกับร้านค้าทำรายการสินค้าที่ไม่ใช่จริง ถึงแม้ดูเหมือนไม่เสียหายมากนัก แต่นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะลดความเดือดร้อน ยากจนแก่ชาวนาไทย คือ การส่งเสริมให้มีทุนหมุนเวียนในการทำนาโดยเสียดอกเบี้ยต่ำ

3. การควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรมกับผู้ซื้อบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยการคุ้มครองหรือมีช่องทางรับข่าวที่ชาวนาสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ผ่านหัวหน้าหรือประธานกลุ่มในพื้นที่ หรือให้ชาวนาควบคุมราคาตนเอง ไม่น่าเกิดผลดีพอในปัจจุบันนี้ เพราะความรู้มันจะอยู่เฉพาะกลุ่มไม่ทั่วถึง ควรมีระบบการส่งข่าวกัน หอกระจายข่าวอาจเป็นทางหนึ่งที่จะแจ้งราคากลางให้ชาวนา รับทราบหรืออาจหาวิธีการสนับสนุนให้มีร้านค้าที่รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรมีมากขึ้นอีกเพื่อควบคุมตนเอง

4. การส่งเสริมให้ชาวนาหยุดการก่อหนี้ในระบบ โดยการประสานองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วม เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดพัฒนาชุมชน เป็นต้น เพราะหากหน่วยงานอื่นช่วยให้ชาวนามีรายได้เสริมเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันได้ ความเดือดร้อนจะลดลง

5. ส่งเสริมให้ชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ใช้ตรงตามวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ของ ส.ก.ศ. เพราะหากทำได้จริงตามวัตถุประสงค์ ชาวนามีทุนทุกครั้งเพื่อทำนา แต่อาจต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการลดต้นทุนการผลิตร่วมด้วย จึงเกิดผลดีในระยะยาว

6. ประชาสัมพันธ์ หรือสร้างความเข้าใจแก่ชาวนาเกี่ยวกับการชำระหนี้ตามกำหนดเวลา ให้ชัดเจนว่าชาวนาที่ไม่ปฏิบัติตามจะได้รับผลอย่างไร โดยเฉพาะเรื่องการปรับอัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ทั้งระบบที่ชาวนามีอยู่

7. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และคืนข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อนำสู่การพัฒนาต่อไป

สรุปพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้ง 5 จังหวัด หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็น 2 แบบ คือ 1) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเกิดขึ้น เพราะมองเห็นว่าการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรเกิดประโยชน์แก่ตนเอง เกรงใจเจ้าหน้าที่ ส.ก.ศ. และใช้เพื่อการเรียนรู้และเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรยังมีพฤติกรรมปลีกย่อยที่เกี่ยวข้องกับการขอเพิ่มวงเงินของ

บัตรสินเชื่อเกษตรกร การนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้า การใช้เงินคืนแก่ ธ.ก.ส. หลังการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และ 2) พฤติกรรมการไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพราะมีมุมมองว่าไม่อยากจะสร้างหนี้สินเพิ่มแต่หากมองในรายละเอียดการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จะพบความแตกต่างของชวานากับภาคอีสาน และภาคเหนือ กล่าวคือ ชวานาภาคกลางส่วนใหญ่มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งการใช้ผิดคน ผิดประเภทของสินค้า รวมถึงการเปลี่ยนเป็นเงินสดอีกด้วย ในส่วนของชวานาภาคเหนือและภาคอีสาน พบว่า การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลกระทบด้านบวกจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยถูก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร แต่ขณะเดียวกัน พบว่า มีผลกระทบด้านลบเกิดขึ้นจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเช่นกัน ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยการใช้วงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ในขณะที่ความสามารถในการชำระหนี้สิน ไม่เพิ่มตาม เนื่องจากรายรับค่อนข้างคงที่หรือลดลง แต่ค่าครองชีพและความต้องการเพื่อการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้น ที่น่าสังเกต คือ ผลกระทบด้านลบเกิดขึ้นไม่ชัดเจน ในภาคเหนือและภาคอีสาน เนื่องจากชวานาของทั้ง 2 ภาค มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ นั่นเอง

การปรับตัวของชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ การปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการ และการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง โดยพบว่า ชวานาในภาคกลางต้องมีการปรับตัวเกี่ยวกับการชำระเงินคืน ธ.ก.ส. มากที่สุด เนื่องจากมีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ผิดหลักเกณฑ์

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเหตุผลของพฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
เหตุผลของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	1. เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ช่วยให้มี ความคล่องตัวใน ด้านเศรษฐกิจ	1. เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ช่วยให้มี ความคล่องตัวใน ด้านเศรษฐกิจ	1. เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ช่วยให้ความคล่องตัว ในด้านเศรษฐกิจ 2. มีความเกรงใจต่อ เจ้าหน้าที่ของธนาคาร

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
	2. มีความเกรงใจต่อ เจ้าหน้าที่ของธนาคาร เพื่อรักษาสีทธิ เพราะ เกรงว่าเสียสิทธิใน การได้รับความช่วยเหลือ ด้านอื่น ๆ ในภายหลัง	2. มีความเกรงใจต่อ เจ้าหน้าที่ของธนาคาร เพื่อรักษาสีทธิ เพราะ เกรงว่าเสียสิทธิใน การได้รับความช่วยเหลือ ด้านอื่น ๆ ในภายหลัง	เพื่อรักษาสีทธิเพราะเกรง ว่าเสียสิทธิในการได้รับ ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ในภายหลัง
	3. ต้องการเรียนรู้และ เป็นต้นแบบให้แก่ผู้อื่น	3. ต้องการเรียนรู้และ เป็นต้นแบบให้แก่ผู้อื่น	3. ต้องการเรียนรู้และ เป็นต้นแบบให้แก่ผู้อื่น
เหตุผลของ การไม่ใช้บัตร สินเชื่อ	1. ตระหนักว่าจะนำไป สู่การสร้างหนี้สิน เพิ่มขึ้น	1. ตระหนักว่าจะนำไป สู่การสร้างหนี้สิน เพิ่มขึ้น	1. ตระหนักว่าจะนำไป สู่การสร้างหนี้สินเพิ่มขึ้น
เกษตรกร	2. รู้สึกเสียเปรียบ เนื่องจากราคาสินค้า จะสูงกว่าราคาจริง	2. รู้สึกเสียเปรียบ เนื่องจากราคาสินค้า จะสูงกว่าราคาจริง	2. รู้สึกเสียเปรียบเนื่องจาก ราคาสินค้าจะสูงกว่า ราคาจริง
	3. รู้สึกว่าการใช้บัตร สินเชื่อเกษตรกรซื้อ สินค้า ทำให้ไม่รู้ถึง สภาพการเงินที่แท้จริง ของตนเองเพราะไม่เห็น จำนวนเงินที่จ่ายจริง	3. รู้สึกว่าการใช้บัตร สินเชื่อเกษตรกรซื้อ สินค้า ทำให้ไม่รู้ถึง สภาพการเงินที่แท้จริง ของตนเองเพราะไม่เห็น จำนวนเงินที่จ่ายจริง	3. รู้สึกว่าการใช้บัตร สินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้า ทำให้ไม่รู้ถึงสภาพการเงิน ที่แท้จริงของตนเอง เพราะ ไม่เห็นจำนวนเงินที่จ่าย จริง
	4. สามารถบริหาร จัดการการเงินของ ตนเองได้จึงไม่มี ความจำเป็นต้องเสีย ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น		

จะเห็นว่าในแต่ละภูมิภาคจะมีเหตุผลของการใช้และไม่ใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรที่คล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มที่ใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรจะมีเหตุผลว่า มีประโยชน์ต่อตนเองเพราะเป็นการช่วยให้มี

ความคล่องตัวในด้านเศรษฐกิจ เกิดความเกรงใจต่อเจ้าหน้าที่ของธนาคารจึงให้ความร่วมมือกับทางธนาคาร เพื่อรักษาสิทธิของตนเองเพราะเกรงว่าจะเสียสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ในภายหลัง และต้องการเรียนรู้เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ผู้อื่น

ส่วนเหตุผลของการไม่ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร เนื่องจากมีความตระหนักว่าเป็นการสร้างภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าสูงกว่าความเป็นจริง สามารถจัดการการเงินของตนเองได้ จึงไม่มีความจำเป็นต้องเสียดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น รวมทั้งรู้สึกว่าการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อสินค้า ทำให้ไม่รู้สภาพการเงินที่แท้จริงของตนเองเพราะไม่เห็นจำนวนเงินที่จ่ายจริง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยเกี่ยวกับวิธีการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วิธีการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	<p>1. เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระยะแรก คือ ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิดที่กำหนดไว้และนำมาใช้จริง ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรประมาณ 3-4 ครั้งตามแต่ละช่วงเวลาของฤดูกาลผลิต</p> <p>2. ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยขึ้นอยู่กับสถานที่จำหน่ายสินค้าและผู้ถือบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรเป็นหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการให้บุคคลในครอบครัวไปใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรแทน - มีการนำสินค้าไปขายต่อในราคาที่ดีกว่าทุน - การนำบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรไปใช้ทำรายการสินค้าเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด - ใช้ตามความต้องการ ความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงความสอดคล้องของการทำนาจริง 	<p>1. เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิดที่กำหนดไว้และนำมาใช้จริง และนำมาใช้จริง ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรประมาณ 3-4 ครั้ง ในช่วงเวลาของฤดูกาลผลิต</p>	<p>1. เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรด้วยตนเอง ซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิดที่กำหนดไว้และนำมาใช้จริง ใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร เพียง 3-4 ครั้งต่อปี</p>

จะเห็นว่า ชาวนาในภาคกลางจะมีวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในระยะแรกประมาณ 3-4 ครั้ง ตามช่วงเวลาของฤดูกาลผลิต ต่อมาไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยจะขึ้นอยู่กับสถานที่จำหน่ายสินค้าและผู้ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นหลัก และใช้ตามความต้องการ ความสะดวก โดยไม่คำนึงถึงความสอดคล้องของการทำนาจริง ส่วนชาวนาทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยเกี่ยวกับสถานที่และราคาสินค้าที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในแต่ละภูมิภาค

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สถานที่ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	ไม่นิยมซื้อสินค้าจาก ส.ก.ต. มักจะซื้อจากร้านค้าที่เคยซื้อ เพราะมีสินค้าที่ต้องการ สามารถเข้าถึงได้ง่าย เพราะตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบล และมีความสนิทคุ้นเคยกับเจ้าของร้านค้า สามารถทำข้อตกลงการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรกับทางร้านค้าได้สะดวก หรือร้านตามคำแนะนำของเพื่อนบ้านที่รู้ว่าร้านใดเป็นร้านที่เข้าร่วมโครงการ	ไม่นิยมซื้อสินค้าจาก ส.ก.ต. แต่เลือกนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อตามร้านค้าที่ตนเองเข้าถึงได้ง่าย เพราะตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบล สินค้าหลักที่ซื้อ ได้แก่ ปุ๋ย และเคมีภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนการทำนาจริง	ไม่นิยมซื้อสินค้าจาก ส.ก.ต. แต่เลือกนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อตามร้านค้าที่ตนเองเข้าถึงได้ง่าย เพราะตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบล สินค้าหลักที่ซื้อ ได้แก่ ปุ๋ย และเคมีภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนการทำนาจริง
ราคาสินค้าเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	ร้านค้ามีการเพิ่มราคาสินค้าเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ให้สูงกว่าราคาขายหน้าร้าน	ร้านค้ามีการเพิ่มราคาสินค้าเมื่อใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้สูงกว่าราคาขายหน้าร้าน	ร้านค้ามีการเพิ่มราคาสินค้าที่เมื่อบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้สูงกว่าราคาขายหน้าร้าน

จะเห็นว่าในแต่ละภูมิภาค การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ร้านค้าซึ่งเข้าร่วมโครงการหรือตามคำแนะนำของเพื่อนบ้านและอยู่ในพื้นที่ใกล้บ้านเพราะเข้าถึงได้ง่าย และมีความคุ้นเคยกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาในภาคกลางสามารถทำข้อตกลงการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรได้สะดวก ไม่นิยมซื้อสินค้าจาก ส.ก.ค.

สำหรับราคาสินค้าในทุกภูมิภาคจะมีราคาสูงกว่าราคาความเป็นจริง

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในการขอเพิ่มวงเงิน และการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาค

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร	มีการขอเพิ่มวงเงินของการรวมกลุ่มค้าประกันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม ๆ ละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเงิน 50,000 บาท	การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรโดยการรวมกลุ่มค้าประกันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม ๆ ละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเงิน 50,000 บาท	การขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรโดยการรวมกลุ่มค้าประกันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม ๆ ละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเงิน 50,000 บาท
การชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	ส่วนใหญ่ชำระเงินคืนเมื่อครบระยะกำหนด บางส่วน จะใช้เงินคืนภายใน 3-4 เดือน หลังจากขายข้าวซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิต	ทุกคนจะชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ใช้เงินตามจำนวนที่ซื้อสินค้าจริง ภายใน 4-7 เดือน หลังจากขายข้าว ซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิต	จะชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ภายใน 7-8 เดือน หลังจากขายข้าว ซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิต

จะเห็นว่าชาวนาในทุกภูมิภาค จะขอเพิ่มวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรโดยการรวมกลุ่มค้าประกันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม ๆ ละ 4 คน เพื่อขยายวงเงินของบัตรเป็นเงิน 50,000 บาท ส่วนการชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะชำระตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดแต่เป็นไปตามช่วงเวลาของฤดูการผลิต โดยชาวนาทางภาคเหนือจะใช้เวลา 4-7 เดือน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะใช้เวลา 7-8 เดือน ส่วนชาวนาทาง

ภาคกลางส่วนใหญ่จะชำระเงินคืนเมื่อครบกำหนด บางส่วนจะใช้เงินคืนภายใน 3-4 เดือน หลังจากขายข้าวซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความพึงพอใจของชาวนาไทยในการใช้บัตรเครดิตเกษตรกรแต่ละภูมิภาค

หัวข้อ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ความพึงพอใจ	มีความพึงพอใจ	มีความพึงพอใจที่	มีความพึงพอใจที่สามารถใช้
ต่อการใช้บัตร	เพราะเห็นว่าเป็น	สามารถใช้บัตร	บัตรเครดิตเกษตรกรซื้อ
สินเชื่อ	การช่วยเหลือทาง	สินเชื่อเกษตรกร	ปัจจัยการผลิตได้ ถึงแม้จะ
เกษตรกร	การเงินเมื่อมี	ซื้อปัจจัยการผลิตได้	รับรู้ว่าราคาสินค้าที่ซื้อสูงกว่า
	ความจำเป็นที่ต้องการ	ถึงแม้จะรับรู้ว่าราคา	ปกติแต่เสียอัตราดอกเบี้ย
	เงินทุน และยังเป็น	สินค้าที่ซื้อสูงกว่าปกติ	ที่ถูกกว่าการกู้ยืมเงินนอก
	สัญลักษณ์ของ	แต่สิ่งสำคัญ คือ มี	ระบบ อีกทั้งมีความรู้สึก
	ความทันสมัยด้วย	อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกว่า	ปลอดภัยกับวงเงินที่มีอยู่ใน
		การกู้ยืมเงินนอกระบบ	บัตรเครดิตเกษตรกร

จะเห็นว่าชาวนาในทุกภูมิภาค มีความพึงพอใจต่อการใช้บัตรเครดิตเกษตรกร เพราะเห็นว่าเป็นการช่วยเหลือทางการเงินเมื่อมีความจำเป็นที่ต้องการเงินทุน แม้จะต้องซื้อสินค้าในราคาสูงกว่าปกติ แต่ก็ยังเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ถูกกว่าการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ ชาวนาทางภาคเหนือยังรู้สึกว่าเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัย ส่วนชาวนาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรู้สึกถึงความปลอดภัยกับวงเงินที่มีอยู่ในบัตรเครดิตเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และมีรายละเอียดปรากฏ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558

1. ด้านพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาทั้ง 5 จังหวัด หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ปรากฏพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็น 2 แบบ คือ 1) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และ 2) พฤติกรรมการไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบทั้งความเหมือนและความต่าง โดยชาวนาทุกคนของภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ สำหรับชาวนาภาคกลางส่วนใหญ่มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งการให้ผู้อื่นใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแทนตนเอง ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือข้าวสารตามข้อกำหนด รวมถึงการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อรูดเปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย

2. ด้านผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มีทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางบวก ได้แก่ การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉิน จากวงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผลกระทบทางลบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการเป็นผู้ค้าประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงิน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยการใช้วงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งเห็นเด่นชัดที่สุดในภาคกลาง ในส่วนของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลกระทบทางลบเกิดขึ้นไม่ชัดเจน

3. ด้านการปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะการปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการ ซึ่งพบว่า ชาวนาภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการปรับตัวให้ได้รับประโยชน์จากบัตรสินเชื่อเกษตรกรสูงสุด คือ การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การซื้อปัจจัยการผลิตให้สอดคล้องกับระยะเวลาตามขั้นตอนของการทำนาและเป็นไปตามจำนวนที่ใช้จริงการห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้แทนตนเอง และ 2) ลักษณะที่สองการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรอย่างเคร่งครัด

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนา พบว่า

1. ด้านผู้เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากชาวนาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความต้องการ และกลุ่มที่ไม่ต้องการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จึงควรมีการสำรวจเพื่อเกิดประโยชน์ทั้งผู้ออกและผู้รับบัตร เนื่องจากการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วไม่ใช้นั้น สร้างความกังวลใจให้เจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกร เช่น ก้าวบัตรสินเชื่อเกษตรกรหาย ก้าวคนอื่นมองว่าไม่ให้ความร่วมมือ ก้าวถูกตัดสิทธิในการรับความช่วยเหลือ ด้านอื่น ๆ จาก ธ.ก.ส. เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานยังเกิดการสูญเสียบประมาณเช่นกัน

2. ด้านคุณภาพและความหลากหลายของสินค้า ควรมีการปรับปรุงคุณภาพและความหลากหลายของสินค้าของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาด ลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ค.) ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจาก ส.ก.ค. เป็นหน่วยงานที่สามารถดูแลจัดการได้ทั้งบริการและคุณภาพ จะเกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และตัวสถาบันการเงินที่ออกบัตรสินเชื่อเกษตรกรเอง เนื่องจากสภาพปัจจุบันของหน่วยงานดังกล่าวมีข้อจำกัดเกี่ยวกับความหลากหลายของสินค้า โดยเฉพาะชนิดของปุ๋ยเคมีและเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสินค้าที่ชาวนาสวนใหญ่ต้องซื้อโดยใช้จากวงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร จึงควรปรับให้เหมาะสมตรงตามความต้องการของชาวนา เพราะสาเหตุดังกล่าวเป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้ชาวนาเลือกซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าจาก ส.ก.ค. ซึ่งมีโอกาส ทำให้ผิดเงื่อนไขการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามมา ถ้าหากส่วนใหญ่วางมือกับร้านค้า ทำรายการสินค้าที่ไม่ใช่จริง ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะสร้างความเดือดร้อนยากจนและนำไปสู่ปัญหาการคอร์รัปชันตามมา

3. ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรมกับผู้ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยการสุ่มตรวจอย่างต่อเนื่อง และมีช่องทางรับรู้ข่าวสารที่ชาวนาสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านหัวหน้าหรือประธานกลุ่มในพื้นที่เกี่ยวกับ

การควบคุมราคาสินค้า และควรมีระบบการกระจายข่าวผ่านหอวิทยุกระจายข่าวชุมชนซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะแจ้งราคากลางให้ชาวไร่รับทราบ หรืออาจหาวิธีการสนับสนุนให้มีร้านค้าที่รับบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรมีมากขึ้นอีกเพื่อควบคุมตนเอง

4. ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร ควรส่งเสริมให้ชาวนาหยุดการก่อหนี้ในระบบ โดยการประสานองค์กรอื่นเขามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สินและส่งเสริมรายได้พิเศษ เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด หน่วยงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น เพราะหากมีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมมือช่วยเหลือให้ชาวนามีรายได้เสริมต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จะมีส่วนช่วยลดความเดือดร้อนลง โดยเริ่มจากการให้ความรู้และปลูกฝังเยาวชนให้ตระหนักถึงภาระหนี้สินและประโยชน์ของการสร้างรายได้แก่ครอบครัว เพราะครอบครัวต้องรับภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิกครอบครัวเป็นสำคัญ

5. ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรควรส่งเสริมความรู้ให้ชาวนาที่ใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรให้ตรงตามวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. เพราะหากทำได้จริงตามวัตถุประสงค์ ชาวนามีทุนทุกครั้งเพื่อทำนา แต่อาจต้องเพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับวิธีการลดต้นทุนการผลิตร่วมด้วย จึงเกิดผลดีในระยะยาว

6. ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินค้ำตามกำหนดเวลา ควรสร้างความเข้าใจแก่ชาวนาเกี่ยวกับการใช้เงินค้ำตามกำหนดเวลาให้ชัดเจนว่า ถ้าชาวนาที่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์จะได้รับสิทธิประโยชน์อะไรเพิ่มเติม และถ้าชาวนาที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์จะได้รับผลกระทบอย่างไร โดยเฉพาะเรื่องการปรับอัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ทั้งระบบที่ชาวนามีอยู่

7. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และคืนข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำสู่การพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558

1. ด้านพฤติกรรมการใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรของชาวนาทั้ง 5 จังหวัด หลังจากได้รับบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรสินค้าเชื่อเกษตรกรเกิดขึ้นเพราะเข้าใจว่าการมีบัตรสินค้าเชื่อเกษตรกร ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตร

สินเชื่อเกษตรกรยังมีพฤติกรรมประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องอื่น ได้แก่ การขอเพิ่มวงเงินของบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร การนำบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรไปซื้อสินค้าทางการเกษตร วิธีการชำระเงินคืนแก่ ธ.ก.ส. หลังการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร และ 2) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร เพราะตระหนักว่าไม่อยากจะสร้างหนี้สินเพิ่มแต่หากมองในรายละเอียดการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร จะพบความแตกต่างของชาวนาระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ ชาวนาภาคกลางส่วนใหญ่ มีการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรของผู้อื่นแทนเจ้าของบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร ใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อสินค้าผิดประเภท รวมถึงการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย ในส่วนของชาวนาภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความเหมือนและความต่างของพฤติกรรมชาวนาที่พบ เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือก (Select) ตามความคิดเห็น ตามโอกาส และความเคยชินของพฤติกรรมเดิมๆ มีแบบแผนการใช้จ่ายหรือไม่ อย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Halil (2010) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้บัตรเครดิตในประเทศตุรกี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บัตรเครดิตนั้น เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านอุปนิสัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยปัจจัยทางด้านสังคม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นต้น มีผลต่อการใช้บัตรเครดิตมากที่สุด

2. ด้านผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร มี 2 ลักษณะ คือ ทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางบวกจากพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรเป็นเงินแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร ผลกระทบทางลบจากพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการเป็นผู้ค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยการใช้วงเงินของบัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าตามความต้องการหรือแลกเปลี่ยนเงินสด แต่ความสามารถในการชดเชยหนี้สินกลับไม่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากรายรับค่อนข้างคงที่หรือลดลง แต่ค่าครองชีพและความต้องการเพื่อการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นเด่นชัดที่สุดในภาคกลาง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลกระทบทางลบเกิดขึ้นไม่ชัดเจน ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากชาวนาของทั้ง 2 ภาค มีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ คือ การใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต การซื้อปัจจัยการผลิตตามจำนวน ตามเวลา ในขั้นตอนของการทำนาจริง

สำหรับผลกระทบทางลบที่สำคัญจากพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากวงเงินกู้ทั้งหมดที่ชาวนากู้จาก ธ.ก.ส. จะถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่มเป็น

ร้อยละ 13 บาท ต่อปี เมื่อชาวนาไม่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามระยะเวลาที่กำหนด คือ ภายในวันที่ 31 มีนาคม ของแต่ละปี อีกทั้งยังมีผลกระทบทางลบที่เกิดจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามความต้องการมากกว่าความจำเป็น ภายใต้สังคมบริโคโนมิม เช่น การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แลกเป็นเงินสด ชาวนาจะต้องเสียเงินให้กับทางร้านค้าตามที่ร้านค้าเรียกไว้ และต้องเสียดอกเบี้ย ให้แก่ ธ.ก.ส. อีกด้วย หรือในกรณีที่ชาวนา ซื้อสินค้าแล้วนำไปขายต่อในราคาที่ต่ำกว่าราคาจริง ชาวนาจะเสียทั้งเงินส่วนที่ขาดทุนจากการขายและดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส. เช่นกัน

3. ด้านการปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มี 2 ลักษณะ คือ

การปรับตัวลักษณะแรก เพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ ตามต้องการมากที่สุด ได้แก่ การหาร้านค้าที่ยินยอมให้ตนใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแลกเป็นเงินสด การหาผู้รับซื้อปุ๋ยด้วยเงินสดในราคาที่ต่ำกว่าทุน และการซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิต ตลอดจน การให้ผู้อื่นใช้สิทธิจากบัตรสินเชื่อเกษตรกรแทนตนเอง ซึ่งการกระทำที่กล่าวมานั้น ไม่เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แต่เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวนา ที่อยากได้อยากใช้สิ่งนั้น ๆ ซึ่งพบว่า ชาวนาภาคกลาง มีการปรับตัวที่กระทำผิดหลักเกณฑ์เพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการมากที่สุด สำหรับชาวนา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการมากที่สุดเช่นกัน แต่เป็นในทางตรงกันข้ามกับภาคกลาง กล่าวคือ ชาวนาภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ จะเคร่งครัดกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การซื้อจำนวนวัตถุดิบของการผลิตให้สอดคล้องกับระยะเวลา ที่จำเป็นต้องใช้กับการทำนาจริง การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของผู้อื่นแทนเจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกร

การปรับตัวลักษณะที่สอง การปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง โดยพบว่า ชาวนาภาคกลางมีการปรับตัวในการชำระหนี้ให้ตรงตามเงื่อนไขของธนาคาร เมื่อขายข้าวได้จะนำไปใช้คืนทันที เพื่อให้เสียดอกเบี้ยน้อยที่สุดหรือใช้คืนภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ ส่วนภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติตามเงื่อนไข และหลักเกณฑ์จึงทำให้ไม่ปรากฏผลด้านการปรับตัวอย่างชัดเจนนัก สอดคล้องกับแนวคิดของ Gilmer (1970, p. 73) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นความสามารถที่มนุษย์มีปฏิกริยาโต้ตอบต่อ สิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหาและปรับสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ให้เข้ากับ ความต้องการของตนนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชา จันทรธอม (2536, หน้า 135) ได้ให้คำจำกัดความของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้แสดง พฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขาและมนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัว

ตราบเท่าที่เขาดำรงชีวิตอยู่ มนุษย์ต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่อสนองความต้องการทางกาย จิตใจและสังคม นอกจากนี้การปรับตัวทำให้เกิดแรงผลักดันจาก ปัจจัยภายนอกที่กระทบตัวบุคคลและสภาวะจิตของบุคคลที่ได้รับ ทำให้เกิดการกระตุ้น ความต้องการให้เกิดขึ้น บุคคลจึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้การ ไตร่ตรองและเลือกสรรเพื่อให้ได้มา ซึ่งความปรารถนาและความต้องการที่เหมาะสมของตนเอง

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนา พบว่า

1. ด้านผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจาก ชาวนาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความต้องการและกลุ่มที่ไม่ต้องการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จึงควรมีการสำรวจเพื่อเกิดประโยชน์ทั้งผู้ออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร และผู้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจากการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วไม่ใช่นั้นสร้างความกังวลใจให้เจ้าของบัตรสินเชื่อเกษตรกร เช่น กลัวบัตรสินเชื่อเกษตรกรหาย กลัวคนอื่นมองว่าไม่ให้ความร่วมมือ กลัวถูกตัดสิทธิในการรับ ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จาก ธ.ก.ส. เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานยังเกิดการสูญเสียงบประมาณเช่นกัน
2. ด้านคุณภาพและความหลากหลายของสินค้า สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ค.) ควรมีการจัดการสินค้าที่มีตรา และคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของชาวนา ร่วมกับการจัดหาสินค้าที่หลากหลายให้ชาวนาได้เลือกซื้อ ตลอดจนสินค้าที่จำหน่ายควรตรงตาม ความต้องการของชาวนา ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เอนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อกุลพัฒน์กิจ (2548, หน้า 117) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ อันดับแรก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์บริการ การนำเสนอการบริการจะต้องมีผลิตภัณฑ์บริการที่มีคุณภาพ และระดับการให้ บริการที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการจะต้องแสดงให้ผู้รับบริการเห็นถึง ความเอาใจใส่ และจริงใจต่อการสร้างเสริมคุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการที่จะส่งมอบให้แก่ ผู้รับบริการ
3. ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรม กับผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยการสุ่มตรวจอย่างต่อเนื่อง และมีช่องทางรับรู้ข่าวสารที่ชาวนา สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากชาวนาไทยในปัจจุบันประสบกับความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม การดูแลช่วยเหลือจึงควรดำเนินไปให้ถึงความเท่าเทียมและความรู้สึกพึงพอใจต่อ ความช่วยเหลือดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ เอนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อกุลพัฒน์กิจ (2548, หน้า 117) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ อันดับที่ 2 ได้แก่ ราคา ค่าบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดจากการประเมินคุณภาพและรูปแบบของการบริการ เทียบกับราคาค่าบริการที่จะต้องจ่ายออกไป โดยผู้ให้บริการจะต้องกำหนดราคาค่าบริการที่

เหมาะสมกับคุณภาพของการบริการ และเป็นไปตามความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้รับบริการ ค่าบริการจะถูกหรือแพงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่ายและเจตคติต่อราคาของกลุ่มผู้รับบริการอีกด้วย

4. ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร ควรส่งเสริมให้ชาวนา หยุดการก่อกั้นนอกระบบ โดยการประสานองค์กรอื่นเขามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สิน และส่งเสริมรายได้พิเศษ เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด หน่วยงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น เนื่องจากปัญหาเรื้อรังของชาวนาไทยเป็นปัญหาเชิงระบบ และวิธีคิด การแก้ไขที่เหมาะสมจึงควรบูรณาการให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ

5. ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรควรส่งเสริมความรู้ให้ชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2557) พบว่า การรับรู้ของเกษตรกรที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ควรรับรู้หลักเกณฑ์ เงื่อนไข สิทธิประโยชน์อย่างถูกต้องและครบถ้วน เพื่อจะได้นำไปสู่การถ่ายทอดและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรคนอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง จะทำให้ได้ประโยชน์จากโครงการอย่างเต็มที่ และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

6. ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา ควรสร้างความตระหนักให้แก่ชาวนาในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา โดยการนำเสนอให้เห็นถึงการเสียประโยชน์ของชาวนา อันจะนำไปสู่การเกิดวงจรหนี้สินและหนี้นอกระบบ ซึ่งจะทำให้ชาวนาและครอบครัวพบกับความทุกข์จากความ “แร้นแค้น” ตามมา อีกทั้งยังจำเป็นต้องชี้ให้ชาวนาเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการชำระหนี้ตามกำหนดเวลา หรือก่อนกำหนดเวลาร่วมด้วย ซึ่งจัดเป็นรูปแบบของการชำระหนี้ที่หลากหลายตามบริบทของพื้นที่และครอบครัวชาวนา เนื่องจากแต่ละพื้นที่ แต่ครอบครัวมีรายได้จากผลผลิตและหนี้สินเดิมแตกต่างกัน

7. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงาน แนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และคืนข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อนำสู่การพัฒนา ความคุ้มค่า และการบริหารความเสี่ยงต่อการลงทุนของชาวนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2557, หน้า 4) พบว่า ข้อมูลของการประเมินผล โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับความคุ้มค่าของการลงทุน ทั้งเชิงการเงินและเชิงเศรษฐศาสตร์และการบริหารความเสี่ยงสำหรับประกอบการตัดสินใจในการบริหารโครงการ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีโครงการจัดการกระบวนการความรู้ให้แก่ชาวนาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่นำมาสู่การชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนดเพื่อเป็นแนวทางและภูมิคุ้มกันให้กับปัญหาหนี้ในระบบของประชาชน

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการสำรวจความต้องการจำเป็นของชาวนาอย่างจริงจัง และทั่วถึงโดยมีระบบฐานข้อมูลของภาคครัวเรือนอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วม โครงการอย่างละเอียด

3. จากผลการศึกษา พบว่า ชาวนาแรกเริ่มจะไม่รู้ถึงปัญหาที่จะตามมาภายหลังการเข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเฉพาะปัญหาเรื่องหนี้สินทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรควรมีการชี้แจงถึงปัญหาและผลกระทบหลังจากการผัดผ่อนชำระหนี้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านตัวชาวนา ด้านครอบครัว และด้านสังคมและชุมชน ได้รับรู้เพื่อเป็นการป้องกันการก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา

4. จากผลการศึกษา พบว่า ชาวนาต้องการมีรายได้เสริมที่ควบคู่กับรายได้หลัก ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดตั้งกองทุนเพื่ออาชีพและจัดหางานภายในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวนาสามารถมีเงินทุนสำรองประกอบอาชีพเสริมจากการจัดหางานภายในหมู่บ้าน

5. จากผลการศึกษา พบว่า ชาวนายังขาดความมีจิตสำนึกในการแก้ไขตนเองหลังการเป็นหนี้เพิ่มขึ้นจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการแนะนำ ปกป้องจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความจำเป็น และความต้องการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรอย่างละเอียดจากเกษตรกร และนำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นช่องทางในการออกบัตร ระบบ กฎเกณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร และเหมาะสมกับการลงทุนของรัฐบาล

2. ควรมีการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ในการวางแผนการลงทุนของชาวนา เพื่อไม่ให้เกิดหนี้สิน และสามารถปลดหนี้ได้ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์ชำระหนี้บัตรเครดิต เกษตรกร และ โครงการอื่น ๆ ที่ออกโดยรัฐบาลให้แก่ชาวนา เพื่อที่จะได้เป็นข้อมูลในการวางแผน ของรัฐบาลในการช่วยเหลือชาวนาในด้านการให้สินเชื่ออย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2555). ระบบบริการข้อมูลประชากร. เข้าถึงได้จาก <http://stat.bora.dopa.go.th/hpstat9/people2.htm>
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2555). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เข้าถึงได้จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>
- กฤษฎา นาโสก. (2552). วิถีชาวนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านตำแย ตำบลม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประกอบการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กันยา สุวรรณแสง. (2537). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). ผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. ใน *วิถีใหม่แห่งการพัฒนา: ธีรวิทยาศึกษาสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัจจกร หลุยยะพงษ์. (2550). *หนังสือสร้างสุข: กลยุทธ์การคุณภาพนครอย่างรู้เท่าทันเพื่อสุขภาพ*. นนทบุรี: โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ.
- เกษตรกรรมในประเทศไทย: วรรณกรรมปริทัศน์. (2556). *ต้นทุนการปลูกข้าวเปลือกของชาวนาไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.sathai.org/autopagev4/files/AudKQg5Thu100547.pdf>
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์ดา เขียวแก่. (2547). *วิถีชีวิตของสังคมชนบทไทยในบทเพลงลูกทุ่ง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จารุวรรณ บุญสมบัติ. (2557). *บัตรสินเชื่อเกษตรกร ช่วยเหลือ หรือสร้างหนี้ให้เกษตรกร กรณีศึกษา อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล, ประไพร์ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสาสดิ, สุดา ภิรมย์แก้ว และสุรพันธ์ เพชรธา. (2548). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2556). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาทิพย์ ภักธราวาท. (2555). *โครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ระยะที่ 6*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). *จิตวิทยาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมพล ต้นสกุล. (2541). *พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์.
- ชวรัตน์ เชิดชัย. (2527). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารและสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชิดชนก แสนป้อ. (2555). *การศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. การวิจัยปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบัน, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ชิดภา สุขพล้ำ. (2548). *การสื่อสารระหว่างบุคคล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2556). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2535). *สื่อเพื่องานส่งเสริมและเผยแพร่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐนารี ทาจวง. (2555). *ผลกระทบของบัตรเครดิตชาวนาต่อภาวะหนี้สินของชาวนาในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ตรีทิพ บุญเยี่ยม. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรเครดิตที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(3), 14-15.*
- ตุลย์ ตาลเจริญ. (2555). *การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของชาวนา อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประกอบการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ธงชัย สันติวงศ์. (2546). *พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2555). *โครงการบัตรสินเชื่อเพื่อเกษตรกร. เข้าถึงได้จาก <http://www.baac.or.th/content-report.php>*
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2557). *ผลการดำเนินงานบัตรสินเชื่อเกษตรกร เข้าถึงได้จาก <http://www.baac.or.th/Content-report.php>*

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2556). *Payment Systems Insight ไตรมาสที่ 1 ปี 2556*. กรุงเทพฯ: ทีมวิเคราะห์ระบบการชำระเงิน ฝ่ายนโยบายระบบการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ชิตินญา เหล่าอัน. (2553). *ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของ "สังคมชานา" อีสานตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2550: ศึกษากรณีหมู่บ้านกู่กาสิงห์ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่, สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from http://www.chiangmai.go.th/meet_file/sarupCM2556.pdf
- ปรมะ สตะเวทิน. (2546). *หลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ประสพสุข ฤทธิเดช. (2550). *การปรับตัวของชุมชนชานาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาโทศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2556). *แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์เพื่อการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2552). *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเขตคูสิด กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูลนิธิข้าวไทย. (2557). *อนุชนชานาไทย: ความอยู่รอดของข้าวไทย. การประชุมเวทีข้าวไทย 2557*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เมธาวี อุดมธรรมานภาพ, รัตนา ประเสริฐสม, อำไพ อินทรประเสริฐ และสุชาติ ชิวพันธ์. (2548). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิด.
- ยูวดี เล้าเรือนบุญ. (2556). *ความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- วันชัย มีชาติ. (2548). *พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิทยาธร ท่อแก้ว. (2549). *การบริหารเวลา*. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิภาวดี ชวนบุญ. (2541). เกษะยอ: ชุมชนนำอยู่แห่งทะเลสาบสงขลา. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*,
38, 54-58.
- วีรบูรณ์ วิสารทสกุล. (2555). *การจัดการอาสาสมัครในสถานการณ์ภัยพิบัติ*. นนทบุรี: สำนักงาน
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).
- เวชยันต์ ออบมาสุ่ย และสุภาภรณ์ พวงชมภู. (2556). *การจัดการปัจจัยการผลิตของเกษตรกร
ภายใต้โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น:
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ถักยิดานนท์ และศุภร เสรีรัตน์ (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร.
กรุงเทพฯ: ซีรฟิล์มและไซเท็กซ์.*
- สาธิต วงศ์อนันต์นนท์. (2555). *บทความวิชาการ โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร. สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2(10), 1-7.*
- สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ. (2557). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย
ประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพ
ในราชการ.*
- สมพร อิศวิลานนท์ และปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์. (2556). *ข้าวหอมมะลิบรรจูดง: การวิเคราะห์
ห่วงโซ่อุปทานและโครงสร้างตลาด. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ ร่วมกับ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*
- สาธิต วงศ์อนันต์นนท์. (2555). *บทความวิชาการ โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร. สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2(10).*
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการยุทธศาสตร์
ข้าวไทย การวิจัยและพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).*
- สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ. (2556). *กรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทย.
เข้าถึงได้จาก http://www.reform.or.th/2014/?page_id=2566*
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2557.
กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.*
- สำนักบัตรสินเชื่อเกษตรกร. (2558). *โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร. กรุงเทพฯ: สำนักบัตรสินเชื่อ
เกษตรกร.*

- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2550). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สินีนุช แสนเสริม. (2556). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการเป็นผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาสำหรับเกษตรกร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชา จันทร์เอม. (2536). *จิตวิทยาทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธาสิณี ทองถ่ม. (2556). *ทางออก ทางตัน ระบบเกษตรกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายวิชาการเพื่อการพัฒนาปฏิรูปประเทศไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- สุพัตรา โอทาศรี. (2554). *การดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทย: กรณีศึกษาชาวนาจังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. (2540). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: ดี.ดี.บุ๊คส์โตร์.
- สุรพงษ์ โสชนะเสถียร. (2533). *การสื่อสารเพื่อการจัดการในองค์การธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อริยา คูหา. (2556). *จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรภาพ.
- อัญชลี มีบุญ. (2556). *วิถีชีวิตชาวนากลุ่มน้ำปราจีนบุรี พ.ศ. 2398 ถึง พ.ศ. 2549*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุษณบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำเภอออยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>
- อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>
- อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php?am=367&pv=31&mid=1>
- อำเภอบ้านคาง จังหวัดอุดรธานี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>
- อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>
- อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>

- อำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php?am=372&pv=31&mid=1>
- อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php>
- อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php?am=771&pv=72&mid=1>
- อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php?am=158&pv=13&mid=1>
- อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2557). *พื้นที่นำร่องที่ใช้ดำเนินโครงการ*. Retrieved from <http://www.amphoe.com/menu.php?mid=1&am=377&pv=31>
- เอนก สุวรรณบัณฑิต และภัสกร อุดลพัฒน์กิจ. (2548). *จิตวิทยาบริการ = Service psychology*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- Aguilera, D. C., & Messick, J. M. (1982). *Crisis intervention: Theory and methodology*. St. Louis: C. V. Mosby.
- Allen, R., & Santrock, J. W. (1993). *Psychology: The contexts of behavior*. United State of America: Wm. C. Brown Communication.
- Anderson, E. (1973). Consumer dissatisfaction: The effect of disconfirmed expectancy on perceived product performance. *Journal of marketing research*, 10(2), 38-44.
- Aronson, E. (1972). *Social animal*. New York: McGraw-Hill.
- Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, A. R. (1999). *Social psychology* (3rd ed.). New York: Longman.
- Atkinson, R. C., Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (1990). *Introduction to psychology*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Austin, H., & Spencer, G. (2008). The free lunch: Arbitrage profits associated with credit cards. *Journal of Economic Issues*, 42(1), 243-247.
- Baker, L. L., & Deborah, R. G. (1996). *Communication* (7th ed.). USA: Allyn & Bacon A Pearson Education Company.
- Baron, R.A., & Byrne, D. (1981). *Social psychology: Understanding human interaction*. Boston: Allyn and Bacon.

- Berrigan, D. (1978). *Words our savior gave us*. Springfield: Templegate.
- Berrigan, F. J. (1979). *Community communications*. UNESCO.
- Carol, C., Bertaut, M. H., & Michael, R. (2008). Credit card debt puzzles and debt revolvers for self control. *Oxford Journals Arts & Humanities & Social Sciences Review of Finance*, 13(4), 657-692.
- Charles, S., & Stavins, J. (2008). *Credit card debt and payment use*. Working Paper, Federal Reserve Bank of Boston.
- Contract Farming in Thailand. (2007). *Contract farming in Thailand: A view from the farm*. Focus on the Global South CUSRI, Chulalongkorn University.
- Cronbach, L. J. (1963). *Educational to psychology*. New York: Harcourt Brace and World.
- Engle, J. F., Kollat, D. T., & Backwell, R. D. (1968). *Consumer behavior*. New York: Holt, Rineheart and Winston.
- Good, C. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Hagen, R. D. (1956). *Children's thinking*. New York: Oinn and Company.
- Halil, T. (2010). Factors affecting credit card uses: Evidence from Turkey using tobit model. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 2(1), 122-128.
- Havighurst, R. J. (1953). *Human developmental and education*. New York: Mckay.
- Ivanka, A. H., Suzana, M., & Sanja, R. (1996). *Consumer satisfaction measurement in hotel industry: Content analysis study*, 2-3.
- Kamleitner, B., & Kirchler, E. (2007). Consumer credit use: A process model and literature review. *European Review of Applied Psychology*, 57(4), 267-283.
- Kay, M. P., Paula, C. M., Allan, T. I., & Virginia, B. (2011). Compulsive buying behavior in college students: The mediating role of credit card misuse. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(1), 81-96.
- Krugman, H. E. (1968). Processes underlying exposure to advestising. *American Psychologist*, 4, 345-353.
- Krugman, H. E. (1986). *International encyclopedia of social sciences*. U.S.A.: Crowell Coller and MacMillan.

- Lazarfeld, P. F., & Menzel, H. (1960). Mass media and personal influence. In *The science of human communication*. New York: The Basic Book.
- Lazarfeld, P. F., & Menzel, H. (1968). Mass media and personal influence. In *The science of human communication*. New York: The Basic Book.
- Lazarus, R. S. (1963). *Personality and Adjustment*. New Jersey: Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Lahey, B. B. (2001). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. เข้าถึงได้จาก [http:// www.oknation.net/blog/lrukk/2007/07/14/entry-1](http://www.oknation.net/blog/lrukk/2007/07/14/entry-1)
- Mathews, J. B., Ann, P. R., & Alison, A. R. (1965). *Marketing and introductory analysis*. New York: McGraw Hill.
- McClland, D. C. (1961). *The achieving society: Princeton*. New Jersey: Van Nostrand.
- Moore, W. E. (1974). *Social change*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Morgan, C. T. (1966). *Introduction to psychology* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Munn, L. D. (1967). *Psychology*. Boston: Houghton Mifflin.
- Raven, B. H., & Rubin, J. Z. (1976). *Social psychology: People in groups*. New York: John Wiley & Sons.
- Roy, M. (1976). *Applying behavior-analysis procedures with children and youth*. New York: Holt, Rinehart.
- Roy, C. (1984). *Introduction to nursing: An adaptation model* (2nd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior* (9th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education International.
- Shaw, M. E., & Coztanso, P. R. (1981). *Theory of social psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Solomon, M. R. (2009). *Consumer behaviour: buying, having, and being*. New Jersey: Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Thorpe, C. T. (1953). *Manual of California test of personality*. New York: McGraw-Hill.
- Vago, S. (1980). *Social change*. U.S.A.: Holt, Rinehart and Winston.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New York: Wiley.

Wolman, B. B. (1973). *Dictionary of behavioral science*. London: Litton Educational Publishing.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร   อาจารย์ประจำคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี   รองคณบดีสังคมศาสตร์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
3. ดร.โกมล จันทวงษ์   อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 580

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มีนาคม 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เค้าโครงฉบับย่อ จำนวน 1 ชุด
 2. เครื่องมือ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำคุณวุฒิพนธ์ เรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 580

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มีนาคม 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

นมัสการ รองศาสตราจารย์ พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เค้าโครงฉบับย่อ จำนวน 1 ชุด
2. เครื่องมือ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิพนธ์ เรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 580

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มีนาคม 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน คร.โกมล จันทวงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	1. เค้าโครงฉบับย่อ	จำนวน 1 ชุด
	2. เครื่องมือ	จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิพนธ์ เรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เศษฐ์ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

ภาคผนวก ข
แบบเสนอขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
แนวคำถามการสัมภาษณ์

จริยธรรมการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์
 รับ.....วันที่.....
 เวลา.....
 ประชุม ครั้งที่...../.....

คำชี้แจงสำหรับผู้เข้าร่วมในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
 เรียบ ผู้เข้าร่วมวิจัย

ท่านเป็นบุคคลหนึ่งในพื้นที่จังหวัดน่านร่องโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรจังหวัดละ 20 คน ในจำนวน 5 จังหวัดของเกษตรกรที่ได้รับเชิญเข้าร่วมในการวิจัยซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และเพื่อศึกษาผลกระทบและการปรับตัวจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย เมื่อผู้เข้าร่วมวิจัยร่วมกิจกรรมในการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยผู้วิจัยได้เตรียมการจัดการดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึก การวิจัยครั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่มีความเสี่ยงด้านร่างกาย จิตใจ สังคม กฎหมายและความเสี่ยงด้านอื่น ๆ ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือเป็นอันตรายต่อผู้ร่วมการวิจัยทั้งสิ้น ผู้เข้าร่วมวิจัยจะได้รับประโยชน์ทางอ้อมเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น โดยนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลแก่ชาวนาไทย ในเรื่องการปรับตัวต่อการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ชาวนาไทยมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพและส่งผลให้มีการพัฒนาทางด้านคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของภาครัฐในการวางแผนทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงชีพได้และเป็นการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุน โครงการต่าง ๆ ที่เป็นการลดต้นทุน และหนี้สินทางการเกษตร และเพื่อติดตามผลการจัดการ โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรอันจะนำมาสู่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนาไทยอย่างยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ผู้วิจัยเป็นผู้จัดเตรียมให้ผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้เข้าร่วมการวิจัย มีสิทธิที่จะถอนตัวหรือบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้จะไม่มีความกระทบใด ๆ ผู้เข้าร่วมวิจัย

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้นจนข้าพเจ้าพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย

หากมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือข้อมูลใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจะแจ้งผู้เข้าร่วมวิจัย หากผู้เข้าร่วมวิจัยมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด สามารถสอบถามได้โดยตรงจากผู้วิจัยนายกรกฤษ ตันติजारุภัทร์ โทร 08-50728597 หรือ e mail kornkrit.k@gmail.com

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

(กรกฤษ ตันติजारุภัทร์)

ผู้วิจัย

หมายเหตุ ข้อความในเอกสารฉบับนี้ควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์งานวิจัย ประโยชน์ของงานวิจัย การขอความร่วมมือ ระยะเวลา การถอนตัว การเก็บความลับ ข้อมูลอื่นๆ (ถ้ามี) สิทธิในการถอนตัว การเก็บข้อมูลเป็นความลับ

ใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

การวิจัย เรื่อง พฤติกรรมชวานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

วันที่ให้คำยินยอม วันที่ .....เดือน..... พ.ศ. ....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้นจน ข้าพเจ้าพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม
(.....)

ลงนาม.....พยาน
(.....)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย
(.....)

Ethic 03

ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แต่ผู้วิจัยได้อ่านข้อความในใบยินยอมนี้ให้ข้าพเจ้าฟัง จนข้าพเจ้าเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้าจึงลงนามหรือประทับลายนิ้วหัวแม่มือของข้าพเจ้าในใบยินยอมนี้ ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม
(.....)

ลงนาม.....พยาน
(.....)

ลงนาม.....พยาน
(.....)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย
(.....)

ในกรณีที่ผู้ถูกทดลองยังไม่บรรลุนิติภาวะ จะต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม

ลงนาม.....ผู้ปกครอง/ ผู้แทน
(.....)โดยชอบธรรม

ลงนาม.....พยาน
(.....)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย
(.....)

หมายเหตุ กรณีที่ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถอ่านหนังสือได้ และ/ หรือบรรลุนิติภาวะแล้ว ให้จัดการลงนามในส่วนนี้ออก ตามความเหมาะสม

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเครื่องมือประกอบ ดังนี้

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์ชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่อยู่ประจำในพื้นที่ที่ศึกษา โดยกำหนดประเด็นหัวข้อหลักไว้ ดังนี้
  - 1.1 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับชาวนาและครอบครัวชาวนา
  - 1.2 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
  - 1.3 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตชาวนาก่อน/ หลัง โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร
  - 1.4 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
  - 1.5 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
  - 1.6 การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวของชาวนาไทยจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2. บันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
3. บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
4. กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง

แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

รหัส.....เพศ.....อายุ.....เวลา.....

---

1. ประเด็นคำถาม สำหรับชาวนาไทย

- ความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และสิทธิประโยชน์ของบัตรสินเชื่อเกษตรกร
- ความพึงพอใจต่อการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และร้านค้าที่เข้าร่วม โครงการ
- ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชาวนาไทยจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- การปรับตัวของชาวนาไทยจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

2. ประเด็นคำถาม สำหรับบุคคลในครอบครัวของชาวนาไทย

- สภาพหนี้สินของครัวเรือนในครอบครัวที่มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- ชีวิตความเป็นอยู่ในครัวเรือนหลังจากมีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในครัวเรือนหลังจากมีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- ความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้านการประกอบอาชีพ โดยการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

3. ประเด็นคำถาม สำหรับเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส.

- การปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา
- การชำระหนี้ของชาวนาอันเนื่องจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา
- การใช้สิทธิประโยชน์ของชาวนาจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา
- การร้องเรียนเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา

4. ประเด็นคำถาม สำหรับร้านค้าที่เข้าร่วม โครงการ

- สภาพปัญหาการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนา
- คุณภาพของสินค้าและบริการที่ให้สิทธิแก่ชาวนาผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร
- บริการหลังการขายแก่ชาวนาผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในการซื้อสินค้าและบริการ
- ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

การใช้ชีวิตประจำวันของชาวนาเกี่ยวกับบัตรสินเชื่อเกษตรกร

แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

พื้นที่จังหวัด.....

สถานที่.....

วัน เดือน ปี.....

เวลา.....

บันทึกการสังเกต.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การให้บริการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

พื้นที่จังหวัด.....

สถานที่.....

วัน เดือน ปี.....

เวลา.....

บันทึกการสังเกต.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 6 การกำหนดประเด็นและรหัสข้อมูล

ประเด็นหลัก (Theme)	ประเด็นย่อย (Sub-theme)	รหัสข้อมูล (Code)
พฤติกรรม	บุคคลที่ใช้บัตรสินเชื่อเพื่อเกษตรกร	pers
	ประเภทสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	kind
	สถานที่ที่เลือกใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	plac
	วิธีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร	meth
	ความพึงพอใจการให้บริการจัดทำบัตรและส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกร	smak
	ความพึงพอใจด้านการให้บริการของร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ	ssho
	ความพึงพอใจด้านของสินค้า	sqp
	ความพึงพอใจด้านบริการหลังการขายของร้านค้า	sses
	ความพึงพอใจด้านบริการหลังการขายของพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	sseb
	ผลกระทบ	ผลกระทบด้านบวกจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย
ผลกระทบด้านลบจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย		imne
การปรับตัว	การปรับตัวจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทย	adap

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางไทร

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอุทัย

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาภาษี

ด้วยนายกรกฤษ ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศรีสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศรีสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาท่าวัง

ด้วยนายกรกฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศรีสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศรีสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาชลบุรี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำคุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านหมี่

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านหมอ

ด้วยนายกรฤช ตันติจรรุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้**บัตรสินเชื่อ**เกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่**ปรึกษาหลัก** มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวม**ข้อมูล**จากเจ้าหน้าที่**บัตรสินเชื่อ**เกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทาง**จริยธรรม**การวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสระบุรี

ด้วยนายกรกฤษ ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบ้านดุง

ด้วยนายกรกฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอุดรธานี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสำนักกำแพง

ด้วยนายกรกฤษ ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาตอยสะเก็ด

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชานาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักบัตรสินเชื่อเกษตรกร

ด้วยนายกรฤช ตันติจรรุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้วยนายกรกฤษ ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดย ผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศรีสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศรีสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้วยนายกรฤช ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี

ด้วยนายกรฤช ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศรีสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศรีสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ด้วยนายกรกฤษ ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน
ผู้รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยนายกรฤช ตันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศรีสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศรีสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864

(สำเนา)

ที่ ศธ 6621/ ว 887

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

24 เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยนายกรรณช ดันติจารุภัทร์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสประจำตัว 50820227 ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ในความควบคุมดูแลของรองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 25 เมษายน-15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้อำนวยการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ 038-102067

โทรสาร 038-391043

โทรศัพท์ผู้วิจัย 095-3650864